

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study And Support Foundation

ปกิณณกถกรรม

เล่มที่ ๘

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

สารบัญ

	หน้า
การครองเรือนไม่เป็นเครื่องกัณฑ์	๑
กุศลจิตเกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มคิด	๒
กรรมของเราเอง	๒
ค่านิยมที่ผิดพลาด	๔
ผลกรรม	๕
เริ่มต้นที่พระอภิกรรม	๗
กรรมเก่า – กรรมใหม่	๑๐
ความสงบดับกิเลสไม่ได้	๑๑
ขณะใดเป็นบุญ – บาป	๑๑
จิต	๑๓
อยากสมหวังแต่ไม่สร้างเหตุ	๑๖
รู้ได้อย่างไรว่ามีจิต	๑๗
ตัวจริง – ตัวปลอม	๑๘
ต่างคนต่างใจ	๑๙
เงยโศตลงฟัง	๒๑
วิปัสสนาคืออะไร ๑	๒๓
วิปัสสนาคืออะไร ๒	๒๗
วิปัสสนาคืออะไร ๓	๒๘
วิปัสสนาคืออะไร ๔	๓๓
คิดว่าทำแล้วจะเข้าใจขึ้น	๓๓
สติมีเมื่อไหร่	๓๕
พระพุทธเจ้ามีคุณอย่างไร	๓๕
พระพุทธองค์ทรงรู้อะไร	๓๗

สารบัญ

	หน้า
ทำไมถึงต้องเป็นเรา	๓๘
กรรมคือเจตนา	๔๐
ปัญญาเกิดแล้วละ	๔๑
ทุกอย่างผิด เมื่อมีความเห็นผิด	๔๓
กรรมจัดให้	๔๖
ตั้งใจ ไม่ใช่ข้อยาก	๔๘
จนกว่าจะไม่ต้องคิด	๕๐
ให้ทานเพื่อปรุงแต่งจิต	๕๑
บางเบาจนไม่รู้	๕๑
ไม่คลุกคลีกับความเห็นผิด	๕๕
สังฆทานคืออะไร	๕๖
เหมือนรู้แต่ไม่รู้	๕๘
เด็ก ๆ กับกรรม – อะไรสำคัญที่สุด	๖๑
เด็ก ๆ กับกรรม – ชีวิตคืออะไร	๖๕
เด็ก ๆ กับกรรม – รู้จักรูปกรรม	๖๘
เด็ก ๆ กับกรรม – รู้จักนามกรรม	๗๒
เด็ก ๆ กับกรรม – พระไตรปิฎก	๗๖
เด็ก ๆ กับกรรม – รู้จักบัญญัติ	๗๗
เด็ก ๆ กับกรรม – เข้าใจรูปนามคือพื้นฐาน	๘๐
เด็ก ๆ กับกรรม – มีแต่เป็นกรรม	๘๑
เด็ก ๆ กับกรรม – ธรรมมีประโยชน์อย่างไร	๘๒
เด็ก ๆ กับกรรม – ยิ่งไม่มีเรา ยิ่งสุข	๘๖
เด็ก ๆ กับกรรม – ทุกคนเริ่มต้นลักษณะเดียวกัน	๘๘

สารบัญ

	หน้า
เด็ก ๆ กับธรรม – เมตตาหรือรัก	๘๙
เด็ก ๆ กับธรรม – เรียนธรรมเพื่ออะไร	๙๑
เด็ก ๆ กับธรรม – อะไรประเสริฐสุด	๙๒
เด็ก ๆ กับธรรม – ศึกษาธรรม คือ ศึกษาชีวิต	๙๔
เด็ก ๆ กับธรรม – รู้จักจิต เจตสิก	๙๔
เด็ก ๆ กับธรรม – อยากได้นิพพาน	๙๘
เด็ก ๆ กับธรรม – รักต่างกับเมตตา	๙๘
เด็ก ๆ กับธรรม – เพศใดบรรลุได้เร็วกว่า	๑๐๐
เด็ก ๆ กับธรรม – ทำผิดต่อผู้มีคุณ	๑๐๑
เด็ก ๆ กับธรรม – ต้องมีปัญญากว่านี้	๑๐๑

การครองเรือนไม่เป็นเครื่องกั้น

วันชัย และผู้ที่ยังครองเรือน เขาสามารถเจริญกุศลในพระพุทธศาสนาได้มากน้อยแค่ไหน

สุ. ทุกประการค่ะ เป็นพระอรหันต์บุคคลถึงความเป็นพระอนาคามี ถ้าทุกคนเป็นหมดกัเี่ยนะคะ ต้องมีพุทธบริษัท ๔ คือ ฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และฝ่ายบรรพชิตท่านก็ศึกษาธรรมเพื่อจะเกื้อกูลอนุเคราะห์คฤหัสถ์ และคฤหัสถ์ก็ศึกษาธรรมประพฤติปฏิบัติตามและอนุเคราะห์แก่พระภิกษุด้วย จึงจะเป็นความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้นทุกคนก็รู้จักตัวเองว่า ถ้าเราไม่ได้สะสมอภัยาศัยใหญ่ ที่จะละอาคารบ้านเรือน ไม่ใช่ละเพียงอาคารบ้านเรือน ละวงศาคนญาติ พี่น้องทั้งหมด ไม่ใช่เท่านั้น ละความสนุกสนานทั้งหมด ละชีวิตความเป็นอยู่ที่เคยสะดวกสบายทั้งหมด เพื่อที่จะมีชีวิตที่เรียบง่าย สะดวกต่อการที่จะไม่ติดข้องอย่างคฤหัสถ์ แล้วก็ศึกษาและปฏิบัติธรรม

ถ้าเราไม่ได้มีอภัยอาศัยอย่างนั้นจริง ๆ พุทธบริษัท คือ สาวก ผู้ฟังพระธรรมมีทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ทั้งที่ครองเรือนและไม่ครองเรือน ผู้ที่เป็นคฤหัสถ์และครองเรือนก็สามารถเป็นพระโสดาบันได้ เป็นพระสกทาคามีบุคคลได้ รู้แจ้งอริยสัจธรรม เมื่อถึงความเป็นพระอนาคามี จึงจะละการครองเรือน

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า เป็นเรื่องจริง เป็นชีวิตจริง พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาเพื่อฝัน ไม่ใช่ศาสนาที่ให้เราทำสิ่งที่ไม่ใช่ตัวเราจริง ๆ แต่ว่าเราเป็นอย่างไร ก็ให้รู้ตามความเป็นจริงอย่างนั้น และจะรู้จักตัวเองไม่ใช่เฉพาะชาตินี้หรือวันนี้ ยังสามารถรู้ถึงการสะสมเก่า ๆ ก่อน ๆ ไม่ว่าครั้งไหนด้วยว่า การที่แต่ละคนจะมีอุปนิสัยโน้มเอียงอย่างไร ก็เพราะมีการสะสมมาที่จะเป็นอย่างนั้น

ยิ่งเราเห็นความต่างกันของคนในโลกนี้มากเท่าไร เราก็ยิ่งมองเห็นว่า เป็นไปตามการสั่งสมของแต่ละคน บางคนมีศรัทธามาก บางคนมีปัญญามาก บางคนมีวิริยะมาก บางคนก็มีความเห็นผิดมาก บางคนก็มีความเห็นถูกมาก ซึ่งใครจะไปแก้ไข

สิ่งซึ่งสะสมมาที่จะเป็นอย่างนั้นได้ แต่สามารถค่อย ๆ พัง ค่อย ๆ พิจารณาให้เข้าใจ ถูกต้องขึ้นได้

ถ้ารู้ว่า เกิด คือ อะไร จะเข้าใจได้เลย คือ ต้องมีจิตเกิด ไม่ใช่ก้อนเนื้อ แต่มีความรู้สึก มีจิตใจเกิดขึ้นเป็นขณะแรก เราถึงใช้คำว่า คนเกิด มีทั้งรูปร่างกาย และมีทั้งจิตใจในขณะแรกที่เกิด เพราะฉะนั้นจิตใจที่เกิดในขณะแรก ไม่มีใครไปสร้าง หรือไปทำขึ้นมาได้ ทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นต้องมีเหตุปัจจัย ที่จะทำให้อะไรนั้นเกิดขึ้น อย่างดอกไม้มันต้องมีดิน ต้องมีน้ำ ต้องมีเมล็ด อยู่ดี ๆ จะโผล่มาอยู่ในแจกันอย่างนี้ไม่ได้

กุศลจิตเกิดตั้งแต่เริ่มคิด

ผู้ถาม ถ้าเขาให้เงินเรามา เพื่อไปใส่บาตรทำบุญให้เขาอย่างนี้ เจ้าของเงินจะได้รับไหมคะ

สุ. ไม่ใช่เขาได้รับนะคะ กุศลจิตเขาเกิดตั้งแต่เขาคิดใส่บาตร เป็นกุศลของเขาเอง

ผู้ถาม เขาได้ไหมคะ

สุ. ไม่พูดถึงได้ เพราะว่าส่วนใหญ่ คนจะไม่พูดเรื่องละ แต่จะพูดเรื่องได้ แต่พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องละอกุศล ละความติดข้อง เพราะฉะนั้นแม้แต่ความติดข้องในบุญ ก็ต้องละด้วย ให้เข้าใจจริง ๆ ว่า บุญ คือสภาพจิตที่ดีงาม ขณะใดที่เป็นคนดี จิตดี ขณะนั้นเป็นบุญ เขาเกิดกุศลที่จะใส่บาตร นั่นเป็นกุศลของเขา ไม่จำเป็นที่เราจะต้องไปทำอะไรอีก

กรรมของเราเอง

สุ. ที่นี้พูดถึงเจ้ากรรมนายเวรให้แน่ชัด ตอนเกิด เราเกิดมาเพราะอะไร มีใครทำให้เราเกิด มีใครสั่งให้เราเกิด มีใครบอกให้เราเกิด หรือจิตเกิด ขณะนั้นต้องมีเหตุ ถ้าเป็นพระอรหันต์ตายแล้ว ใช้คำว่า “ปรินิพพาน” ดับโดยรอบ ไม่เกิดอีกเลย

เพราะฉะนั้น คนที่เกิดไม่ใช่พระอรหันต์ แม้แต่พระโสดาบันก็ต้องเกิด พระสกทาคามี พระอนาคามี ก็ยังต้องเกิด เพราะฉะนั้นคนธรรมดาที่เกิด เป็นผลของกรรมหนึ่งในหลาย ๆ กรรม ซึ่งเราไม่สามารถรู้ได้ว่า กรรมใดทำให้เกิดเป็นมนุษย์ แต่ทราบได้ว่า ต้องเป็นกุศลกรรม คือ กรรมดี ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม จะไม่เกิดเป็นมนุษย์เลย

แต่จะเกิดเป็นสัตว์ที่เรามองเห็น นก ปลา ไก่ แมลงต่าง ๆ พวกนี้ต้องเป็นผลของอกุศลกรรม และไม่ใช่เป็นแต่เพียงสัตว์ประเภทเดียว ผลของอกุศลกรรมยังทำให้เกิดในนรก เกิดเป็นเปรต เกิดเป็นอสุรกาย คือ ภูมิที่ไม่มีความเบิกบาน ร่าเริง สนุกสนาน เหมือนอย่างในภูมิมนุษย์ หรือในสุคติภูมิ

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ไม่มีใครทำให้ใครเกิด นอกจากกรรมของเขาเองที่ได้กระทำแล้ว ถ้าเป็นกรรมดีก็ทำให้เกิดดี ถ้าเป็นกรรมไม่ดีก็ทำให้เกิดไม่ดี เพราะฉะนั้นมีเจ้ากรรมที่ไหนที่มาทำให้คนนั้นเกิด เจ้ากรรมไม่มีตั้งแต่เกิด นอกจากตัวเราเองเป็นทายาทของกรรม หมายความว่ากรรมใดที่ทำแล้ว กรรมนั้นจะให้ผลกับผู้กระทำ

เพราะฉะนั้นการเกิด เราเลือกเกิดไม่ได้เลยว่า เราจะเกิดที่ไหน เราจะเกิดประเทศไหน เราจะเกิดกับพ่อแม่ไหน เราจะเกิดในสกุลไหน ในวงศ์ตระกูลญาติไหน เลือกไม่ได้เลย แต่กรรมกระทำทุกอย่างวิจิตรมาก แม้แต่เพียงขณะหนึ่ง ๆ ที่เกิดก็มีเหตุปัจจัย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วในชีวิตเป็นผลของกรรม ตั้งแต่เกิดขณะหนึ่ง และหลังจากเกิดแล้ว กรรมก็ยังทำให้มีชีวิตต่อไป จนกว่าจะหมดสิ้นกรรมที่ทำให้เกิด

มีเจ้ากรรมนายเวรมาทำได้ไหม ในเมื่อเป็นกรรมของเราเองที่ทำให้เราหลับ แล้วก็ตื่นขึ้นอีก แล้วก็หลับไปอีก แล้วก็ตื่นขึ้นอีก ทุกวัน ๆ ไม่ให้ตาย เป็นผลของกรรมของเราเอง ไม่มีทางที่คนอื่นจะมาเป็นเจ้ากรรมนายเวรได้เลย นอกจากมีความคิดกลัวภัยต่าง ๆ ก็เลยไปขอร้องหรืออุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร ซึ่งขณะนี้ที่เห็น ก็เป็นผลของกรรม บางครั้งเราเห็นสิ่งที่ดี บางครั้งเราก็เห็นสิ่งที่ไม่ดี ตามกรรมที่ได้ทำแล้ว

เพราะฉะนั้นจึงมีการรู้ว่า การเกิดเป็นผลของกรรม การจะมีชีวิตอยู่ยาวนานน้อยเท่าไรเป็นผลของกรรม วันหนึ่งที่เราเห็น ที่ได้ยิน ที่ได้กลิ่น ที่ได้ลิ้มรส ที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส สุขทางกายบ้าง ทุกข์ทางกายบ้าง ล้วนเป็นผลของกรรมทั้งนั้น

กรรมของเราเอง ไม่มีเจ้ากรรมนายเวรแน่นอน ใครยังกลัวเจ้ากรรมนายเวรที่
ไหนบ้างไหม กลัวกรรมของเราเอง ไม่ทำอกุศลกรรม

ค่านิยมที่ผิดพลาด

พระ อยากให้ท่านอาจารย์พูดให้ญาติโยมเข้าใจว่า ในขณะที่ดำเนินธุรกิจ
อยู่นั้น ก็สามารถปฏิบัติธรรมได้โดยไม่ขัด เพื่อให้เกิดความสบายใจว่า สิ่งที่กำลังทำนั้น
กำลังดำเนินไปตามขั้นตอนแล้ว จะมีนอกมีในบ้างก็เป็นเรื่องอีกระดับหนึ่ง อะไรอย่างนี้

สุ. สัจธรรมเปลี่ยนแปลงไม่ได้แน่นอน สัจจะ คือ ความจริงเจ้าค่ะ
เพราะฉะนั้นความดีต้องเป็นความดี ความชั่วต้องเป็นความชั่ว และเรามีค่านิยมที่
ผิดพลาดมาแต่ดั้งเดิม คือ คิดว่าถ้าเป็นนักธุรกิจแล้วต้องพูดไม่จริง แต่ความจริงไม่ใช่
อย่างนั้นเลยเจ้าค่ะ

ถ้าเป็นนักธุรกิจที่พูดจริง คนจะชอบมากกว่า แต่ที่นี้เพราะค่านิยมของคนผิด
และก็ทำตาม ๆ กันมาว่า ต้องพูดไม่จริง แต่ความจริงถ้าคนนั้นเป็นคนที่จริงใจ และ
เป็นคนดี และพูดจริง คนจะชอบมากกว่า ถ้าเราไปซื้อของ เราจะสังเกตได้ว่า ใน
ฐานะของผู้ซื้อ เราชอบให้คนขายพูดจริงหรือพูดไม่จริง

เพราะฉะนั้นผู้ซื้อจะไม่ซื้อของให้เขาขาดทุน เรื่องอะไรจะไปซื้อของให้เขา
ขาดทุน นี่ก็แสดงให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลยที่คนจะไม่ชอบความจริง แต่ถ้า
เป็นพ่อค้าที่จริงใจและเป็นคนดี พูดจริง หรือสัจจะ คนนั้นก็จะต้องชอบมากกว่าเจ้าค่ะ

พระ ที่นี้บางคนเขาบอกว่า ถ้าอย่างนั้นก็ไม่วายถ้าไปทำตรง ๆ

สุ. ก็คนซื้อในฐานะคนซื้อ เราชอบคนที่พูดจริง เราไม่ชอบคนหลอกหลวง

พระ แต่คนขายนั้น ไปวางความรู้สึกไว้ว่า จะต้องรวย

สุ. มิได้เจ้าค่ะ คนค้าขายคิดว่า ต้องพูดไม่จริง แต่ความจริงคนซื้อ หรือ
คนที่ทำงานธุรกิจทั้งหลายชอบคนที่พูดจริง

พระ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบันธรรมอยู่ในบ้านเมืองเวลานี้ คือ พูดไม่จริง

สุ. เราต้องเปลี่ยนค่านิยมใหม่

พระ ผิดตรงที่ว่า นักธุรกิจวางความรู้สึกไว้ผิด เป็นไปตามกระแสของโลกที่เอากำไรเป็นเหตุ ไม่ได้เอาความถูกต้อง

สุ. คนก็รู้ว่า ต้องมีกำไร ไม่มีกำไรจะมานั่งเหนื่อยยากทำไม ธุรกิจ คือธุรกิจ ท่านอนาถปิณฑิกะ วิสาขามิคกรมารดา ท่านก็ค้าขาย

พระ ก็แสดงว่า ที่เราประกอบสัมมาอาชีวะ และมีการได้ การเสียกัน ก็ไม่เป็นบุญเป็นบาปอะไร

สุ. เป็นธุรกิจเจ้าคะ เป็นการค้าสุจริต

พระ เพียงแต่ว่า เราอย่าให้มีกุศลมากเกินไปกว่าเหตุ ที่จะพึงมีพึงได้ในการประกอบอาชีพนั้น

สุ. เราจะได้กำไรมาก แต่เราไม่จำเป็นต้องพูดปดก็ได้ หรือพูดไม่จริงก็ได้ ไม่จำเป็นต้องบอก แต่ไม่ได้หมายความว่า ต้องพูดสิ่งที่ไม่จริง ไม่ใช่ไปกดราคา ไม่ใช่ว่าเป็นคนที่มีธรรมแล้ว ก็ต้องขายของถูก ๆ คนอื่นก็ขายของแพง ๆ เราก็เลยต้องยากจน คนอื่นก็ต้องร่ำรวย ไม่ใช่อย่างนั้นเลยเจ้าคะ

พระ คือ ปัญหาจิตใจของคนทั่วไป ก็คือตรงนี้

สุ. ถ้าเป็นคนดี ดิฉันเข้าใจว่า แก้ปัญหาได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ หรือใครก็ตามแต่

ผลกรรม

พระ คนอื่นไม่ได้ฆ่าหมูแต่จน คนที่ฆ่าเปิดก็รวย ลูกที่ออกมาก็รวยต่อ และจะไปรับผลกระทบกันเมื่อไร ตรงนี้เราจะอธิบายอย่างไรดี เพื่อให้เห็นชัด ๆ ว่า กรรมมีจริง ๆ

สุ. ไม่มีกรรมไหนที่ให้ผลทันที นอกจากโลกุตตรกุศล ทันทิที่โสดาปัตติมรรคจิตดับ โสดาปัตติผลจิตซึ่งเป็นผลเกิดสืบต่อทันทีไม่มีระหว่างกัน

เพราะฉะนั้นกรรมข้ามภพข้ามชาติได้ ทำกรรมไว้แสนโกฏิกัป แล้วผลเพียงเกิดอย่างที่มีพระผู้มีพระภาคทรงแสดงอดีตกรรมของพระองค์เอง จากการที่ประจักษ์บ้าง ปวดพระเศียรบ้าง เนื่องจากกรรมในครั้งนั้น ๆ เพราะฉะนั้นไม่ใช่ว่า ทำวันนี้ ผลเกิด

วันนี้ เพราะฉะนั้นกรรมก็มีกาลของกรรมเหมือนกันว่า กรรมใดให้ผลในปัจจุบันชาติ กรรมใดให้ผลในชาติต่อไป กรรมใดเมื่อไม่ให้ผลในชาติต่อไป ยังติดตามให้ผลต่อไปในสังสารวัฏฏ์ จนกว่าจะถึงปรินิพพาน

เพราะฉะนั้น ก็ไม่ใช่เรื่องเราจะคิดเอาเองหมดว่าคนนี้ทำอย่างนี้ ได้ผลอย่างนั้น นี่เราไม่ได้รู้ความจริง เราไม่รู้ความจริงแม้แต่ว่า กรรมได้แก่อะไร และผลของกรรม คืออะไร แต่ถ้ารู้ความจริงว่า กรรม คือ ความจงใจ ความตั้งใจที่เป็นกุศลหรืออกุศล เราก็จะรู้ได้ว่า ทุก ๆ ขณะที่เราทำ จะต้องมีความเจตนาเกิดกับจิตร่วมไปทุกครั้ง ไม่เคยมีจิตสักขณะเดียวที่ไม่มีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย และเจตนาเป็นความจงใจ ความตั้งใจ

แต่ว่ามีทั้งกาย ทั้งวาจา และทั้งใจ อย่างทางกาย การที่จะเอื้อมมือไป เรามีความจงใจต้องการจะเอื้อมไป เจตนาซึ่งเป็นกรรม กระทำให้มีการเอื้อมไป สำเร็จกิจของการเอื้อมไป

เพราะฉะนั้นไม่ว่าเราตื่นขึ้นมา จะทำอะไรทั้งหมด ก็เป็นไปตามความจงใจหรือความตั้งใจ แต่ไม่ใช่เป็นอกุศลกรรมบถ แต่ว่าเกิดจากอกุศลจิต เพราะเหตุว่ายังไม่ได้เป็นอกุศลกรรมบถ ๑๐

เพราะฉะนั้นก็จะแสดงให้เห็นว่า ความจงใจ หรือเจตนานั่นเองเป็นตัวกรรมที่จะทำให้เกิดผล ถ้ามีความจงใจที่เป็นอกุศลกรรม เช่น การฆ่า การลักทรัพย์ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน เป็นต้น

นั่นก็แสดงว่า เมื่อมีความจงใจที่มีการกระทำอย่างนั้นแล้ว ความจงใจหรือเจตนานั่นเองจะทำให้เกิดผล คือ จิตที่เป็นวิบากเกิดขึ้น เพราะกรรมหรือความจงใจนั้น

จะเห็นว่าทุกอย่างที่ทำ จะปราศจากเจตนาไม่ได้ เพียงแต่จะถึงขั้นที่เป็นอกุศลกรรมบถหรือไม่ถึง เป็นแต่เพียงกุศลเจตนาหรืออกุศลเจตนา อย่างถ้าอาหารไม่เค็ม จืดไป เราก็มีเจตนาที่จะเติมน้ำปลา เจตนาอันนี้ก็จะทำให้กายเคลื่อนไหวไปกระทำกิจของการเติมน้ำปลานั้นสำเร็จลง นี่เป็นอกุศลจิต และเป็นกายทวาร แต่ไม่ใช่อกุศลกรรม เพราะเหตุว่าไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน แต่เจตนาที่แหยะ จะเป็นอกุศลกรรม เมื่อทำให้คนอื่นเดือดร้อน ก็คือ เจตนา ตัวจงใจนี้แหละ ซึ่งเมื่อทำสำเร็จเป็นกรรมแล้ว ก็ทำให้ผลข้างหน้า คือ จิตที่เป็นวิบากเกิดขึ้น

วิบาก หมายถึงผลของกรรม เช่น เกิด ก็ต้องมาจากกรรมหนึ่ง ซึ่งถ้าเราปรารถนาจะให้คนนั้นตาย แล้วเราฆ่าสำเร็จ ถ้ากรรมนั้นให้ผล ก็ทำให้เราเกิดในภพได้รับความทุกข์เดือดร้อนต่าง ๆ เพราะเจตนาที่มีแล้วตั้งแต่ตอนกระทำ ที่ต้องการให้คนอื่นเป็นอย่างนั้น ขณะที่ต้องการให้คนอื่นเป็นอย่างไร นั้นแสดงว่า ตัวจิตของคนนั้นที่มีอกุศลกรรมถึงขั้นนั้น เพราะฉะนั้นก็จะสร้างให้จิตของคนนั้นเอง ที่จะเกิดข้างหน้าเป็นไปอย่างนั้น ซึ่งเป็นการรับผลของกรรม

เพราะฉะนั้นให้ทุกคนย้อนกลับมาที่จิตใจของตัวเอง ให้รู้ว่า กรรมก็อยู่ที่จิตใจของเราแน่แหละ ถ้าเป็นกุศลกรรม ก็คือขณะนั้นจิตดี ถ้าเป็นอกุศลกรรม ก็คือขณะนั้นจิตไม่ดี เพราะฉะนั้นผลที่ไม่ดีก็ตั้งแต่เกิด เกิดไม่ดี แล้วก็ยังไม่ดี ได้ยินไม่ดี ได้กลิ่นไม่ดี ลิ้มรสไม่ดี รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสไม่ดี

นี่คือ ผลของกรรมในชาติหนึ่ง ๆ เพราะทุกคนอยากเห็น อยากได้ยิน อยากได้กลิ่น อยากลิ้มรส อยากกระทบสัมผัสแต่สิ่งที่ดี ๆ ทั้งนั้น มุ่งหน้าแสวงหากันทุกวันนี้ แสวงหาผลของกรรมที่ดี แต่กรรมที่เราทำมา จะให้ได้รับผลอย่างนั้นหรือเปล่า

เริ่มต้นที่พระอภิธรรม

พระ อีกปัญหาหนึ่ง ที่คำสอนทางพระพุทธศาสนามีมาก หนังสือธรรมก็มีมากมาย ก็เกิดคำถามในใจว่า ถ้าไม่มีความรู้ทางด้านนี้เลย จะต้องเริ่มต้นเรียนตรงจุดไหนก่อน อะไร คือ สาระใหญ่ ที่ควรเรียนรู้เป็นพื้นฐาน

สุ. พระอภิธรรมเจ้าค่ะ พอได้ยินชื่อนี้ ทุกคนคิดถึงงานศพใช่ไหมคะ สวดพระอภิธรรม แสดงให้เห็นว่า เราชินหู่ค่ะ แต่เราก็พูดตาม ๆ กันมาว่า สวดอภิธรรม แต่อภิธรรม คือ อะไร ธรรม คือ อะไร แล้วยังมีคำว่า “อภิ” เข้ามาข้างหน้าด้วย

เพราะฉะนั้นเรื่องของธรรมเป็นเรื่องที่ต้องศึกษา เรื่องของการฟังมาก ๆ ถ้าใครอยากเข้าใจ จะขาดการฟังบ่อย ๆ และคิดมาก ๆ ไม่ได้ ต้องพิจารณาไปด้วย ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ เป็นความจริงที่มีอยู่ในขณะนี้ ที่กำลังมีอยู่ ทุกอย่างเป็นธรรม

และคำสอนของพระองค์ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะว่าเป็นการตรัสรู้ เมื่อตรัสว่าอย่างไร คำนั้นไม่เปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ไม่เป็นสอง

ถ้ากล่าววว่า ทุกอย่างที่มีจริงเป็นธรรม เราก็ต้องคิดแล้วว่า แท้จริงมี เป็นธรรมหรือเปล่า เป็น โกรธมี เป็นธรรมหรือเปล่า เป็น ได้ยินขณะนี้ ได้ยินมี เป็นธรรมหรือเปล่า เป็น เสียงมี เสียงเป็นธรรมหรือเปล่า เป็น

นี้ต้องแสดงให้เห็นว่า ถ้าเราจะเข้าใจคำสอนจริง ๆ เราต้องรู้ว่า พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้หมด ความจริงทุกอย่างที่มีอยู่ ที่กำลังเผชิญหน้าทั้งหมด ทรงตรัสรู้สภาพนั้นตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้นทรงแสดงธรรม คือ เรื่องของสิ่งที่มีจริง ๆ ทุกวันตั้งแต่เกิดจนตายนี้ คือ ธรรม และก็ทรงแสดงอภิธรรม อภิ คือ ความละเอียดยิ่ง ของสิ่งนั้นให้เข้าใจตามความเป็นจริงว่า เราเคยเข้าใจผิดผิดมากว่า มีดอกไม้ มีโลก มีคน มีสัตว์ แต่จริง ๆ แล้ว สิ่งที่มีจริง ๆ คือ แท้จริง ทุกคนไม่ปฏิเสธ แท้จริงจะเรียกว่าโต๊ะก็ได้ จะเรียกว่าดอกไม้ก็ได้ ก็แท้ง จะเรียกว่า แก้ว ก็แท้ง กระดาษ ก็แท้ง

เพราะฉะนั้นสิ่งที่มีจริง คือ แท้จริง นี่คือ อภิธรรม แต่ถ้าพูดถึงธรรมทั่ว ๆ ไป ก็เป็นคนดี คนชั่ว ความประพฤติดี ความประพฤติชั่ว แต่ถ้าพูดถึงสังขธรรม ซึ่งไม่เป็นของใคร และไม่จำกัดด้วย ไม่ว่าเด็กจับ ก็ต้องรู้ว่าแท้ง ชาติไหนก็ตาม ภาษาไหนก็ตาม จะใช้คำเปลี่ยนเรียกอะไรก็ตาม แต่สิ่งนี้ไม่เปลี่ยนสภาพ คือ เกิดขึ้นเป็นแท้ง ก็เป็นแท้ง เกิดขึ้นเป็นกลืน ก็เป็นกลืน เกิดขึ้นเป็นรส ก็เป็นรส

เพราะฉะนั้นถ้าจะศึกษาพระธรรมจริง ๆ ว่า พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้อะไร ธรรมที่แท้จริงที่คนอื่นไม่สามารถจะบอกได้ ไม่สามารถแสดงได้ เพราะเหตุว่าไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว คนอื่นแสดงอภิธรรมไม่ได้ คือ แสดงความจริงที่ละเอียดยิ่งของสิ่งที่มี โดยการตรัสรู้

เพราะฉะนั้น ก็ต้องศึกษาจากพระอภิธรรม ซึ่งในยุคนี้สมัยนี้ก็ต้องเริ่มจาก อภิธัมมัตถสังคหะ ของท่านพระอรุททอาจารย์

พระ อาจารย์จะใช้คำพูดสั้น ๆ สักประโยค ๒ ประโยคได้ไหมว่า เราเรียนอภิธรรมไปเพื่อพุทธประสงค์อะไร

สุ. เพื่อให้เข้าใจสภาพธรรม

พระ เพื่อให้เกิดอะไร

สุ. เพื่อให้เกิดปัญญาเจ้าคะ

พระ ที่จะ...

สุ. รู้ความจริง

พระ เพื่อ..

สุ. สังขาร เราก็พูดสังขาร เหมือนกับเรา

พระ เพื่อให้กระจ่าง

สุ. เพื่อให้เกิดปัญญา รู้ความจริงของทุกสิ่ง

พระ แล้วจะเกิดอะไรต่อไป

สุ. ปัญญาก็ละอวิชชา ความไม่รู้ ถ้าไม่ละอวิชชาก็เป็นเหตุให้เกิดกิเลส ต้องสาวไปจนถึงว่า เราไม่ชอบกิเลส แต่ถ้ายังมีอวิชชา ความไม่รู้ ก็ยังมีกิเลส เพราะฉะนั้นที่จะหมดกิเลสได้ ก็ต้องค่อย ๆ ละอวิชชา วิธีที่จะละอวิชชา ก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นในสภาพธรรม

พระ เรียนอภิธรรมเพื่อให้เกิดการละกิเลส ทำลายกิเลส เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง นี่คือพุทธประสงค์ที่ต้องการชักนำสัตว์โลกให้พ้นจากวัฏฏะ

สุ. เจ้าคะ ใครชอบกิเลสบ้าง ไม่ชอบซื้อ แต่ชอบตัว อาหารก็ต้องอร่อย ดอกไม้ก็ต้องสวย ทุกอย่างก็ต้องดี ทั้งหมด ซึ่งเป็นความติดข้องเพื่อกิเลส แล้วเรื่องของการละกิเลสจะยากสักแค่ไหน เพราะเหตุว่าทุกคนติดมากเหลือเกิน

เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจจริง ๆ ว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องใหญ่ที่จะเข้าใจในพระปัญญาคุณที่สามารถจะทำให้เรา จากความมีกิเลสมากเป็นผู้ที่ลดกิเลสลงจนสามารถดับกิเลสได้ แต่ไม่ใช่ว่าที่เดียวแล้วดับได้

แล้วไม่ใช่ว่า ไม่ศึกษาแล้วจะละได้ ละไม่จริง เพราะเหตุว่าเป็นเราพยายามละพยายามสักเท่าไรก็ปราบกิเลสไม่ได้ แต่ถ้าปัญญาเกิด ปัญญาเป็นสภาพธรรมที่เห็นถูกต้อง เข้าใจถูกต้อง เหมือนแสงสว่างที่กำจัดความมืด

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีปัญญา อย่าคิดว่าใครจะดับกิเลสได้ ที่บอกว่าไม่ชอบ แต่ความจริงไม่ชอบซื้อ แต่ชอบตัว

กรรมเก่า – กรรมใหม่

พระ ตัวของอาตมาได้รับผลของกรรมเก่ามากมาย

สุ. ขณะนี้นอกจากพระคุณเจ้า ทุกคนก็ได้รับผลของกรรมเก่าทั้งนั้น เพราะว่าขณะใดที่เห็น ต้องเป็นผลของกรรมที่ได้ทำแล้ว เหมือนกันหมดเจ้าค่ะ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทุกคนกำลังได้รับผลของกรรมเก่า แต่เมื่อเห็นแล้ว จิตจะเป็นกุศลหรืออกุศล นั้นไม่ใช่กรรมเก่าแล้ว นี่เป็นเหตุใหม่ที่จะให้เกิดผลข้างหน้า เจ้าค่ะ

พระ ที่นี้อาตมาช่วยเขา ให้เขามีน้ำ มีทางเดินสะดวก และพวกทำลายป่า จะมีอานิสงส์อย่างไรอาตมาช่วยอย่างนี้

สุ. ถ้ากรรมใดเป็นกรรมดี กระทำ แล้วดับไป เวลาให้ผล ก็ให้ผล คือ เห็น ดี เกิดดี ได้ยินดี ได้กลิ่นดี ลิ้มรสดี ได้สิ่งที่กระทบสัมผัสดี เพราะว่ากรรมทำให้ตา เกิดขึ้น ถ้ากรรมไม่ทำให้ตาเกิด ก็เป็นคนตาบอด คือ คนไม่มีตา

เพราะฉะนั้นแม้แต่ตา ก็คือ เป็นผลของกรรม หูก็เป็นผลของกรรม จมูกก็เป็นผลของกรรม ลิ้นก็เป็นผลของกรรม กายตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าที่สามารถจะรับกระทบ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ก็เป็นผลของกรรม

เพราะฉะนั้นให้ทราบว่า นี่เป็นผลของกรรม เพราะฉะนั้นขณะเห็นต้องเป็นผลของกรรมแน่นอน พระคุณเจ้ากำลังเห็นเป็นผลของกรรม แต่เวลาที่กำลังเห็น นี่เป็นเหตุใหม่ที่จะทำให้เกิดผลข้างหน้า

ต้องแยกเหตุอดีตกับผลปัจจุบัน และเหตุปัจจุบันกับผลอนาคต

ความสงบดับกิเลสไม่ได้

พระ อตตมาชอถามเรื่องจิต เพราะว่าปกติจิตใจของเราจะไม่สงบ จะคิดถึงอดีตบ้าง อนาคตบ้าง โดยเฉพาะผู้ที่ยังครองเรือนอยู่ กิเลสต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นต่าง ๆ มากมาย สิ่งที่ยุติโยมอยากจะถามมาก คือ ทำอย่างไรจึงสามารถทำให้จิตสงบ และดำเนินธุรกิจแบบชาวบ้าน ดำเนินวิถีชีวิตแบบธรรมดา ๆ เป็นไปด้วยดี มีวิธีอย่างง่าย ๆ อย่างไรบ้าง

สุ. ถ้าต้องการความสงบ ไม่ต้องศึกษาธรรม เพราะว่าก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะทรงตรัสรู้ มีผู้ที่ทำให้จิตสงบมากมาย ได้ถึงขั้นฌานจิต ทั้งรูปฌานและอรูปฌาน โดยที่ไม่มีการตรัสรู้เลย

เพราะฉะนั้นผู้ที่มีโอกาสได้ฟังธรรม เป็นของยาก ถ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงตรัสรู้ ไม่มีใครมีโอกาสได้ฟังพระธรรมเลย แต่สามารถมีวิธีที่ทำให้จิตสงบได้

เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะมีประโยชน์กว่า ก็คือ ไม่มุ่งไปที่จิตสงบ แล้วไม่มีปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้คนฟังเกิดปัญญาที่จะรู้ว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรจะอบรมเจริญ ถ้าเป็นแต่เพียงความสงบเท่านั้น ไม่สามารถจะละกิเลสหรือดับกิเลสได้เลย แต่พระธรรมที่ทรงแสดง สามารถที่จะทำให้นุคคลนั้นค่อย ๆ อบรมเจริญปัญญา จนกระทั่งดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

ขณะใดเป็นบุญ – บาป

ประทีป ขอให้ท่านอาจารย์ให้ความหมายว่า บุญคืออะไร และบาปคืออะไร

สุ. ก็เป็นสิ่งที่รู้ยาก เพราะเหตุว่าต้องเป็นการรู้ขณะจิตจริง ๆ ถึงจะรู้ว่า ขณะไหนเป็นบุญ ขณะไหนเป็นบาป แต่ถ้าเราจะดูจากการกระทำ เราก็เห็นได้ว่า ขณะใดที่ทำได้ ทั้งหมดเป็นบุญ การช่วยเหลือคนอื่นก็เป็นบุญ การแสดงความเคารพ

ต่อผู้ที่ควรเคารพก็เป็นบุญ แต่ขณะนั้นต้องไม่ใช่การหวัง หรือการติดในบุญ ถ้าหวัง หรือติดเมื่อไร ขณะนั้นไม่ใช่บุญ

ประทีป แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่า ขณะใดที่เป็นบุญ และในขณะไหนที่เป็นบาป
สุ. รู้จริง ๆ ต้องสติเกิด ที่จะรู้สภาพของจิต แต่ถ้าไม่สามารถรู้สภาพของ
จิตได้ ก็ดูจากการกระทำดีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน การรักษาศีล การแสดง
ความอ่อนน้อม การศึกษาธรรม การเข้าใจธรรม แต่ต้องไม่ติดในบุญ

ขณะที่เราไม่ได้หวังผลใด ๆ แต่มีการช่วยคนอื่น ถ้าเขาถือของหนัก เราช่วยเขา
แค่นี้ก็เป็นบุญ เพราะเป็นจิตที่ดีงาม เป็นกุศล เพราะว่าบุญไม่ได้อยู่ที่อื่น ไม่ใช่ไป
ได้มา แต่อยู่ที่จิตขณะใดที่ดี จิตที่ดีงามเกิดขึ้นขณะใด ขณะนั้นเป็นบุญ เป็นกุศล

อย่าใช้คำว่า ได้บุญหรือได้กุศล เพราะว่า ทุกคนจะไปติด ที่ต้องการจะได้ แต่
ให้รู้ว่าขณะนั้นเป็นจิตที่ดี แค่อุจจเรที่ตื่นพอไหม วันหนึ่ง ๆ มีแต่จิตที่ไม่ดีทั้งนั้น และจะมี
โอกาสที่มีจิตที่ดีเกิดขึ้นบ้าง ก็น่าจะพอแล้ว และน่าจะสะสมจิตที่ดีเพิ่มขึ้น

เวลาที่เราเห็นบุคคลที่ควรแสดงความอ่อนน้อม แต่จิตของเรากระด้าง แม้แต่จะ
ไหว้ ก็ไหว้ไม่ได้ แม้แต่จะทัก ก็ทักไม่ได้ แม้แต่จะยิ้ม ก็ยิ้มไม่ได้ คิดดู ขณะนั้นจิต
ประเภทไหน แต่ถ้าขณะใดจิตของเราอ่อนโยน มีความเป็นเพื่อน ไม่ว่าจะเป็นพบคนแปลก
หน้า ซึ่งไม่เคยเห็นเลย แล้วไม่ว่าชาติไหน ภาษาไหน และอาจจะตามไปถึงสัตว์เล็ก
สัตว์น้อยก็ได้ ที่จะไม่มีการคิดที่จะเบียดเบียน แล้วก็พร้อมที่จะช่วยเขา ขณะนั้นก็เป็น
จิตที่ดีงาม

เพราะฉะนั้นเราคงจะไม่สามารถรู้ลึกถึงสภาพของจิต แต่ก็สามารถดูได้จากการ
กระทำในวันหนึ่ง ๆ ว่า ขณะใดเป็นการทำดี ขณะนั้นเกิด เพราะจิตที่เป็นกุศล แต่ว่า
จิตที่เป็นกุศลสั้นและน้อยมาก เพราะเหตุว่าเป็นกุศลชนิดเดียว อกุศลเกิดสลับทันที

เพราะฉะนั้นถ้าเป็นผู้ที่ไม่ไว และไม่ใช้สติที่คมจริง ๆ ไม่สามารถแยกขณะที่เป็น
กุศลจิตและขณะที่เป็นอกุศลจิตได้ อย่างขณะที่กำลังฟังเป็นกุศลหรือเปล่า ดูจากการ
กระทำว่า การฟังธรรม เป็นสิ่งที่ดี ฟังสิ่งที่มีเหตุผล สิ่งที่ถูกต้องเพื่อพิจารณาให้เกิด
ความเข้าใจ เพราะฉะนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่พอมีเสียงก็อกแกก ตอนนั้นเป็นกุศลหรือเปล่า
ก็ไม่ใช่

เพราะฉะนั้นต้องเป็นผู้ที่สามารถรู้จริง ๆ ว่า กุศลและอกุศลนั้น เกิด แล้วก็ดับ อย่างเร็วมาก และก็สลับกัน

เพราะฉะนั้นจึงทำให้เราเป็นผู้ที่ไม่ประมาท ไม่คิดว่า วันนี้ทำกุศลและกุศลมาก แต่ต้องรู้ว่า ในระหว่างกุศลมากนี้ ก็ยังมีอกุศลเกิดแทรกได้ นี่ก็เป็นสิ่งที่เราแม้จะไม่รู้ ลักษณะสภาพของจิตก็จริง แต่ขณะใดที่ทำความดี ต้องเกิดจากจิตที่ดี คงจะไม่มีใครไม่รู้ ว่า ทำอะไรดี ทำอะไรไม่ดี ก็คงพอจะรู้กัน

จิต

พระ จิต คือ อะไร มีคุณสมบัติอย่างไร มีการเกิดเป็นบุญเป็นกุศลอย่างไร ขอให้อธิบายคร่าว ๆ

สุ. ทุกคนคงยอมรับว่ามีจิต มีใครไม่มีจิตบ้าง ไม่มี ทุกคนมีจิต เรียกอีกคำได้ใหม่ว่า “ใจ” ภาษาไทยเรา ก็เลยใช้คู่กันไปว่า “จิตใจ” หมายความว่า ไม่ใช่รูปร่างกาย เพราะว่าที่ว่าเป็นคน เป็นสัตว์ ไม่ใช่มีแต่เฉพาะรูปร่างกาย แต่ต้องมีจิตใจด้วย

เราพูดจนชิน แต่ว่าเรารู้จักจิตจริง ๆ หรือเปล่า ไม่รู้จักจริง ๆ แต่เราพูดได้ ถ้ารู้จักจริง ๆ เราต้องรู้ว่า จิตอยู่ที่ไหน กำลังนั่งอยู่ที่นี่ จิตอยู่ที่ไหน จิตมีรูปร่างไหม ไม่มี

นี่คือความเห็นที่ค่อย ๆ ถูกขึ้นทีละนิดว่า จิตใจไม่มีรูปร่างเลย ไม่ใช่สี ไม่ใช่เสียง ไม่ใช่กลิ่น ไม่ใช่รส ชิมจิตนี้ชิมไม่ได้แน่ จะได้ยิน ก็ได้ยินแต่เสียง จะไปได้ยิน จิตนี้ไม่ได้ จะเห็น ก็เห็นแต่สีสันวันณะต่าง ๆ คนนั้นใสเหลืองสีแดง คนนั้นสีขาว บ้านนี้สีอะไร ก็เป็นแต่เพียงสี ไม่สามารถเห็นจิตได้เลย

เพราะฉะนั้นแม้ว่า จิตมี แต่ก็ไม่มีใครเห็น เพราะว่าจิตไม่ใช่รูปธรรม ไม่มีรูปร่าง ไม่มีหน้าตา ไม่มีสีสันวันณะ ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส แต่จิตเป็นสภาพรู้ ต่างกับสิ่งที่ไม่ใช่สภาพรู้

เพราะฉะนั้นในทางพระพุทธศาสนา จากการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคทอง แสดงว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งในโลกนี้และนอกโลก ไม่ว่าจะทำที่ไหนก็ตาม มีสภาพธรรมที่

ต่างกันเป็น ๒ อย่าง คือ อย่างหนึ่งไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย เป็นรูปธรรม แต่สภาพธรรมที่เป็นสภาพรู้ รู้ทุกอย่าง ตั้งแต่เกิดมาจนตาย รู้ไปหมด นั่นคือ ลักษณะของจิต

เพราะฉะนั้นจิตเป็นธรรมที่มีจริง เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งแม้จะไม่มีรูปร่างอะไรเลย แต่ก็เป็นสภาพที่สามารถรู้สิ่งต่าง ๆ ได้

เพราะฉะนั้นในขณะนี้ ถ้าเข้าใจจิตเพิ่มเติม ก็รู้ว่า ขณะที่เห็นขณะนี้ เป็นจิต ตาไม่เห็นเลย คนนอนหลับก็มีตา แต่ไม่มีจิตเห็น คนตายก็ยังมีตา มีหู ยังมีรูปร่างครบถ้วน แต่ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่คิดนึกทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้นส่วนที่เป็นการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส การคิดนึก นั่นคือ ลักษณะของจิตซึ่งเป็นสภาพรู้

ถ้าจะเอารูปออกหมด เอาสีออกไปหมด ไม่เห็นอะไร เอาเสียงออกไป ไม่ได้ยินอะไร ไม่มีกลิ่นปรากฏ ไม่มีรสปรากฏ ไม่มีเย็น ร้อน อ่อน แข็งปรากฏ ก็ยังมีจิตที่คิดนึก

เพราะฉะนั้นขณะที่คิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ ขณะนั้นให้ทราบได้ว่าเป็นจิต เพราะฉะนั้นจิตดี ก็คิดดี จิตไม่ดี ก็คิดไม่ดี

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า เรามองเห็นว่า ถ้าแยกสภาพธรรมออกเป็นลักษณะที่ต่างกัน เป็นประเภทใหญ่ ๆ ก็จะต้องมี ๒ ประเภท คือ นามธรรมเป็นจิต และสภาพที่ไม่รู้อะไรเลย ก็เป็นรูปธรรม เป็นรูป คือ ไม่ใช่สภาพรู้

เด็ก ๆ มีจิตใหม่ มี ตอนไหน ตอนคลอด หรือก่อนคลอด

ตอบ เข้าใจว่า ช่วงขณะที่ตั้งครรภ์ครับ

สุ. ถ้าไม่ถาม จะไม่ทราบเลย เพราะบางคนคิดว่า จิตมีตอนคลอดแล้ว แต่ความจริงขณะแรกที่เกิด ขณะแรกที่เกิด จิตเกิดพร้อมกับรูปที่เล็กมาก มองไม่เห็น และค่อย ๆ เติบโตเจริญขึ้น แต่ถึงจะเจริญขึ้น ก็เห็นแต่รูปมาโดยตลอด ถึงแม้ว่ามีจิต เพราะเหตุว่า จิตเป็นสภาพที่ใครไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา แต่สามารถจะรู้ได้ว่า มีจิต

เพราะฉะนั้นมีจิตตั้งแต่ขณะที่เกิด ที่เรายังมองไม่เห็นเลยในครรภ์ นกมีจิตใหม่ มี ปลา มีจิตใหม่ มี ต้นไม้ไม่มีจิตใหม่ ไม่มี

เราต้องมีความเข้าใจจริง ๆ คือ การฟังธรรมถึงจะน้อยจะมากอย่างไร ก็ขอให้เข้าใจสิ่งที่ได้ฟัง และถ้าเราฟังมากขึ้น เราก็เข้าใจเพิ่มขึ้น แต่ผลของการฟัง คือ ขณะที่ฟังเข้าใจในสิ่งที่ฟังจริง ๆ อย่างบอกว่า จิตเป็นสภาพรู้ ไม่มีรูปร่างเลย และตั้งแต่เกิดก็คือ จิตเกิด ตายแล้วมีจิตใหม่

ตอบ ตายแล้วจิตดับครับ

สุ. คนตายที่เราเรียกว่า ศพ ไม่มีจิตเลย แต่ว่าทันทีที่ตาย ตายปุ๊บเกิดปั๊บ ไม่มีระหว่างคันเลย จิตไม่หยุดทำงานเลย จิตทำงานตั้งแต่เกิดทุก ๆ ขณะไป หลับจิตก็เกิดขึ้น ทำภวังคกิจ ดำรงภพชาติให้ยังไม่ตาย เพื่อที่ตื่นขึ้น จะเห็นอีก ได้ยินอีก ทุกวันก็คือจิต ไม่เคยขาดไปเลย

เมื่อตายแล้ว ทันทีที่ทำหน้าที่เคลื่อนจากภพเก่า สิ้นสุดภพนี้ ปฏิสนธิจิตเกิดสืบต่อทันทีที่ไม่มีระหว่างคัน เหมือนเมื่อคืนกับเดี๋ยวนี้ เหมือนเมื่อวานนี้กับวันนี้ เหมือนเดือนก่อนกับเดือนนี้ หรือเหมือนตั้งแต่ขณะที่เกิดจนถึงขณะนี้ จิตเหน็ดเหนื่อยมากไหม ไม่หยุดเลย และไม่ใช่ว่าชาตินี้ชาติเดียว แสนโกฏิกัปมาแล้ว

เห็น ไม่ใช่ชาตินี้ชาติเดียว ชาติก่อนก็เห็น ชาติหน้าก็เห็น เพราะว่าตายปุ๊บเกิดปั๊บ ก็เห็นอีกแล้ว ถ้าเกิดเป็นสัตว์ในนรก หรือมีตัวรูปร่างทันที ก็มีการเห็น หรือเทวดา พอตายจากมนุษย์เกิดเป็นเทวดาก็เห็นทันทีได้ หลังจากทีปฏิสนธิจิตดับไปแล้ว ภวังคจิตเกิดคันแล้ว จิตก็จะรู้อารมณ์ทางตา ทางหูได้

ผู้ถาม ผู้ที่จิตดับก่อนหมดอายุขัย จิตจะเกิดปฏิสนธิได้อย่างไรบ้างครับ

สุ. ไม่มีข้อยกเว้น ไม่ว่าจะตายโดยอะไรก็ตาม โดยหมดอายุขัย โดยหมดกรรม โดยอุบัติเหตุ หรือโดยอะไรก็ตาม หน้าที่ของจิต คือ ทันทีที่จิตดวงนี้ ขณะนี้ดับ เป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิดสืบต่อทันที ใครเปลี่ยนแปลงจิตนิยามไม่ได้ นี่เป็นสภาพธรรมชาติของจิต ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องดับ และเมื่อดับแล้ว ต้องเป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิดสืบต่อ

ผู้ถาม แสดงว่าที่บอกว่า ตายก่อนหมดอายุขัย แสดงว่าไม่มี ไซ้ใหม่ครับ

สุ. จะตายโดยวิธีไหนก็ตามแต่ เพราะถ้าพูดถึงอายุขัย อายุของคนจะขึ้นลง ๑๐๐ ปีจะลดลงไป ๑ ปี สำหรับในยุคนี้นี้เป็นยุคที่ลดลง และขณะนี้ก็คงประมาณ

๗๕ ปี ถ้าคนที่อายุยังไม่ถึง ๗๕ ตาย ก็ไม่ถึงอายุขัย แต่ตายเพราะสิ้นกรรม หรือตายเพราะกรรมอื่นมาตัดรอนก็ได้ แต่จะตายโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม จิตซึ่งเกิดแล้วดับ จะต้องเป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิดสืบต่อทันที ไม่มีช่องว่างเว้นเลย เพียงแต่ไม่รู้ว่าจะเกิดที่ไหน เหมือนกับว่าเราตาย เราถึงได้เกิด แต่เราก็ไม่รู้ว่าจะชาติก่อน เราตายเพราะอะไร ตายที่ไหน อยู่ที่ไหน ก็ไม่รู้

อยากสมหวังแต่ไม่สร้างเหตุ

ผู้ถาม พระพุทธศาสนาของเรา มีคนส่วนใหญ่คิดว่า การเกิดเป็นมนุษย์ง่าย จึงมีการทูลสืบบ้าง เช่น ปาณาติบาต โดยเฉพาะสัตว์เล็ก กล้ากระทำโดยไม่มีหิริโอตตปปะเลยครับ ขอให้ท่านอาจารย์ช่วยชี้แนะตรงนี้ครับ

สุ. ชี้แนะคงไม่ได้ นอกจากความจริงเป็นอย่างไรมาก่อน ก็เป็นอย่างนั้น คือ ถ้าทำอกุศลกรรมแม้เล็กน้อย อกุศลกรรมนั้น ก็ทำให้ผลเกิดขึ้น เราต้องการผลที่ดี แต่เราทำสิ่งที่ไม่ดี เพราะฉะนั้นเราจะสมหวังหรือไม่สมหวัง ถ้าเราต้องการผลที่ดี จะสมหวัง ก็ต่อเมื่อทำสิ่งที่ดี ทำกรรมที่ดี

เพราะฉะนั้นในชีวิตของคนเรา ที่เชื่อในกรรมของตนเอง ก็จะทำแต่กรรมดีเพิ่มขึ้น ตามกำลังความสามารถที่จะกระทำได้

ผู้ถาม ที่ว่ามนุษย์เกิดง่าย อยากรู้กันแน่ครับ

สุ. ในบ้านนี้มีมนุษย์กี่คนคะ

ผู้ถาม ครอบครัวผมก็ ๕ คนครับ

สุ. มีสัตว์กี่ตัว

ผู้ถาม คงจะนับไม่ถ้วน

สุ. อะไรเกิดง่ายกว่ากัน

ผู้ถาม ก็คงจะเป็นเดรัจฉานมากกว่า

สุ. เพราะฉะนั้นกุศลกรรมทำยากกว่าอกุศลกรรมหรือเปล่า เราก็พิสูจน์กรรมด้วยตัวของเราเอง กุศลจิตของเราเกิดมาก หรืออกุศลจิตของเราเกิดมาก

รู้ได้อย่างไรว่ามีจิต

ประทีป เราจะรู้ได้อย่างไรว่า ในขณะที่ใดมีจิตเกิดขึ้น

สุ. ตอนนี้เห็นไหมคะ

ประทีป เห็นครับ

สุ. เห็น ลักษณะที่เห็นมีรูปร่างเป็นอย่างไรคะ

ประทีป เห็นเป็นท่านอาจารย์ เป็นดอกไม้

สุ. มิได้ค่ะ ตัวเห็นมีรูปร่างเป็นอย่างไร ไม่ได้ถามถึงสิ่งที่ถูกเห็น ถามถึงลักษณะที่เห็น มีรูปร่างอย่างไร

ประทีป ไม่มี

สุ. ไม่มี เพราะฉะนั้นเป็นนามธรรม เป็นเพียงสภาพรู้ หรือธาตุรู้ซึ่งกำลังเห็น ที่เห็นต้องเป็นอาการรู้ เหมือนแข็ง พอเรากระทบ เรารู้ว่าแข็ง แข็งเป็นส่วนหนึ่ง แต่ที่รู้ลักษณะแข็งเป็นอีกส่วนหนึ่ง ฉันทา ทางตา สิ่งที่ปรากฏ ก็มีสิ่งที่กำลังเห็นสิ่งนี้ และที่เห็น คือ จิต

ประทีป ที่เห็นก็คือกำลังรู้ว่า มีสิ่ง ๆ หนึ่งที่เห็น ใช่ไหมครับ

สุ. มิได้ค่ะ สภาพที่กำลังเห็น เพราะว่ามีสิ่งที่ปรากฏให้เห็น เมื่อมีสภาพที่ปรากฏให้เห็น สภาพเห็นเป็นจิต

ประทีป สภาพเห็นเป็นจิต เพราะฉะนั้นก็ต้องมีอีกอันหนึ่งซึ่งถูกเห็นใช่ไหมครับ

สุ. สิ่งที่ถูกเห็นมีค่ะ สีอันวันณะต่าง ๆ กำลังถูกเห็น

ประทีป และสิ่งที่ถูกเห็นนั้น ในภาษาธรรมเขาเรียกว่าอะไรครับ

สุ. เรียกว่า อารัมมณะ หรือ อาลัมพณะ แต่ภาษาไทยเราใช้คำว่า อารมณ แต่ไม่ใช่อารมณในภาษาไทย ที่เราคิดว่า อารมณดี อารมณไม่ดี แต่หมายความว่าอะไรก็ตามที่จิตกำลังรู้ อย่างกำลังได้ยิน จิตได้ยินเกิดขึ้น เสียงเป็นอารมณของจิตได้ยิน เพราะว่าเสียงถูกได้ยิน เพราะฉะนั้นเสียงเป็นอารมณของจิตที่ได้ยิน

ตัวจริง – ตัวปลอม

ผู้ถาม การที่แสงไปตกกระทบวัตถุ ช่อดอกไม้กระเช้านี้ และจะสะท้อนเข้าสู่ตา แต่ที่อาจารย์อธิบายหมายถึงว่า จิตนี้เกิดขึ้นขณะที่เราเห็น

สุ. เพราะวาระหว่างที่พูดเรื่องแสงมากระทบสะท้อนเข้าไป จิตก็เห็นอยู่ตลอด เร็วกว่านั้นอีก นี่ยังต้องสะท้อนไปสะท้อนมา แต่จิตเห็น เกิดขึ้นเห็น

ผู้ถาม เห็นเลยหรือคะ

สุ. ทันทัน เพราะฉะนั้นวิทยาการทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์สาขาใดก็ตาม เขาเพียงรู้เรื่องราวของสภาพธรรม แต่เขาไม่ได้รู้จักตัวจิต

ผู้ถาม เขาไม่ได้ศึกษารวมโดยตรง

สุ. เขาไม่ได้ประจักษ์ เพราะว่าเขาไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นเขามีทฤษฎีของเรื่องราว เราต้องแยกว่า เวลานี้มีธรรม ๒ อย่าง สัจจะมี ๒ อย่าง สมมติสัจจะกับปรมาตถสัจจะ

สมมติสัจจะ เราเรียกว่า ดอกไม้ ทุกคนยอมรับ เรียกนี้ว่า กระดาษ ทุกคนยอมรับ นี่เป็นสมมติ แต่ถ้าเป็นปรมาตถ นี่แข็ง ไม่ต้องเรียกว่ากระดาษ นี่ก็แข็ง ไม่ต้องเรียกว่าดอกไม้

ลักษณะที่แข็งจะเป็นช่อน จะเป็นโต๊ะ จะเป็นพัดลม จะเป็นอะไรก็ตามแต่ ลักษณะแท้ ๆ ซึ่งทุกคนพิสูจน์ได้ โดยจะเรียกชื่อต่างกันไปก็ตามแต่ จะคิดต่างกันไปก็ตามแต่ จะคิดว่า อันนั้นปรุงมาจากเคมี อะไร ๆ ก็ตามแต่ คิดเรื่องราวได้ แต่ตัวจริง ๆ ก็คือ ลักษณะแข็ง

เพราะฉะนั้นตัวปรมาตถธรรม เป็นสิ่งที่มีจริง เมื่อนักวิทยาศาสตร์ไม่รู้ตัวจริง นักวิทยาศาสตร์รู้เพียงเรื่องราวสมมติ เรียกอันนี้ว่า ไฮโดรเจน ออกซิเจน โปรตอน อิเล็กตรอน ต่าง ๆ ที่จะเรียก เพราะเขารู้เพียงในความจำ ในสิ่งที่เห็น ก็มาบัญญัติว่า สิ่งนั้นเป็นอะไร หรือวิชาการแพทย์ ถ้ากระทบสัมผัสตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า อ่อนกับแข็ง เย็นกับร้อน ตึงหรือไหวปรากฏ แต่วิชาการแพทย์มีหัวใจ มีตับ มีปอด มีม้าม มีโลหิต

จากสี่สัณณะที่เขาทรงจำว่า ลักษณะอย่างนี้ ทำกิจอย่างนี้ มีการเคลื่อนไหวไปทางโน้นทางนี้ จึงเรียกอันนั้นว่าหัวใจ เรียกอันนั้นว่าปอด เรียกอันนั้นว่าสมอง

คือ เป็นเรื่องราวบัญญัติของสิ่งที่มีจริง แต่ผู้ที่ได้ประจักษ์ความจริงที่เป็นปรมาตถ์ เขาจะรู้จักปรมาตถธรรมที่กำลังเกิดดับ โดยที่บัญญัติยังไม่ได้เกิดขึ้นมาเกี่ยวข้องเลย ไม่ต้องมีบัญญัติใด ๆ มาปิดบัง เพราะว่าเราสามารถประจักษ์ตัวจริง ๆ ซึ่งเป็นสภาพธรรม

เหมือนขณะนี้เราคุยกัน นี่ความรู้สึกทั่ว ๆ ไป กำลังพบกัน คุยกัน แต่จริง ๆ จิตเกิด แล้วดับ ทุกคนอยู่ในโลกของตัวเอง แต่ในความคิดว่า มีหลายคน แต่จิตเกิดขึ้นขณะหนึ่ง เห็นเหมือนกันหมด คือ เห็น ทำอะไรไม่ได้เลย เห็น เห็นได้อย่างเดียว เห็นแล้วก็ดับ จิตได้ยินเกิดขึ้น ทำอย่างอื่นไม่ได้ เพราะจิตได้ยันทำหน้ำที่ได้ยิน แล้วดับ จะเอาจิตได้ยินไปทำอย่างอื่นไม่ได้เลย

นี่แสดงให้เห็นถึงจิตแต่ละชนิด ก็มีหน้าที่แต่ละอย่าง เพราะฉะนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ธรรมจริง ๆ ตัวจริงเป็นอย่างนี้ แต่เราไม่เคยรู้ว่า จิตกำลังเห็นดับ แล้วจิตได้ยินเกิด ก็เลยเป็นตัวเราที่กำลังนึกเรื่องราวของสิ่งที่ปรากฏว่า เป็นคนนี่กำลังนั่งที่นี้และกำลังคุยกัน

นี่คือความคิดนึกหลังเห็น ถ้าไม่เห็นสิ่งนี้ จะคิดว่ากำลังนั่งคุยกันไม่ได้ แต่เพราะเห็นจึงมีความคิดว่า นั่งคุยกัน แต่จริง ๆ เห็นกำลังเกิดดับ สิ่งทีปรากฏทางตา กำลังเกิดดับ ความคิดกำลังเกิดดับ แต่เมื่อรวมแล้วก็ป็นเรื่องราว

เพราะฉะนั้นวิทยาศาสตร์ไม่รู้ความจริงที่เกิดดับ ก็เอาเรื่องราวที่เขาจำไว้มาเป็นวิชาการต่าง ๆ

ต่างคนต่างใจ

ผู้ถาม หนูรู้จักคน ๆ หนึ่ง เขาเกิดเสียชีวิตกะทันหัน แต่เรารู้จักเขาเพียงผิวเผิน เกิดความรู้สึกสงสัยว่า ไม่น่าเป็นไปอย่างนั้น กับอีกคนหนึ่ง ที่เขาก็พอรู้จัก แต่เขาบอกว่า พอได้ฟังแล้วเขาเฉย ๆ ทำไม ๒ คนนี้ถึงเกิดความรู้สึกไม่เหมือนกัน

สุ. ที่จริงธรรมเป็นเรื่องจะแจ่มแจ้งกับผู้ที่ไตร่ตรองด้วยตัวเอง ได้ยินได้ฟัง นิดเดียว แต่ถ้าเราคิดพิจารณามาก ๆ เราจะเข้าใจด้วยตัวของเราเองว่า ถ้าเรามีพี่น้องหลายคน แล้วไม่เหมือนกันเลย มีเพื่อนหลายคน แล้วไม่เหมือนกันเลย ทุกคนที่นั่งที่นี้ ก็คิดไม่เหมือนกันเลย ก็เป็นของธรรมดาว่า ต่างคน ต่างใจ ตามการสะสม ถ้าคนไหนที่โกรธบ่อย ๆ เขาต้องเป็นคนขี้โมโห เจ้าโทสะ ถ้าคนไหนที่เห็นใคร ก็มีเมตตาช่วยเหลือสงเคราะห์ ทุนไม่ได้ที่จะไม่ช่วยเหลือคนอื่น ก็เพราะเขาสั่งสมมาทีละเล็กทีละน้อยจนกระทั่งเป็นอุปนิสัย คือ เป็นสิ่งที่มีกำลังที่ทำให้เป็นอย่างนั้น คิดอย่างนั้นในขณะนั้น

ผู้ถาม คนที่รู้สึกเฉย ๆ นี่

สุ. เขาก็สะสมความเฉย ๆ คนที่ตื่นเต้น ก็สะสมความตื่นเต้น คนที่สงสาร ก็สะสมความสงสาร ไม่วิจารณ์ เพราะว่าแน่นอนที่สุด คือ การสั่งสม ดอกไม้ ๒ ดอกนี้เหมือนกันไหมคะ

ผู้ถาม ไม่เหมือนกัน

สุ. ทั้ง ๆ ที่อาจจะสีเดียวกัน ยังไม่เหมือนกัน ลองนับกลีบดู แล้วก็ลองดูสีที่ต่างกัน แด่นี้ยังต่าง และใจมนุษย์จะสักแค่ไหน ต้นไม้ดอกไม้ไม่มีจิตเลย อาศัยธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ที่ปรุงแต่งอย่างละเอียด ทำให้สีต่างกัน กลีบต่างกัน ดอกต่างกัน ผลต่างกัน รสต่างกัน นี่เพียงแค่อาศัยธาตุ ๔ ธาตุ ซึ่งเป็นรูปธาตุ

แต่นามธาตุหลากหลายกว่านั้นมากมายเหลือเกิน และจะให้เหมือนกันได้อย่างไร แม้แต่ความคิดของเราเอง วันหนึ่ง ๆ ผิดจากวันก่อนไหม แค่เราคนเดียว แล้วคนอื่นจะให้มาเหมือนกันได้อย่างไร

ผู้ถาม เฉย ๆ นี่เขาจะรู้ธรรมมากกว่าคนที่รู้สึกเสียดาย เสียใจ สงสารไหมคะ

สุ. ถ้ารู้ว่า ธรรม คือ อะไร และเรารู้ เราถึงจะรู้ว่า เขารู้หรือเปล่า แต่ถ้าเรายังไม่รู้ว่า ธรรม คือ อะไร แล้วเราจะไปคิดว่า เขารู้ธรรม ก็ไม่ถูกต้อง เพราะเราไม่รู้ว่า ธรรม คือ อะไร ต่อเมื่อใดเรารู้ เราถึงจะรู้ว่า เขารู้หรือไม่รู้

เจียโลตลงฟ้ง

ผู้ถาม อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงตัดแล้วซึ่งกิเลส สละความโลภ โกรธ หลง

สุ. ทำไมถึงสละได้ มีอะไรทำให้สละได้

ผู้ถาม หนูไม่เข้าใจค่ะ

สุ. อยู่ดี ๆ สละไม่ได้ค่ะ ต้องมีปัญญา ถ้าไม่มีปัญญาแล้ว ไม่มีทางเลยที่จะดับกิเลสได้ แม้แต่เราจะเรียกว่าพระพุทธเจ้า หรือใครก็ตามแต่ ต้องด้วยปัญญา ปัญญาเท่านั้น ถึงจะละกิเลสได้

ผู้ถาม แล้วปัญญาจะเกิดขึ้นได้อย่างไรคะ

สุ. ปัญญา คือ อะไรก่อน ทุกอย่างต้องตั้งต้นว่า คืออะไร ถ้าเราไม่รู้จักสิ่งนั้น แล้วเราไปพูดมากมายเรื่องสิ่งนั้น เราก็ยังไม่รู้จักอยู่ดี เพราะฉะนั้นต้องทราบว่ปัญญา คือ อะไร ถ้าเรารู้ว่า ปัญญา คือ อะไร เราถึงจะรู้ว่า จะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ผู้ถาม ให้อาจารย์ช่วยอธิบายให้ฟังค่ะ

สุ. ปัญญา คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ

ผู้ถาม แล้ววิธีให้เกิดปัญญา

สุ. ใครเป็นคนที่เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงก่อน มีไหมคะ คนที่เห็นถูกต้องตามความเป็นจริง มีไหมคะ

ผู้ถาม ต้องใช้เหตุผล

สุ. มิได้ค่ะ ใครที่เราพอจะบอกได้ใหม่ว่า เป็นผู้ที่เห็นถูกต้องตามความเป็นจริง

ผู้ถาม พระพุทธเจ้า

สุ. พระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเห็นถูกต้อง ตามความเป็นจริงแล้ว ทรงสอน คือ ทรงแสดงเหตุผลให้เราได้ฟัง เพราะฉะนั้นปัญญาจะเกิดได้ก็เมื่อได้ฟังพระธรรม ฟังคนอื่นอย่างไรก็ไม่เกิดปัญญา

แต่วันนี้มีปัจจัยให้ได้ยินเสียงเรื่องธรรม ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วทรงแสดง ก็ต้องมีเหตุ คือ กุศลในอดีตที่ได้ทำแล้ว ส่วนการที่จะมีศรัทธา หรือมีปัญญา มีความ

เข้าใจมากน้อยเท่าไร แต่ละคนจะไม่เท่ากัน เพราะว่าแม้พระองค์เองทรงแสดงพระธรรม ผู้ฟังยังไม่เท่ากันในด้านปัญญา บางคนเป็นพระอรหันต์ บางคนเป็นพระโสดาบัน บางคนก็ไม่ใช่อะไรเลย แต่เริ่มมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ คือ ไม่พึ่งอื่น แต่พึ่งพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่เป็นพระอริยสงฆ์

เพราะฉะนั้นก็ไม่ใช่อยู่ว่าก็ได้ฟัง แต่ทุกขณะต้องมีเหตุมีปัจจัยทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นก็ต้องฟัง เพราะว่าสาวก หรือสาวะโก คือ ผู้ฟัง ผู้ฟังไม่ใช่ผู้ได้ยิน ได้ยินแล้วผ่านไปเลย แต่ผู้ฟัง ฟังจริง ๆ จะเห็นได้ว่า แม้ว่าใครจะพูดหรือใครจะคุย เราก็รู้สึก ว่า ไม่น่าที่เขาจะละโอกาสที่จะได้ฟังเลย เพราะว่าบางคนเหมือนกับไปฟังธรรม แต่ความจริงไม่ได้ฟัง พอฟังนิดหนึ่ง ก็ตรงนี้ว่าอย่างไร ก็ทำไม่ฟังต่อไป ระหว่างที่ว่า ตรงนี้ว่าอย่างไร เขาก็ขาดการที่จะได้ฟังคำอธิบายไปแล้ว

เพราะฉะนั้นผู้ฟังจริง ๆ อย่างที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เตือนแล้ว เพื่อจะให้ได้ฟังสิ่งที่จะตรัสต่อไป จงเงี่ยโสตลงสดับ ต้องมีความตั้งใจที่จะฟัง และข้อความในอรรถกถาก็ยังมีความไพเราะว่า เหมือนกับกล่องหรือหลอดทองที่เล็กมาก แล้วก็หยอดน้ำมันราชสีห์ลงไปหลอดทองนั้น นี่คือ ความที่จะเราจะต้องตั้งใจเงี่ยโสตฟังจริง ๆ เพื่อที่จะเข้าใจ

เพราะฉะนั้นให้ทราบว่า ยิ่งเห็นคุณค่าของพระธรรมมากเท่าไร การฟังธรรมด้วยความเคารพ คือ ตั้งใจฟัง ถ้าเห็นใครทำอย่างอื่น ก็แสดงว่า คนนั้นไม่ได้เห็นคุณค่าหรือไม่ได้ตั้งใจจริง ๆ แต่ถ้าตั้งใจจริง ๆ ฟังจริง ๆ พิจารณาจริง ๆ จะมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น เพราะว่าพระธรรมที่ทรงแสดงเป็นเรื่องสัจธรรม ความจริง ถ้าไม่ฟัง คิดเอง ไม่มีทาง เพราะว่าใครจะคิดเองได้ เมื่อถ้าไม่ใช่ผู้ที่ตรัสรู้ ต้องอดทน ต้องมีวิริยะ ความพากเพียรในการฟัง ปกติชอบฟังหรือเปล่าคะ

ผู้ถาม พอฟังได้ค่ะ

สุ. แต่ยังไม่มีความมากพอที่จะฟังอย่างตั้งใจ แล้วเห็นคุณค่าใช่ไหมคะ ถ้ามี ก็ฟัง

ผู้ถาม วันนี้จะมาลองฟังดูค่ะ

สุ. ค่ะ แต่ทีนี้เข้าใจเรื่องวิธีฟังแล้วใช่ไหมคะ เพราะว่าปัญญาจะเกิดไม่ได้เลย ถ้าเพียงได้ยิน เพราะพอพูดถึงเรื่องปัญญา อยากมีมาก ๆ แล้ว นี่ไม่ถูกเลย มีมากไม่ได้ ถ้าไม่เข้าใจ

เพราะฉะนั้นตัวปัญญาจริง ๆ เราใช้คำในภาษาไทยผิดเพี้ยนมาก เราพูดถึงปัญญาเหมือนเราเข้าใจว่า ปัญญา คือ อะไร แต่คำว่า “ปัญญา” ไม่ใช่ภาษาไทยนะคะ เป็นภาษาบาลี และคำว่าเข้าใจในภาษาบาลีก็ไม่มี เพราะเหตุว่าเป็นภาษาไทย แต่ลองคิดดูว่า ที่ใช้คำว่า “ปัญญา” ต้องเริ่มจากคำว่า เข้าใจ ปัญญา ก็คือ เข้าใจถูก เห็นถูกในภาษาของเรา เวลาที่เราเข้าใจแล้ว เราก็ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น เข้าใจขึ้น ถ้าเป็นภาษาบาลี ปัญญาก็ค่อย ๆ เจริญขึ้น แต่ปัญญาไม่ได้หมายความว่า ไม่เข้าใจ

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า เราต้องคิดถึงอรรถหรือตัวจริงของปัญญาวา ปัญญา คือ เข้าใจ เพราะว่าปัญญาไม่ใช่ว่า จะมีมาก ๆ โดยไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้นก็ต้องรู้ว่า ความเข้าใจที่ถูก คือ ปัญญา ซึ่งต้องอาศัยการฟัง จะมากหรือน้อยอยู่ที่ไหน ฟังมาก หรือฟังน้อย ยังอยู่ที่ไหนอีก อยู่ที่ฟังแล้ว เข้าใจมากหรือเข้าใจน้อย

เพราะฉะนั้นไม่ใช่มีวิธีการ ที่จะไปให้ปัญญาเกิดมาก ๆ แต่ต้องรู้ว่า เป็นความเข้าใจ แล้วก็ต้องอาศัยการฟัง การไตร่ตรอง และการเข้าใจขึ้น ไม่มีวิธีอื่น หรือยังมีคะ

ผู้ถาม ไม่มีคะ

สุ. ค่ะ นี่ก็เป็นความเห็นถูกค่ะ

วิปัสสนาคืออะไร ๑

สุ. ถ้ามีความมั่นคงในการเข้าใจธรรม เราจะรู้เลยว่า ปัญญา คือ ความเข้าใจ แล้วเราจะไม่ทำอย่างอื่นทั้งหมด เพราะเหตุว่ายังไม่ได้เข้าใจสิ่งที่กำลังมี จะไปทำอะไรที่จะให้เข้าใจ จะไปทำอย่างไร ก็ไม่เข้าใจ

พระ ถ้าอย่างนั้นเราก็ไม่ต้องเรียนวิปัสสนาเลยใช่ไหม

สุ. คนที่พูดว่า เรียนวิปัสสนาหรือทำวิปัสสนา ไม่ได้เข้าใจว่า วิปัสสนาคืออะไร

พระ ตามที่อาตมาเข้าใจ ก็คือ การมีสติคอยตามดูการเคลื่อนไหวของจิต คือ วิปัสสนา

สุ. ไม่ใช่เจ้าคะ วิปัสสนา คือ ปัญญา ที่สามารถประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมในขณะนี้ แต่อย่าลืมว่า ถ้าใช้คำว่า “ปัญญา” หมายความว่า เข้าใจถึงความเข้าใจ เพราะฉะนั้นขณะนี้ที่กำลังเห็น เข้าใจลักษณะของสภาพที่เป็นนามธรรมที่เป็นจิต กำลังเห็นหรือเปล่า ถ้าไม่เข้าใจ จะไปทำอย่างอื่นอย่างไร ก็ไม่ได้ทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้นภาวนา คือ การอบรมให้เกิดขึ้น ให้มีขึ้น ให้เจริญขึ้น ให้เพิ่มขึ้น เพราะ “ภา” คือ การเกิด หรือการมี ถ้าเราพูดว่า เรามีปัญญาแล้ว ไม่ต้องไปทำอะไรหรือบอกว่า จะใช้ปัญญา เราก็ไม่ต้องทำอะไรอีก เพราะเรามีปัญญาจะใช้แล้ว แต่ถ้าเราเข้าใจว่า ปัญญายังไม่มี ต้องอบรมเจริญให้เกิดขึ้น อันนี้จะถูกหรือจะผิด

พระ วิธีการของอาจารย์ คล้าย ๆ กับว่า ให้เรียนมาก ฟังมาก แล้วจะเกิดขึ้น

สุ. เพราะปัญญา คือ ความเข้าใจ ถ้าทั้งความหมายอันนี้เสียแล้ว จะผิดหมด

พระ นั่นก็แสดงว่าจะต้องไม่ใช่ปัญญาธรรมดา

สุ. ใช้ปัญญาไม่ได้เลย เพราะว่าไม่มีปัญญา ต้องเจริญให้เกิดขึ้น ให้มีขึ้นก่อน

พระ และวิธีที่จะเจริญขึ้น ปัญญาในความรู้ลึกของอาจารย์ มันคืออย่างไรครับ

สุ. ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ เข้าใจหรือยัง ถ้ายังไม่เข้าใจ ไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้น

พระ แล้วจะให้เข้าใจอย่างไร เพราะอย่างที่ว่าอาจารย์พูดมา เข้าใจหมดแล้ว

สุ. ถ้าคิดเอง นี่ไม่เข้าใจ ต้องฟังพระธรรม

พระ อาจารย์จึงลงไปเลยว่า ต้องเข้าใจในลักษณะอย่างนี้นะ

สุ. ไม่ใช่ต้องเจ้าค่ะ นี่คือ ความเข้าใจผิดว่า ไปบังคับ ไปทำ แต่จริง ๆ แล้ว ภาวนา คือ จีรกาลภาวนา จีร แปลว่า ยาวนาน กาล แปลว่า เวลา ถ้าเราจะปลูกต้นไม้สักต้นหนึ่ง ต่อให้เป็นต้นไม้ที่ขึ้นยากเย็นสักเท่าไร ก็ยังง่ายกว่าการที่จะอบรมเจริญปัญญาให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในขณะนี้ เพราะเหตุว่าปัญญาไม่ใช่เป็นการที่เพียงฟัง ซึ่งการฟังเป็นขั้นต้นจริง ๆ อย่างที่พระคุณเจ้ากล่าวไว้ว่า เข้าใจจากการฟัง แต่พระธรรมมี ๓ ระดับ

ปริยัติศึกษา คำสอนเรื่องสภาพธรรม เราไม่เคยรู้ว่า มีจิต ไม่เคยรู้ว่า มีเจตสิก ไม่รู้ว่า มีรูป ไม่รู้ว่าเป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม ไม่ใช่เรา แต่จากการฟัง ทำให้เรารู้ว่า อนัตตา คือ อะไร เพราะเราได้ยินบ่อย คนเราเกิดมาที่อยู่ที่เมืองไทยนี้ ไม่ได้ยินคำว่า “อนัตตา” คงยาก หรือไม่ได้ยินคำว่า ทุกข์ อนิจจัง ก็คงยาก เพราะว่า ๓ คำนี้ไปด้วยกัน คือ อนิจจัง ทุกข์ อนัตตา เคยได้ยินไหมคะ

ตอบ เคย

สุ. แสดงว่า ถูกระยะ ที่พูดนี้ว่า ทุกคนต้องชินหูกับ อนิจจัง ทุกข์ อนัตตา แต่อะไรเป็นอนิจจัง อะไรเป็นทุกข์ อะไรเป็นอนัตตา ต้องมีความเข้าใจ ถ้ายังไม่มี ความเข้าใจแล้ว วิปัสสนาไม่ได้เด็ดขาด จะไปทำวิธีอื่นก็ไม่ได้ทั้งสิ้น แต่ต้องเข้าใจว่า อนิจจังหมายความว่า สภาพธรรมใดที่เกิด สภาพธรรมนั้นดับทันที เร็วมาก ถ้าดับช้า คนก็สามารถประจักษ์ได้ ใช่ไหมคะ

อย่างเกิดแล้ว ก็ดับตอนตาย จริง ๆ ไม่ใช่อย่างนั้นค่ะ ความโกรธเกิดขึ้น เมื่อมีเหตุปัจจัย ความโกรธนั้นก็หมด ไม่ได้โกรธทั้งวันทั้งคืน ความติดข้อง ชอบสิ่งหนึ่งสิ่งใด เกิดขึ้นแล้ว ก็หมดไป ไม่ได้ชอบสิ่งนั้นตลอดชีวิต เห็น เกิดขึ้นแล้ว ก็ต้องดับ ถ้าเห็นยังไม่ดับ จิตที่จะได้ยินเกิดขึ้นได้ยินไม่ได้

นี่แสดงถึงความรวดเร็วของสังขารธรรม หรือสังขตธรรมที่ว่า ธรรมใดเกิด ธรรมนั้นดับ สังขารธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง ลักษณะที่เกิดดับไม่ประจักษ์ จึงเห็นว่า เป็นสิ่งที่น่าต้องการ เพราะว่าเห็นว่ามีอยู่ตลอดเวลา กลิ่นหอมนี้ก็หอมอยู่นาน สิ่งที่สวยก็ยังสวยอยู่ มองไปที่ไร่นาคู แต่ถ้ารู้ความจริงว่า ไม่ว่าสิ่งใดก็ตาม เป็นสี่ส้นวัณณะที่ปรากฏทางตา เกิดแล้วดับ ทุกอย่างเกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับ ต้องประจักษ์ลักษณะที่

เป็นอนิจจัง จึงจะเห็นว่าเป็นทุกข์ ไม่ใช่ว่าพอเราป่วยไข้ทีหนึ่ง ก็เป็นทุกข์ พอเรา
ค้าขายขาดทุนทีหนึ่ง ก็เป็นทุกข์ พอเรามีเรื่องญาติพี่น้องเป็นทุกข์เดือดร้อน เราก็เป็น
ทุกข์ นั่นไม่ใช่เลย นั่นเป็นทุกข์จร แต่ว่าทุกข์จริง ๆ คือ ทุกอย่างไม่เที่ยง เกิดแล้วดับ
จึงจะเข้าใจซึ่งถึงความหมายของ “อนัตตา” ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่
ของใคร

ตั้งแต่ศักระะตลอดเท่า ถ้าไม่ได้ฟังพระธรรม ของเราหมด แขนของเรา ผมของ
เราทั้งนั้น แต่จริง ๆ แล้ว รูปที่เกิดจากกรรมก็มี รูปที่เกิดจากจิตก็มี รูปที่เกิดจากอตุ
ความเย็นความร้อนก็มี รูปที่เกิดจากอาหารก็มี ชื่อว่า รูปธรรม แล้วจะไม่เกิดจาก
สมุฏฐานหนึ่งสมุฏฐานใด คือ ธรรมที่ก่อตั้งให้รูปนั้นเกิด ๑ ใน ๔ นี้ไม่มี

อย่างดอกไม้นี้ ไม่ได้เกิดจากกรรม ไม่มีจิต ก็ไม่ได้เกิดจากจิต แต่เกิดจากอตุ
คือ ความเย็น ความร้อนที่เหมาะสม ที่พืชพันธุ์ชนิดนี้จะเกิด แล้วก็มีดอก เมื่อถึงกาล

เพราะฉะนั้นรูปอื่นข้างนอกกายทั้งหมด เป็นรูปที่เกิดจากอตุ ความเย็นหรือ
ความร้อน แม้แต่เสียงที่เราได้ยิน ก็ต้องมีธาตุที่เหมาะสม ที่จะทำให้เกิดเสียงนั้นเกิดขึ้น
โดยการกระทบกัน ถ้าไม่มีอะไรกระทบ เสียงก็เกิดไม่ได้ แต่ถ้าสิ่งที่กระทบ ไม่อ่อน
ไม่แข็ง ก็กระทบไม่ได้

เพราะฉะนั้นก็สืบสาวราวเรื่องไปจนกระทั่งถึงว่า ทุกอย่างที่เกิด เกิดแล้วก็ดับ
จึงเป็นอนัตตา ตั้งแต่ศักระะตลอดเท่า เป็นรูป เพราะฉะนั้นจะเป็นของเรา หรือจะเป็น
เราได้อย่างไร ในเมื่อมีเหตุปัจจัยก็เกิด เกิดขึ้นมีตา เกิดขึ้นมีหู เกิดขึ้นเป็นแขน
เกิดขึ้นเป็นศีรษะ เกิดขึ้นเป็นร่างกาย ก็มีเหตุที่จะให้รูปนี้เกิด เหมือนกับรูปข้างนอก
รูปข้างนอกก็มีเหตุให้เกิด รูปนี้ก็มีเหตุให้เกิด แล้วจะเป็นของใคร เพราะกำลังเกิดดับ
อยู่ตลอดเวลา

จิตใจก็ไม่ใช่ของใคร เราบอกว่า เป็นเราโกรธ ความจริงโกรธเกิดขึ้น เป็น
ลักษณะโกรธ แล้วดับ โกรธที่ดับไปแล้ว อยู่ที่ไหน ถ้าใช้คำว่า “ดับ” ก็เหมือนกับ
ไฟดับ ไฟที่ดับแล้ว ไม่มีที่อยู่

เพราะฉะนั้นความโกรธที่เกิด แล้วดับ ก็หมด แต่ก็มีสภาพธรรมอื่นเกิดต่อไป
เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นจิต ไม่ว่าจะเป็นรูป ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ไม่ว่าจะเป็น

สภาพธรรมใด ๆ ก็ตาม ล้วนเป็นอนัตตา คือ ไม่ใช่ของใคร และไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครด้วย

ถ้าไม่เข้าใจอย่างนี้ แล้วจะไปทำวิปัสสนาได้อย่างไร ไม่มี ความเข้าใจเลย วิปัสสนา คือ ขณะนี้ คือ การเริ่มต้นของการเข้าใจความจริงของสภาพธรรม ซึ่งถ้าไม่มีการฟังให้เข้าใจ จะไม่มีการเริ่มต้นเป็นวิปัสสนาเลย

เพราะฉะนั้นวิปัสสนา คือ ปัญญาที่ประจักษ์แจ้งความจริงของสิ่งที่กำลังเป็นจริงอย่างนี้ ซึ่งต้องอาศัยการฟัง คือ การอบรม นี่คือการตั้งต้น ไม่ใช่ไปทำอย่างอื่น ถ้าไปทำอย่างอื่นแล้ว อย่างไร ๆ ก็ไม่เข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้นก็ไม่ใช่วิปัสสนา

วิปัสสนาคืออะไร ๒

พระ ที่พระองค์ตรัส สมถวิปัสสนาขึ้นมา ยังถือว่าไม่ถูกต้อง ใช่ไหม

สุ. ไม่ใช่เป็นการถือ แต่ความจริงเป็นอย่างนี้ ก็เป็นอย่างนั้น สำนักนั้นทำให้เข้าใจสภาพธรรมนี้ เดียวนี้ ตามปกติหรือเปล่า สมัยที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม ผู้ฟังสามารถประจักษ์แจ้งการดับเพราะว่า ท่านเหล่านั้นสะสมปัญญา ที่จะประจักษ์สภาพธรรม มีสำนักปฏิบัติที่ไหนสำหรับคฤหัสถ์

ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นผู้เลศฝายทานของอุบาสก ไม่มีสำนักของท่านอนาถบิณฑิกะเลย วิสาขาอุบาสิกาก็เป็นผู้เลศทางฝายอุบาสิกาถวายทาน ก็ไม่มีสำนักของอุบาสิกาวิสาขา ในครั้งนั้นไม่มีสำนักปฏิบัติ เพราะเหตุว่าปฏิบัติธรรมไม่ใช่เรา เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่างที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ต้องทำหน้าที่ของธรรมนั้น ๆ โลกะปฏิบัติกิจของโลกะ คือ ตัดช่อง จะไปปฏิบัติกิจของโทสะไม่ได้ โทสะเกิดขึ้นขุ่นใจ จะไปปฏิบัติกิจของโลภะ ตัดช่องไม่ได้

เพราะฉะนั้นการปฏิบัติไม่ใช่เรา เมื่อเข้าใจคำว่า “อนัตตา” ก็คือว่า สภาพธรรมใดปฏิบัติ ได้แก่ มรรคมมีงค์ ๘ ได้แก่ สภาพธรรมที่เป็นเจตสิก คือ สภาพธรรมที่เกิดกับจิต ๘ ชนิด ไม่ใช่เราเลย

เพราะฉะนั้นการอบรม คือ ฟังให้เข้าใจ ความเข้าใจนั้น คือ ปัญญา และปัญญานั้นเองที่กำลังฟังขณะนี้ วันหนึ่งก็จะทำให้ประจักษ์ความจริงของสภาพธรรม เพราะเจตสิกเป็นมรรคเกิดขึ้นทำกิจระลึกรตรลักษณะซึ่งเป็นสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับ

ขณะนี้ก็เป็นเพียงการฟังเรื่องราวให้เข้าใจก่อน เพราะฉะนั้นธรรม คือ ธรรม ถูก คือ ถูก ผิด คือ ผิด ความเห็นถูก คือ ความเห็นถูก ความเห็นผิด คือ ความเห็นผิด ไม่ว่าที่ใดก็ตามถ้าไม่ทำให้เกิดปัญญา ความเห็นที่ถูกต้อง ที่นั่น ก็ไม่ใช่แสดงธรรม หรืออบรมปัญญาตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง

วิปัสสนาคืออะไร ๓

พระ เนื้อหาตามหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องปัญญาหรือวิปัสสนา ที่ได้ยินมาบอกว่ามีอยู่ ๓ ระดับขั้น คือ สุตตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง เช่น ฟังอาจารย์พูด จินตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดนึกคำพูดที่อาจารย์พูด บอกว่าทั้ง ๒ อย่างนี้ ยังไม่สามารถจะรู้เห็นธรรมในระดับละเอียดได้ เพราะเป็นปัญญาแบบตรรกศาสตร์ เป็นปัญญาที่เราเรียนในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป ถ้าเราอยากจะรู้ธรรมในระดับที่ลึกลงไป ภายในใจเอง ต้องเป็นปัญญาที่เกิดจากการภาวนาคือ การจ้อง การมอง การเข้าไปศึกษาอย่างละเอียด

สุ. ภาวนาไม่ได้หมายความว่าถึงการจ้อง การมอง แล้ว ๓ ระดับนี้ ต้องอาศัยกัน ถ้าไม่มีการศึกษาขั้นฟัง จะเอาอะไรมาพิจารณา จะเอาอะไรมาเข้าใจ และถ้าไม่มีการฟัง การพิจารณา จะเอาปัญญาที่ไหน มารู้ความจริงของสภาพธรรม

พระ ที่นี้ปัญญาที่จะดับกิเลสได้คงจะไม่พอ นี่ความคิดเห็นส่วนตัว แค่อุตตะ แคะจินตา คงไม่พอ สุตตะ จินตา พัฒนากลายเป็นภาวนาปัญญา

สุ. ใครภาวนาเจ้าคะขณะนี้

พระ ก็ต้องเป็นตัวเรา

สุ. เป็นตัวเรา ก็เอาตัวเราออกไม่ได้ ไม่มีปัญญาที่จะเห็นธรรมระดับต้นว่าเป็นอนัตตา

พระ ตรงนี้ขอแย้งอาจารย์นิดหนึ่ง แแย้งด้วยศรัทธา อาจารย์อาจจะแยกคำพูดมากไป คือ ดีความหมายทางคำพูด ทางภาษามากไป คือ อยากจะเอาแบบเนื้อหาจริง ๆ เลย ไม่ต้องไปแยกว่า เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ อันนั้นเป็นภาษา เป็นการให้ความหมายทางถ้อยคำ ทีนี้เอาตามพูดว่า เราเป็นผู้เจริญ อาจารย์ไปตีว่า เราไม่ได้ เราไม่เห็น คือ อันนั้นก็เข้าใจแล้ว แต่ในที่นี้ก็ต้องพูดว่า เรา ก็ต้องเรา จะเป็นคนอื่นได้อย่างไร

สุ. มรรคมรรค ๘ เริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ถ้าไม่มีปัญญาแล้ว อบรมเจริญไม่ได้ และองค์อื่นก็จะเป็นสัมมามรรคไม่ได้

พระ อย่างที่เราเรียน เรียนสูตรตะ จินตา แล้วเราก็อาที่เรียนไปปฏิบัติเลย เอาอันนั้นมาปฏิบัติ ปฏิบัติให้เป็นปัจจุบันธรรม ขณะนั้นจะเรียกว่า เป็นภาวนาปัญญาได้ไหม

สุ. ถ้าทราบใดไม่รู้ว่าจะใดสติเกิด ขณะใดหลงลืมสติ ขณะนั้นก็อบรมเจริญปัญญาไม่ได้ เพราะว่าเป็นเราทำ

พระ นั่นคือรายละเอียดในภาวนามยปัญญา

สุ. มิได้เจ้าคะ คือ ผู้ที่จะอบรมเจริญภาวนา ไม่ได้หมายความว่า ต้องไปสำนัก ไปนั่ง ไปจ้อง ภาวนา คือ การอบรมปัญญา ตั้งแต่ฟังเดี๋ยวนี้ นี่คือ ขั้นต้น นี่คือ กำลังภาวนาอยู่ คือ กำลังอบรมที่จะให้ปัญญาเกิดตามระดับขั้น เพราะเหตุว่าถ้าขั้นต้นฟังไม่เข้าใจ แล้วจะไปประจักษ์ว่า ขณะนี้เป็นนามธรรมกำลังเกิดดับ ไม่ใช่เราเป็นไปไม่ได้เลย

เป็นเรื่องของความเข้าใจ ถ้าเราตัดคำว่า ปัญญาในภาษาบาลี แล้วมาใช้คำภาษาไทยว่า เข้าใจ เราจะรู้เลยว่า เราเข้าใจหรือเปล่า เราไปนั่งอย่างนั้น เราเข้าใจอะไรหรือเปล่า กำลังเห็นขณะนี้ เราเข้าใจเห็นหรือเปล่า เราเข้าใจลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรมหรือเปล่า ในเมื่อกำลังไปนั่งทำ ปัญญาไม่เกิด

พระ แต่ว่าฟัง คล้าย ๆ ยังไม่จุใจ

สุ. ถ้าอ่านประวัติของพุทธสาวก อดีตชาติแสนกัปมาแล้ว ทั้งนั้นเลย และเวลาที่มีข้อความในพระไตรปิฎกว่า บุคคลนี้ได้บรรพชาอุปสมบทในเวลาไม่นาน ก็ได้รู้

แจ้งอริยสัจธรรม มีข้อความอธิบายว่า ในเวลาไม่นานนี้ ๑๐ ปี ๑๖ ปี ๒๐ ปี ๖๐ ปี แล้วเราจะทำอะไรกับการที่เราฟังวันนี้ แล้วเราจะไปปฏิบัติ

พระ ที่นี้มีปัญหาตรงนี้ คือ อย่างที่อ่านมา อย่างที่ฟังมา อย่างที่อาจารย์ว่า มันเข้าใจหมดแล้ว ถามตัวเองว่า แล้วหมดกิเลสหรือยัง ตอบเลยว่า ยังไม่หมด

สุ. มิได้เจ้าคะ เข้าใจไม่หมด ไม่ใช่เข้าใจหมด

พระ ถ้าเราทำให้เข้าใจหมด เราจะต้องพัฒนาปัญญาในระดับไหนอีก

สุ. ต้องฟัง กว่าที่จะเห็นจริง ๆ ว่าเป็นอนัตตา

พระ บัดนี้ก็เห็นแล้ว

สุ. ยังคง กำลังฟังเรื่องนิดเดียว

พระ ก็ทั่วโลก ทั้งจักรวาล อาตมามองเห็นจนขนาดว่า

สุ. นี่ไม่ได้มองเห็น อันนี้ฟังชื่อ แล้วเข้าใจความหมายว่า อนัตตา หมายความว่าอย่างนี้

พระ ตอนนี้เป็นความเข้าใจ ณ ระดับหนึ่งใช่ไหม

สุ. ยังไม่พอเลย

พระ เพราะเหตุนี้ อาตมาคิดว่า ยังไม่พอนี้แหละ ก็เลยอยากจะสร้าง ปัญญาอย่างกระชั้นชิด ให้มันสว่างไสว

สุ. นี่คือ จุดที่คนจะไปผิด นี่เป็นจุดหันเห ที่ทำให้เกิดมิจฉามรรค เพราะเหตุว่าในพระไตรปิฎกไม่ได้มีแต่สัมมามรรค มิจฉามรรคก็มี เหมือนกับมรรคทุกอย่าง ๘ องค์เหมือนกัน แต่เริ่มต้นด้วยมิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิด มิจฉาสังกัปปะ มิจฉากัมมันตะ มิจฉาวาจา มิจฉาอาชีวะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสมาธิ มิจฉาสติ เหมือนกันทุกประการ แต่เป็นมิจฉาหมด ทำไม่ทรงแสดงไว้ ครบ ๘ แต่ว่าเป็นมิจฉา

เพราะฉะนั้นผู้ฟังต้องละเอียดจริง ๆ ว่าไม่ได้ต้องการอะไร แต่ขณะนี้เข้าใจ ลักษณะของสภาพธรรมระดับฟัง พอพูดถึงสติ แม้แต่การฟัง ต้องเข้าใจว่า ในขณะที่ฟัง สติเกิด แต่เราไม่เคยรู้ เหมือนอย่างเวลาที่เราทำความดี เราไม่รู้เลยว่า ขณะนั้นมีสภาพธรรมที่ดี ที่ใช้คำว่า เจตสิก อย่างน้อยที่สุดเจตสิกฝ่ายดี ๑๙ ชนิด มีทั้งศรัทธา มีทั้งhiri มีทั้งโอตตัปปะ มีทั้งอโลกะ มีทั้งอโทสะ แต่เราไม่รู้ เพราะว่าสภาพ

ธรรมเขาเกิดขึ้นทำกิจการงานของเขา แต่ว่าสภาพธรรมปรากฏทีละอย่าง เพราะว่าจิตเกิดขึ้นทีละขณะ ก็จะต้องรู้อารมณ์ คือ สิ่งที่ปรากฏให้รู้ ทีละ ๑ เท่านั้น

เพราะฉะนั้นไม่ใช่เราคิดว่า เราเห็นความเป็นอนัตตา บอกปั๊บ เราเข้าใจเลยว่าเป็นอนัตตาหมด

พระ ปัญหาอยู่ที่ว่า แล้วจะรู้อย่างไร ถึงจะเห็นความเป็นอนัตตา

สุ. ตราบใดที่มีคำถามอันนี้ หมายความว่า โลภะกำลังทำกิจของโลภะว่า จะรู้อย่างไร แต่ถ้าปัญญาทำกิจของปัญญา คือ ขณะนี้เข้าใจแค่ไหน แล้วก็ต้องเข้าใจอีก ฟังมากขึ้นอีก จนกว่าสติจากการฟังเป็นสังขารขั้นที่จะปรุงแต่งให้สติปัญญาเกิด เพราะเหตุว่าสติมีหลายขั้นที่กำลังจะกล่าวถึงเมื่อครั้งนี้ว่า กำลังฟัง ก็ต้องมีสติ กำลังให้ทาน ก็ต้องมีสติ คือ เราคิดว่า เป็นเราให้ แต่ความจริงสติระลึกเป็นไปในทาน จึงมีการให้ทานเกิดขึ้น ขณะที่วิริยเหตุไม่ฆ่า ขณะที่คิดจะฆ่า แล้วไม่ฆ่า จะพูดไม่จริง แล้วหยุดพูดไม่จริง ขณะนั้นเพราะสติเกิดขึ้น ระลึกที่จะไม่พูดสิ่งที่ไม่จริง

เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรา แต่เป็นเจตสิกที่ดี ที่เกิดขึ้นขณะนั้น ทำกิจในขณะนั้น เพราะฉะนั้นสติขั้นฟังเรื่องราว ต้องฟังจนกว่าจะรู้ว่า ที่มีสติระดับนี้ระดับเดียว สัมมาสติในมรรคมงคล ๘ เป็นอีกระดับหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เพียงฟังเรื่อง แต่เมื่อเข้าใจเรื่อง จิต เจตสิก รูป สภาพธรรมเป็นอนัตตาหมดแล้ว ก็จะเป็นสังขารขั้นที่จะปรุงแต่งให้มีการระลึกทันที

ขณะนี้แข็งกำลังปรากฏ ตั้งแต่เข้ามา แข็งปรากฏบ่อยเหลือเกิน จับช้อนก็แข็ง หยิบแปรงสีฟันก็แข็ง หยิบหวีก็แข็ง แต่สติปัญญาไม่เกิด แม้แต่สติที่เป็นกุศลก็ไม่เกิด แต่ถ้าสติปัญญาเกิด ลักษณะที่แข็งปรากฏกับสติ ที่กำลังระลึก ที่จะรู้ว่า ขณะนั้นมีสภาพที่รู้แข็ง ซึ่งแต่ก่อนนี้เป็นเรา แต่เดี๋ยวนี้กำลังรู้ว่า ลักษณะรู้เป็นอย่างนี้ อาการที่กำลังรู้เป็นอย่างนี้ และลักษณะที่แข็งก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง

นี่คือ รู้ความต่างกันขณะที่สติเกิดกับหลงลืมสติ นี่คือการอบรมเจริญภาวนา ซึ่งทำให้ประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม แต่ไม่ใช่ไปสำนัก ไม่ใช่นั่งจ้องหรือทำอะไร แต่เป็นการที่รู้ความต่างกันของขณะที่สติเกิดกับขณะที่หลงลืมสติ เพราะ

เหตุว่า ใครจะบังคับให้สติปัฏฐานเกิดไม่ได้ เหมือนกับถ้าเสียงไม่กระทบหู ใครจะบังคับให้ได้ยินเกิดก็ไม่ได้ สำหรับคนที่ไม่ได้สติปัฏฐาน หูหนักไปแล้ว ต่อให้มีเสียง ใครจะไปบังคับให้จิตได้ยินเกิดได้ยิน ก็ไม่ได้

เพราะฉะนั้นสติปัฏฐานเป็นสติระดับหนึ่ง ใครจะไปจงใจ ไปที่ไหน ตั้งใจทำอย่างไรที่จะให้สติปัฏฐานเกิด สติปัฏฐานก็ไม่เกิด เพราะเหตุว่าสติปัฏฐานเป็นอนัตตา จะเกิดก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจจริง ๆ ในหนทางซึ่งเป็นสัจจญาณ

เพราะฉะนั้นทรงแสดงธรรมไว้ละเอียดมาก โดยเฉพาะในเรื่องของการอบรมเจริญภาวนาว่า จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อเข้าใจในญาณ ๓ รอบ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ ถ้าไม่มีปัญญา ไปเอาคนที่ไม่มีปัญญามานั่งจ้องให้ประจักษ์การเกิดดับของนามรูป เป็นไปไม่ได้เลย หรือบอกเขาว่า มีนามมีรูปเป็นอนัตตา แล้วให้ไปนั่งดูนามดูรูป ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะว่าไม่ใช่เป็นการเข้าใจสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งละเอียดดียว ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่าสติจะเกิดหรือสติไม่เกิด ก็ต้องรู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละอย่าง เป็นการทวนกระแสของโลภะเจ้าค่ะ

เพราะฉะนั้นความยากของพระธรรมอยู่ที่ว่า สัตว์โลกคุ้นเคยกับความติดข้อง ต้องการ ต้องการทุกอย่าง รูปก็ต้องการ เสียงก็ต้องการ กลิ่นก็ต้องการ รสก็ต้องการ สัมผัสดี ๆ ก็ต้องการ กุศลก็ต้องการ อยากได้บุญมาก ๆ

นี่คือ ความเป็นไปของโลก คือ มีความติดข้อง แต่พระพุทธศาสนาชี้เลย โลภะหรือความติดข้องเป็นสมุทัย เป็นบ่อเกิด เป็นที่ตั้งของความทุกข์ทั้งปวง

เพราะฉะนั้นเราต้องเข้าใจว่า ทวนกระแสของความต้องการซึ่งคอยมาในชีวิตประจำวันโดยตลอด ถ้าเป็นไปกับโลภะ ก็ไม่มีทางเจ้าค่ะ

วิปัสสนาคืออะไร ๔

พระ ก็แสดงว่า เราต้องอบรมจิตของเรา ให้มีสติรู้ตัวกับการเคลื่อนไหว ภายในใจ

สุ. ไม่หวังถึงขั้นนั้นเจ้าคะ หวังไม่ได้ แต่ค่อย ๆ ฟังธรรมให้เข้าใจขึ้น แล้ว ปัญญาจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น สติจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น การระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมจะค่อย ๆ เกิดขึ้น ตามเหตุตามปัจจัย ผู้นั้นจะเข้าใจคำว่า อนัตตา เพราะเหตุว่าสภาพธรรมแม้สติ ก็เกิดเพราะเหตุปัจจัย แม้ปัญญาที่จะค่อย ๆ เจริญขึ้น ก็เพราะเหตุปัจจัย จะคลายความเป็นเราหรือความเป็นตัวตน แต่ถ้าเป็นเราทำ อย่างไร ๆ ก็คลายไม่ได้ เจ้าคะ

เพราะฉะนั้นไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องอะไรหมด นอกจากขณะนี้เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขึ้นไหน แคะไหน เข้าใจเรื่องราวใช้ไหม ถ้าเข้าใจเรื่องราว ยังมีความเข้าใจมากกว่านี้ ชัดเจนกว่านี้อีก แต่ต้องที่หลัง ไม่ใช่รีบร้อนจะไปทำให้เข้าใจ แต่ต้องอบรมจนกว่าสัมมาสติจะระลึก และจะรู้เลยว่า ขณะนั้นเป็นสติที่ระลึก ไม่ใช่เราที่จะทำ เริ่มเอาความเป็นตัวตนออกไปทีละน้อย

คิดว่าทำแล้วจะเข้าใจขึ้น

ประทีป ท่านอาจารย์พูดว่า ฟังแล้วให้เข้าใจ หรือปัญญาในขั้นการฟัง ท่านอาจารย์จะช่วยขยายอีกสักนิดได้ไหมครับว่า เข้าใจอะไรครับ

สุ. เพราะว่าเวลานี้เข้าใจนิดหนึ่ง แต่ก็ทำแล้ว แทนที่จะค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ก็เป็นอันว่าไม่ต้องเข้าใจแล้ว เข้าใจนิดเดียวก็จะไปทำแล้ว คิดว่าทำแล้วจะเข้าใจมาก

ประทีป ความเข้าใจนี้หมายถึงความเข้าใจอะไรครับ

สุ. เข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่เป็นอนัตตา ไม่ใช่เรา

ประทีป ไม่ใช่เรา ซึ่งไม่ใช่ตัวผมเอง ทั้ง ๆ ที่ผมจะทำอย่างนั้น จะใช้ปัญญา
อย่างนี้ ก็ไม่ใช่ ใช่ไหมครับ

สุ. ก็เป็นตัวคุณประทีป ที่จะทำให้

ประทีป เพราะฉะนั้นก็ต้องฟังพระธรรมให้เข้าใจ

สุ. ไม่มุ่งหวังที่จะประจักษ์อะไรทั้งหมด แต่เข้าใจสภาพธรรมที่กำลัง
ปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ

ประทีป ก็ต้องฟังให้เข้าใจว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ถ้าหากไม่มีจิต เจตสิก
รูปแล้ว ก็จะไม่มีอะไรเลย นายประทีปก็ไม่มี โต๊ะ เก้าอี้ก็ไม่มี ฟังจนกว่าจะเข้าใจว่า
ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เป็นสภาพธรรม ตั้งแต่เกิดขึ้นมา ปฏิสนธิชนิดหนึ่ง

สุ. ถ้าคุณประทีปเข้าใจจริง ๆ ว่า ขณะฟังก็มีสติขั้นหนึ่ง แต่สติขั้นนี้ดับ
ก็เลยไม่ได้ จนกว่าจะประจักษ์แจ้งสภาพธรรม ซึ่งเป็นปรมาตมธรรม ไม่ต้องเรียกชื่อก็มี
จริง ๆ อย่างแท้จริงจริง ๆ ไม่ต้องเรียกชื่อ ขณะใดที่กำลังรู้แจ้ง เริ่มรู้ความเป็นอนัตตาว่า
สิ่งนี้เป็นธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ทางตาที่กำลังเห็น ค่อย ๆ แยกธรรมออก เป็นธรรมแต่ละ
หนึ่ง ๆ จากการตรัสรู้ เพราะเหตุว่าถ้ายังรวมกัน ต้องเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นเรากำลังมี
สติ เป็นเรากำลังมีปัญญา เมื่อรวมกัน

แต่โดยการตรัสรู้สภาพธรรมที่เราเคยรวมกันเป็นเรา แท้ที่จริงแล้ว เป็นธรรม
แต่ละอย่างจริง ๆ ไม่ปนกันเลย จิตก็ไม่ใช่เจตสิก สติก็ไม่ใช่ปัญญา เพราะฉะนั้นจะรู้
ตามความเป็นจริงว่า สติมีลักษณะที่ระลึก อย่างที่เราเรียน เราเรียนว่า สติ เป็นสภาพ
ที่ระลึกได้ ถ้าเป็นสติที่เป็นไปในทาน ก็ระลึกเรื่องทาน สติที่เป็นไปในกุศลอื่น ก็เป็น
สติที่ระลึกเป็นไปในเรื่องนั้น

เพราะฉะนั้นสติที่ระลึก ที่จะรู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็เป็นสติ
ที่กำลังระลึกตรงลักษณะที่มีจริง ๆ ซึ่งเราไม่เคยระลึก

เพราะฉะนั้นก็จะรู้ได้ว่า นี่เป็นธรรมอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เรา คือ ความเป็นอนัตตา
ต้องทั้งหมด ไม่ใช่ว่าพอเป็นอนัตตาแล้ว เรามาปฏิบัติ อย่างนั้นหมายความว่า ยังไม่ได้
เข้าใจลึกจริง ๆ ของอรรถ ของคำว่า อนัตตา เพราะยังเป็นเราปฏิบัติอยู่

สติมีเมื่อไหร่

ผู้ถาม การฟังธรรมอย่างที่ท่านอาจารย์บรรยายอยู่นี้ เราฟังด้วยจิต ถูกไหมคะ ใช้จิตรับฟัง แต่ต้องใช้สติพิจารณาว่า อันนี้มีเหตุมีผล ถูกไหมคะ

สุ. ตอนแรกจะมีเรา เราเลยใช้สติใหญ่เลย แต่ถ้าเป็นอนัตตา ถ้าปัญญาไม่เกิด ความเข้าใจก็ไม่มี เพราะปัญญาคือ สภาพเข้าใจ ถ้าสติไม่เกิด ก็ไม่มีการระลึกในสิ่งที่กำลังได้ยินได้ฟัง พิจารณาให้เข้าใจ

เพราะฉะนั้นจริง ๆ แล้ว ถ้าบอกว่าไม่มีเรา นี่ต้องไม่มีหมด ไม่ใช่ไม่มีเรา แล้วเรามีเราทีหลัง กำลังใช้โน่นใช้นี้ นั่นคือ การฟังของเรา ฟังเรื่องหนึ่ง แต่ความเข้าใจของเรายังไม่สิ้นสุด ตลอดไปจนกระทั่งเห็นว่า เป็นอนัตตา เราเพียงฟังชื่อภาษาไทย อนัตตา ไม่มีเจ้าของ ไม่ใช่ของเรา บังคับบัญชาไม่ได้ เราเข้าใจความหมายเท่านั้นเอง แต่ตัวธรรมจริง ๆ ซึ่งเป็นอนัตตา เรายังไม่ได้พิจารณา

เพราะฉะนั้นก็เลย มีเรา กำลังใช้สติ ใช้ปัญญา แต่ความจริงสติเป็นสติ มีเมื่อไร เมื่อเกิด ถ้าสติไม่เกิด จะบอกว่ามีสติไม่ได้ ปัญญามีเมื่อไร มีเมื่อปัญญาเกิด ขณะที่ปัญญาไม่เกิด จะบอกว่ามีปัญญาไม่ได้ ขณะที่ไม่โกรธ จะบอกว่ามีโกรธไม่ได้ เพราะฉะนั้นโกรธไม่เกิด

เพราะฉะนั้นสภาพธรรมใด ที่คิดว่าเป็นเรา มี ก็คือขณะนั้น สภาพธรรมนั้น กำลังเกิด ไม่มีเราอีกคนหนึ่งต่างหาก ต้องฟังมากค่ะ

ผู้ถาม ใช้คำว่า จิต ใช่ไหมคะ

สุ. มีแต่สภาพธรรม จิต เจตสิก รูป

พระพุทธเจ้ามีคุณอย่างไร

พระ ท่านอาจารย์ ช่วยตอบหน่อยว่าพระพุทธเจ้าสำคัญอย่างไร ถึงต้องกราบต้องไหว้กัน

สุ. เพราะคุณธรรมที่สวดมนต์กันก็คงจะทราบว่ แม้เพราะเหตุนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคทรงเป็นพระอรหันต์ คำว่า “พระอรหันต์” ผู้ที่ไม่มีกิเลสเลย หมดกิเลส ซึ่งทุกคนก็ต้องกราบไหว้ผู้ที่หมดกิเลส และการหมดกิเลสของพระองค์นั้น ไม่ใช่เพียงหมดกิเลสล้ำพังพระองค์ ยังสะสมบารมีที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่จะประกอบด้วยพระญาณอื่น ๆ คือ สามารถจะรู้จิตอัธยาศัยของแต่ละบุคคล การสะสมของแต่ละบุคคล สามารถจะรู้อินทรีย์ ความอ่อนกล้าของผู้ที่ได้ฟังธรรมในขณะนั้นว่า บุคคลใดฟังธรรมใดเหมาะสมควรแก่สติปัญญาของบุคคลนั้น

เพราะฉะนั้นก็ทรงประกอบด้วยพระคุณธรรม ที่ประเสริฐกว่ามนุษย์ใด ๆ ในโลก หรือแม้เทวดาหรือพรหม ไม่มีประการใดเลยที่มีผู้ใดเหนือพระองค์ แม้แต่ในเรื่องของฉานสมาบัติ ในเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ นอกเหนือจากการทรงแสดงพระธรรมตลอด ๔๕ พรรษา ซึ่งแม้พระปัจเจกพุทธเจ้าได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ก็ไม่ได้ประกอบด้วยพระญาณอย่างนี้

ซึ่งก็เป็นบุญของผู้มีโอกาสที่จะได้รู้ว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นคือบุคคลใด ไม่ใช่เหมือนอย่างที่เราเห็นตามบ้าน หรือตามวัด เพราะว่าดูอย่างไรก็ไม่เหมือน จะเหมือนพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ เป็นแต่เพียงสิ่งที่แทน ที่ทำให้เราระลึกถึงพระคุณเท่านั้น

จะดูพระพุทธรูปองค์ไหน ก็ไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งนั้น แต่สามารถทำให้จิตใจของเราน้อมระลึกถึงพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณของพระองค์

ซึ่งทางเดียวที่จะทำให้เราสามารถเห็นพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณ เมื่อศึกษาธรรม แต่ถ้าไม่ศึกษาธรรม ไม่มีทางเลย ก็เห็นแต่เพียงรูป ซึ่งเป็นเครื่องหมายแทนว่า ผู้นี้ชื่อว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องใช้คำว่า ชื่อว่า เพราะเราไม่รู้จักพระองค์ในด้านอื่นเลย

แต่ถ้าเรารู้จักพระองค์ในด้านอื่น แม้ไม่เห็น เราก็ยังน้อมระลึกถึงพระคุณได้ เพราะถึงจะเห็น ก็ไม่ใช่ พระองค์จริง ๆ ไม่ได้เป็นอย่างนี้

พระพุทธองค์ทรงรู้อะไร

พระ อยากทราบว่าพระองค์รู้อะไร

สุ. สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้

พระ ปรากฏที่จิต

สุ. ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

พระ มารวมศูนย์ลงที่จิตหรือเปล่า

สุ. ทุกอย่าง ไม่ว่าจิต เจตสิก รูป

พระ การเรียนรู้จิตทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำคัญอย่างไร มันเป็นปัญหาอย่างไรหรือ จึงต้องเรียนรู้ตรงนี้

สุ. เพราะว่ารูปไม่มีความรู้สึกเลย ใครจะติว่า ไต้ะนี้แข็งไป หรืออาหารนั้นหวานไป หรือสีนี้เป็นอย่างนั้น สีนั้นเป็นอย่างนี้ รูปไม่ได้รับรู้สักเลย เพราะว่ารูปไม่ใช่สภาพรู้ เพราะฉะนั้นสภาพที่ไม่รู้อะไร ไม่ใช่จิต แต่จิตรู้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นขณะที่กำลังสุข รูปไม่ได้รับรู้สักเป็นสุขเลย แต่จิตเป็นสภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏ แล้วก็ยังมีความรู้สึกซึ่งเป็นธรรมอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งภาษาบาลีใช้คำว่า เจตสิก

เพราะฉะนั้นวันนี้ขอให้คุ้นหูกับคำอีกคำหนึ่ง ซึ่งคู่กับจิต ถ้ามีจิตเกิดขึ้นขณะใดต้องมีเจตสิกเกิดร่วมด้วยพร้อมกันขณะนั้น รู้อารมณ์เดียวกันและดับพร้อมกันด้วย เจตสิกมีทุกอย่างที่เราพูดถึงในชีวิตประจำวัน เช่น ความเกียจคร้านมีไหม รู้สึกขี้เกียจเป็นเจตสิกชนิดหนึ่ง วันไหน ๆ ที่ขยัน ๆ ความขยันก็เป็นเจตสิกอีกชนิดหนึ่ง พอเกิดโกรธ โกรธก็เป็นเจตสิกอีกชนิดหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้สภาพธรรมแต่ละชนิด แต่ละอย่าง เป็นแต่ละธาตุ แต่ละประเภท ไม่รวมกันเลย แต่ด้วยความไม่รู้ เราสามารถรวมกัน ก็กลายเป็นเราไปหมดเลย เพราะความไม่รู้ แต่ความจริงแล้ว ถ้าเราสามารถจะแยกทุกอย่างออกให้เหลือเพียงอย่างเดียว เพียง ๑ อย่าง แล้วก็รู้ความจริงของสิ่งนั้น

นั่นคือพระปัญญาคุณ ซึ่งแสดงว่า สภาพธรรมใดเป็นนามธรรม สภาพธรรมใดเป็นรูปธรรม และทั้งหมดเป็นอนัตตา คือ ไม่มีเจ้าของ ไม่มีอยู่ในอำนาจบังคับบัญชา เมื่อมีเหตุปัจจัยก็เกิดขึ้น

นี่คือพระปัญญาคุณเจ้าค่ะ

ทำไมถึงต้องเป็นเรา

พระ อันนี้พอเรารู้ตรงนี้ เพราะว่าไม่มีตัวตน เป็นสภาวะธรรมชาติที่เกิดขึ้น และสัมพันธ์กัน สักแต่ว่าเป็นธาตุชนิดหนึ่ง ๆ เกิดดับ ๆ ในตัวของมันเองอย่างนี้ ต่างหาก รู้ตรงนี้ใช่หรือเปล่า จึงทำให้พ้นจากเงื่อนไขแรงดึงดูดของสมมติโลกนี้

สุ. แต่ต้องรู้จริง คือ ประจักษ์แจ้งเจ้าค่ะ ไม่ใช่เพียงฟังเรื่องราว นี่คือ ความรู้ต่างชั้น ความรู้ชั้นฟังดับกิเลสไม่ได้ วันนี้ทั้งวันกลับไปบ้าน กิเลสก็ยังไม่ได้ลด ทั้ง ๆ ที่ได้ฟังธรรมแล้ว ต้องถึงปัญญาระดับชั้นอื่นที่สูงกว่านี้ ประจักษ์แจ้งมากกว่านี้

แต่ข้อสำคัญอันหนึ่งที่เราจะยึดเป็นหลักที่ถูกต้องได้ คือ พระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่ทำให้เกิดปัญญาแล้วละ หน้าที่ของปัญญาคือละ มีใครคิดว่า เราสมควรจะละอะไรบ้างไหม หรือว่าถ้าละแล้ว ก็เลยไม่มี แต่ความจริงสิ่งที่ละก็คือ สิ่งที่ไม่ดี ไม่ใช่ให้ละสิ่งที่ดี เพราะเหตุว่าอะไรบางอย่างที่ไม่ดี โลกะ ความโลภ ถ้ามีนิดหน่อย ก็ดูไม่น่ารังเกียจ แต่ถ้าใครโลภมาก ๆ มีทุจริตเกิดขึ้น เราจะเห็นได้เลยว่า เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ

แต่ถ้าโลกเล็ก ๆ ไม่เคยเกิดเลย ไม่เคยมีเลย โลกใหญ่ ๆ ก็ไม่มี เพราะว่าทุกอย่างต้องเกิดจากสิ่งที่มีน้อยมาก และค่อย ๆ สะสม จนปรากฏให้เห็นชัด

เพราะฉะนั้นโลกะซึ่งมี บางทีเราคิดว่า เราไม่มีโลกะ หลายคนที่ยังไม่ได้ฟังพระธรรม เขาบอกว่า เขาไม่มีโลกะ ไม่มีโทษะ วันหนึ่งไม่มีจริง ๆ ไม่ใช่ไปอยากได้ของใคร ไม่ใช่อยากจะไปเบียดเบียนใคร เหมือนกับว่า เขาไม่มีอกุศลเลย แต่ที่คิดว่าไม่มีนั้น ความจริงมีเกือบตลอดวัน ถ้าขณะใดที่กุศลจิตไม่เกิด ขณะนั้นต้องเป็นอกุศลจิต

นี้อย่างหยาบ ๆ เพราะจริง ๆ แล้ว ต้องมีวิบากจิต มีกิริยาจิต ถ้าเราเรียน
ละเอียด แต่เราจะไม่ไปถึงความละเอียดขั้นนั้น เราจะพูดถึงเพียง ๒ อย่าง คือ กุศล
จิตกับอกุศลจิต จิตที่ดีกับจิตที่ไม่ดี และเราก็อาจจะผ่านไปถึงจิตอีกประเภทหนึ่ง คือ
จิตที่เป็นผล เพราะว่าเมื่อเหตุมี ผลก็ต้องมี

เพราะฉะนั้นเมื่อมีกุศลจิต ก็ต้องเป็นเหตุให้เกิดผลของกุศล ซึ่งก็ต้องเป็นจิต
แต่เป็นจิตประเภทวิบากซึ่งเป็นผล

เพราะฉะนั้นวิบากในภาษาบาลี หมายความว่าถึงสภาพธรรมที่สุกงอม ที่จะ
เกิดขึ้นเป็นผล เราทำกรรมไว้มาก แต่ว่าขณะใดกรรมนั้นยังไม่ให้ผล แปลว่า
กรรมนั้นยังไม่สุกงอม ยังไม่ถึงกาลที่จะเกิดขึ้นเป็นผล อย่างวันนี้เรายังไม่เจ็บไข้
แข็งแรงดี แต่พอมีความทุกข์กายเกิดขึ้น กรรมที่ได้กระทำไว้แล้ว ๑ กรรม ถึงความสุ
กงอมที่จะทำให้เกิดผล คือ ความรู้สึกเจ็บปวดทางกายเกิดขึ้น ซึ่งไม่อยู่ในอำนาจบังคับ
บัญชาของใครเลย

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าเรารู้เรื่องจิตมากขึ้น เราจะเข้าใจสภาพที่เป็นเหตุ สภาพ
ที่เป็นผล และเราสามารถรู้ว่า ผลดีที่คนหนึ่ง ๆ ได้รับ ต้องมาจากกรรมดีที่เขาได้ทำ
แล้ว และผลที่ไม่ดี ไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับเราหรือกับใคร ไม่ใช่คนอื่นทำให้ เราทำเอง

เพราะฉะนั้นจะไม่มีคำถามว่า “ทำไมต้องเป็นเรา” เพราะคำตอบก็คือ เพราะ
ต้องเป็นเรา ในเมื่อทำกรรมไว้แล้ว อย่างไรก็ตามก็ต้องเป็นเรา ที่จะต้องได้รับผลของกรรม
นั้น เราจะให้คนอื่นมารับผลของกรรม ที่เราทำไว้ไม่ได้

เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องที่ว่า เราจะไม่โกรธแค้นคนอื่น ไม่คิดว่าเป็นเขา ที่ทำให้
เราต้องเสียใจ ต้องเป็นทุกข์ เพราะว่าถ้าไม่มีกรรมของเราแล้ว อย่างไรก็ตามคนอื่นก็
สามารถมาทำให้เราเกิดทุกข์เดือดร้อนได้ เราก็จะมีความเบาสบายขึ้น เพราะว่าเข้าใจ
เหตุกับผลเพิ่มขึ้น

กรรมคือเจตนา

กรรม คือ เจตนา ความตั้งใจ ความตั้งใจ ซึ่งเป็นเจตสิกชนิดหนึ่งในเจตสิกทั้งหมด ๕๒ ชนิด สภาพธรรมที่เกิดกับจิตมี ๕๒ อย่าง ต่างกันเป็นแต่ละ ๑ แต่ละ ๑ อย่าง

เพราะฉะนั้นกรรมได้แก่ ความตั้งใจหรือความตั้งใจ ซึ่งภาษาบาลีใช้คำว่า “เจตนา” แต่ภาษาไทยเราพูดว่า “เจต ตะ นา” เราบอกว่าฉันไม่ “เจต ตะ นา” แต่ความจริง เจตนาเจตสิกเป็นเจตสิกซึ่งเกิดกับจิตทุกขณะ เราจะรู้หรือไม่รู้ เรายังไม่รู้อีกมาก แต่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ว่า ขณะหนึ่งที่จิตเกิด มีสภาพเจตสิกอะไรเกิดร่วมด้วย มากน้อยเท่าไร ซึ่งเราไม่มีทางจะรู้เลย เพราะว่าจิตเรายังไม่เห็น ยังไม่รู้ แล้วเจตสิกซึ่งเกิดกับจิตเราจะรู้ได้อย่างไรว่า มีจำนวนเท่าไร

แต่จากการตรัสรู้ และการค่อย ๆ ศึกษา จะทำให้เราเห็นความเป็นอนัตตา ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะเหตุว่าตราบใดที่เรายังยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวตน เป็นของเรา จะไม่หมดความทุกข์ แต่เมื่อเห็นว่า เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง มีเหตุปัจจัยเกิดขึ้น แล้วก็ตั้งอยู่ไม่ได้ เกิดขึ้น แล้วก็หมดไป ถ้าเข้าใจความจริงอย่างนี้ ก็สบาย คือ เราไม่มี เพราะฉะนั้นคนอื่นจะมีได้อย่างไร ก็คือ จิต เจตสิก รูป ก็คือ สภาพธรรม ซึ่งมีเหตุปัจจัยเกิดขึ้นต่าง ๆ นานา

เพราะฉะนั้นแต่ก่อนนี้เราอาจจะมองเป็นว่า คนนั้นไม่ดี คนนี้ดี ชื่อนั้น ชื่อนี้ แต่พอศึกษาธรรมแล้ว เวลาที่กุศลจิตเกิด ไม่มีชื่อ กุศลจิตเป็นกุศลจิต เป็นจิตที่ดีงามชั่วขณะที่เกิด แล้วก็ดับ แต่เราเรียกกุศลจิตนั้นว่า คนนั้นกำลังทำความดี แต่ความจริงก็คือสภาพของจิตประเภทหนึ่งซึ่งดี เกิดขึ้นทำความดี แล้วก็ดับไป

ถ้าเวลาที่อกุศลจิตเกิด ตอนนี้เขาก็รบราฆ่าฟันกันแย่งชิงบ้านเรา แต่ก่อนนี้เราก็ใส่ชื่อ เป็นคนชาตินั้น ชาตินี้ แต่จริง ๆ แล้ว มองให้เข้าใจลึกซึ้งก็คือ สภาพของจิตต่าง ๆ กันซึ่งเป็นอกุศล ที่สามารถกระทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้ ก็หมดความเป็นชื่อชาติหมดความเป็นชื่อต่าง ๆ เห็นแต่เพียงเป็นสภาพธรรมแต่ละอย่างเท่านั้น

เพราะฉะนั้นเราก็มีปัญญาที่จะเห็นว่า ควรจะอบรมสะสมธรรมฝ่ายดี แล้วก็ควรจะขัดเกลาธรรมฝ่ายไม่ดี แต่ไม่ใช่ด้วยความเป็นเรา แต่ต้องด้วยการเข้าใจธรรมมากขึ้น เห็นความจริงเพิ่มขึ้นว่า เป็นอนัตตา ทุกอย่างตามเหตุตามปัจจัย

ปัญญาเกิดแล้วละ

พระ พังจากที่ท่านอาจารย์ว่า จิตเกิดจะมีเจตนาด้วย อย่างนั้นแสดงว่า จิตที่เกิดดับมีกรรมตามขึ้นมาเลย

สุ. ต้องเข้าใจว่า เจตนาเกิดกับจิตทุกชนิด เพราะฉะนั้นเกิดกับกุศล ก็เป็นกุศลเจตนา เกิดกับอกุศล ก็เป็นอกุศลเจตนา และถึงแม้ว่าจะทำกรรมหรือไม่ทำกรรม จะหลับจะตื่น เจตนาก็ต้องเกิดกับจิตประเภทนั้น ๆ อยู่แล้ว แต่เจตนาขณะที่ยกนอนหลับ ใครรู้บ้าง ไม่รู้ ขณะที่ตื่น รู้บ้าง ไม่รู้บ้าง อย่างขณะที่เห็น มีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย แต่เขาเป็นชาติวิบาก คือ เป็นผลของกรรม เพราะฉะนั้นเจตนาจะไปทำกุศลไม่ได้ เจตนาที่เกิดกับจิตเห็นจะไปทำกุศล เป็นบุญ เป็นบาปไม่ได้เลย เพราะว่า เป็นวิบาก เป็นผลของกรรม ที่ทำให้เจตนาเกิดพร้อมจิตที่เห็นเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้นเจตนาก็มีหลายระดับขึ้น อย่างเวลาที่โกรธ อยากจะทำอะไรบางอย่างขณะนั้น เจตนาเกิดแล้วที่จงใจจะทำอย่างนั้น ๆ ที่ไม่ดี เวลาที่กุศลจิตเกิด อยากจะทำอะไรบางอย่าง อยากจะให้พระสวดมนต์ หรือช่วยเหลือคนอื่น หรือให้ทาน หรืออะไรขณะนั้น ก็เป็นเจตนา คือ ความจงใจที่เป็นกุศลที่พอเห็นได้

เพราะฉะนั้นสภาพของเจตนาที่ปรากฏ ที่พอจะรู้ได้ ก็คือ เมื่อเป็นกุศล หรือเมื่อเป็นอกุศลเท่านั้น แต่เวลาที่เกิดกับจิตอื่น ๆ ไม่สามารถจะรู้ได้เลย แต่แม้กระนั้นเจตนาที่ต้องเกิดขึ้น ทำกิจของเจตนา

เพราะฉะนั้นคำว่า “อนัตตา” กว้างขวางและรวมธรรมไว้มาก ทั้งที่เรายังไม่เคยรู้แล้วก็ค่อย ๆ รู้ขึ้น เพราะไม่รู้อะไร เริ่มชวนขยายที่จะรู้ ที่จะฟังอีก เพื่อที่จะให้เข้าใจ ไม่ใช่ว่า เมื่อไม่รู้ ก็ไม่รู้ไปเรื่อย ๆ พระพุทธเจ้าสอนอะไรก็สอนไป เราก็ไม่รู้ไปเรื่อย ๆ

ไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น แต่ควรที่จะรู้ว่า พระองค์ทรงตรัสรู้และทรงแสดงธรรมซึ่งเราสามารถได้ยินได้ฟัง พิจารณาเข้าใจได้

ข้อสำคัญอย่างหนึ่งที่กล่าวถึงในตอนต้น คือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้ผู้ฟังเกิดปัญญาของตนเอง ดีกว่าปัญญาของคนอื่นใหม่ เทียบไปถามเขา จนถึงญาณไหน รู้อะไรบ้าง หรืออะไรอย่างนี้ นั่นไม่ใช่ปัญญา ไม่มีความรู้อะไรเลย แต่ว่าขณะที่เข้าใจ เราเองเป็นผู้รู้ เข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจก็รู้ว่า ไม่เข้าใจ ก็ถูก คือ เป็นผู้ตรงต่อตัวเอง ขณะที่ไม่เข้าใจ ก็เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ขณะที่เข้าใจ ก็เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่งที่เข้าใจเท่านั้นเอง และก็กลับมาไม่เข้าใจอีกก็ได้

ไม่ใช่ว่า เข้าใจ คือ ปัญญาจะต้องเกิดตลอดเวลา ปัญญาเกิด แล้วก็ดับ เช่นเดียวกับโทสะเกิด แล้วก็ดับ โลภะเกิด แล้วก็ดับ ทุกอย่าง อนิจจัง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ สิ่งซึ่งไม่เที่ยงเกิดดับ จะเป็นสุขไปไม่ได้เลย แล้วก็เป็นอย่างนี้ด้วย

เมื่อรู้อย่างนี้ ปัญญาเกิดแล้ว พระพุทธศาสนาจริง ๆ ละ ซึ่งยากใหม่เรื่องละเอียดแสนยาก แต่ควรใหม่ที่จะละ เห็นใหม่ มีสิ่งที่เรารู้ว่า ยาก แต่เป็นสิ่งที่เคยอบรม เพราะฉะนั้นเราก็ฟังธรรมเพื่อให้ปัญญาเกิด ทำกิจของปัญญา คือ ละความต้องการ

เพราะฉะนั้นถ้ามีการชักชวนในเรื่องใดก็ตามที่จะให้เกิดการได้ ขณะนั้นไม่ใช่คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ถ้าเป็นคำที่ทำให้เราเกิดปัญญาแล้วละ นั่นเป็นคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งที่เราควรละอย่างยิ่ง ก็คือ โลภะ และอวิชชา ความติดข้องกับความไม่รู้ ทำไมจึงเป็น ๒ อย่าง เพราะเหตุที่เราติดข้องตั้งแต่เกิด เป็นความจริงใหม่ แต่เราไม่รู้ เห็น นี่ติดแล้ว ทันทิที่เห็น ติดพันในสิ่งที่เห็น ทันทิที่ได้ยินเสียง ก็ติดในเสียง ทันทิที่ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้เรื่อง คิดนึก

ถ้าเราไม่ใช่คนที่กำลังโกรธเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่เราเกิดคิดเรื่องหนึ่งเรื่องใดขึ้น เราจะคิดด้วยความติดข้องในเรื่องที่คิด ถ้าเราไม่ติดข้องในเรื่องนั้น เราก็คิดเรื่องอื่น แม้แต่ความคิดของเรา ยังต้องคิดด้วยโลภะ ด้วยความติดข้อง ในแต่ละเรื่องที่คิด

เพราะฉะนั้นวันหนึ่ง ๆ หนีรอดพ้นจากโลภะเมื่อไร ทางตาเห็น ติดพันที่ ทางหูทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้นจึงนำมาซึ่งทุกข์ เพราะไม่รู้ความจริงว่า แท้ที่จริงแล้ว เรื่องราวต่าง ๆ มีช่วงขณะที่คิด จิตคิด ไม่ใช่จิตเห็น ไม่ใช่จิตได้ยิน แต่

หลังเห็นแล้ว จิตคิด หลังได้ยินแล้ว จิตได้ยินดับแล้ว จิตคิดต่อ หลังจากได้กลิ่นแล้ว จิตคิดต่อ

เพราะฉะนั้นเราอยู่ในโลกของความคิดตลอดเวลา เหมือนโลกใบหนึ่ง โลกของคนเดียว ซึ่งมีตา หู จมูก ลิ้น กาย สำหรับกระทบกับสิ่งนั้นนิดหนึ่ง แล้วก็คิด สิ่งที่กระทบไม่เหลืออยู่เลย แต่ความคิดจับไว้นั่น และจำไว้เหนียวแน่นว่า เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เพราะฉะนั้นก็เหมือนมีเรา ตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ผู้ที่ตรัสรู้แล้ว รู้ว่า จิต เจตสิก รูป เกิดแล้วดับ ตั้งแต่เกิดจนตาย แล้วก็ทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน

เพราะฉะนั้นกว่าจะรู้ความจริงจริง ๆ จะรู้ว่าเวลาที่ไม่ว่าง เราติด แต่เวลาว่าง เราค่อย ๆ ละ แต่ไม่ใช่ละสวอบฮาบทันที จะหมดกิเลสวันนี้ บ่ายนี้ เดือนนี้ แต่ว่าเมื่อมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นอีก ก็ละความไม่รู้เพิ่มขึ้น ละความติดข้องเพิ่มขึ้น

เพราะฉะนั้นเรื่องของ การละ แส่นยาก แต่ต้องรู้ตามความเป็นจริงว่า ธรรมเป็นเรื่องละ จึงจะเป็นธรรมที่ถูกต้อง เพราะผู้ที่เห็นโทษของความติดจึงจะสอนว่า สิ่งที่ดีควรละ คือ ความติด ซึ่งเป็นโลกะ และทรงแสดงหนทางที่จะละความติดข้องด้วย คือ การอบรมเจริญปัญญา

ทุกอย่างผิด เมื่อมีความเห็นผิด

พระ แล้วปฏิบัติอย่างไร ฌานถึงจะเกิดขึ้น

สุ. ไม่ว่าจะป็นสมณะ ความสงบ หรือวิปัสสนา คือ การอบรมเจริญปัญญา ต้องมีสติสัมปชัญญะ และ ปัญญา ถ้าขาดปัญญาแล้ว ทำอะไรไม่ได้ ผิดหมด แม้แต่สมาธิ ก็เป็นมิจฉาสมาธิ แม้แต่มรรคมรรค ๘ ก็เป็นมิจฉามรรคมรรค ๘

เพราะฉะนั้นเรื่องของปัญญา เป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องทุกอย่างเป็นเรื่องถูก เพราะปัญญาเห็นถูก เข้าใจถูก ทุกอย่างผิด เมื่อมีความเห็นผิด มีความเข้าใจผิด และจะสังเกตได้ว่า เราหนีโลกะยากเหลือเกิน หลบหลีกไปทางไหน ๆ ก็ไม่พ้นถ้าไม่มีปัญญา

อย่างทุกวันเราอยู่บ้าน เราก็ติด ทางตา เราก็ชวนหาหาสิ่งที่สวย ๆ งาม ๆ ทางหู มีเพลงเพราะ ๆ ทางจมูก ก็กลิ่นหอม ทางลิ้น อาหารก็ปรุงแต่งอย่างประณีต ทางกาย ที่นอน เครื่องใช้ทุกอย่าง ก็ต้องเป็นความสะดวกของกาย

นี่คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งภาษาธรรมใช้คำว่า โภจวิพพะ มีใครบ้างที่ไม่ต้องการ ก็ไม่มี มีใครบ้างที่ไม่ติด ก็ไม่มี

เพราะฉะนั้นเวลาที่จะหันมาทางธรรม โภคะก็ตามมาอีก ผลอยู่ที่ไหน ทำอย่างไร นี่คือ โภคะทั้งหมด เพราะฉะนั้นต้องเห็นตัวนี้ คือ ตัวโลภะ แล้วถึงจะละโลภะได้ แต่ถ้าไม่เห็นโลภะ ก็ตามโลภะไปหมด ไม่ว่าจะไปที่ไหน โลภะสามารถที่จะติดข้องแม้ในกุศล ทำกุศลเสร็จ ผลเท่าไร ทำอย่างนี้ได้ผลมากไหม และได้ผลอย่างไรบ้าง คือ มุ่งหน้าแต่จะต้องการผล ไม่ได้มุ่งหน้าที่จะรู้ว่า กำลังติดในผล ทำอย่างไรถึงจะละความติดข้องเหล่านี้ได้

ซึ่งเรื่องละ ต้องเป็นปัญญาอย่างเดียว ถ้าไม่มีปัญญาแล้ว อย่าไปคิดว่า จะไปละกิเลสได้ โดยวิธีอย่างไรก็ตามแต่ จะทำอย่างนี้ อย่างนั้น ๑๐ วัน ๒๐ วัน ก็ละโลภะไม่ได้ เพราะทำไปด้วยโลภะ ทำไปด้วยความต้องการ

เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจจริง ๆ ว่า ทางที่จะละมีทางเดียว คือ ปัญญา และต้องรู้ด้วยว่า ปัญญา คือ ความเข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏ ถ้าไม่ใช่สิ่งที่กำลังปรากฏ เราไปทำอย่างอื่น แล้วจะเข้าใจเดี๋ยวนี้ได้อย่างไร เราเกิดโลภะเดี๋ยวนี้ เราเกิดโทสะเดี๋ยวนี้ เราสุขกับสิ่งที่พบ ที่ได้ยินทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เดี่ยวนี้ แล้วเราจะละกิเลสเหล่านี้ได้อย่างไร

พระอรหันต์ท่านก็มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย เหมือนเราทุกอย่าง แต่ท่านไม่มีกิเลส เมื่อไร เห็นแล้ว กิเลสไม่เกิด

เพราะฉะนั้นความต่างกัน คือ ผู้ไม่มีปัญญา เห็น แล้วอุกุศลจิตเกิด เพราะฉะนั้นก่อนจะถึงพระอรหันต์ที่ดับกิเลส ต้องเห็น แล้วปัญญาเกิด ได้ยิน แล้วปัญญาเกิด ที่ละเล็กทีละน้อย ๆ จนกว่าจะถึงปัญญาระดับที่ประจักษ์แจ้งการเกิดดับ แล้วรู้แจ้งอริยสัจธรรม ประจักษ์แจ้งลักษณะของนิพพาน ดับกิเลสตามลำดับขั้น

เพราะฉะนั้นปัญญาอยู่ตรงนี้ ตรงเห็น แล้วก็ไม่เคยมีปัญญาเลย เพราะฉะนั้น
เมื่อเห็น แล้วฟัง แล้วเข้าใจ จนถึงกาลที่สติจะระลึก แล้วก็รู้ความจริงของเห็น ตามที่
ได้ฟังอย่างแม่นยำ ไม่หลงลืมว่า เป็นธรรม มีลักษณะอย่างนั้นๆ เพราะฉะนั้นปัญญา
เกิด เมื่อเห็น เมื่อได้ยิน เมื่อได้กลิ่น เมื่อลิ้มรส ไม่ใช่ไปนั่งทำ ถ้านั่งทำ แล้วจะรู้อะไร
ทางตาที่กำลังเห็น ทางหูที่กำลังได้ยิน

เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจให้ถูกต้องแต่ต้นทีเดียวว่า ปัญญารู้อะไร รู้เมื่อไร ถ้าเป็น
ผู้ที่ไปนั่งทำ จะตอบไม่ได้เลยว่า ปัญญารู้ ขณะที่เห็นเดี๋ยวนี้ ขณะที่ได้ยินเดี๋ยวนี้
เพราะชีวิตของเราในวันหนึ่งก็มีเท่านี้เอง เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบ
สัมผัส คิดนึกเท่านี้ แล้วปัญญาจะไปรู้อย่างอื่นได้อย่างไร ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ ก็ต้องรู้
อย่างนี้ เหมือนพระอรหันต์ที่พอเห็น แล้วรู้ ก่อนที่จะเป็นพระอรหันต์ พอเห็น แล้วก็
ต้องรู้ จนกว่ากิเลสจะดับ จนกระทั่งถึงเมื่อเห็น แล้วปัญญาก็เกิด สามารถจะรู้ความ
จริงของสภาพธรรมได้

เพราะฉะนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องเอา ไม่ใช่เป็นเรื่องได้ ไม่ใช่เป็นเรื่องทำ แต่เป็นเรื่อง
เข้าใจถูก ซึ่งจะใช้คำว่า ปัญญาก็ได้ คือ ขณะนี้เองที่ฟัง กำลังอบรมเจริญวิปัสสนา
ได้เพราะเหตุว่า ถ้าไม่มีการฟังขั้นต้นอย่างนี้ให้เข้าใจ วิปัสสนาก็เกิดไม่ได้ แต่เป็นจิร
กาลภาวนา เพราะฉะนั้นก็ไม่ต้องรีบร้อน เพราะว่ารีบร้อนก็ไปไหนไม่ได้ วนอยู่ใน
อย่าง

เพราะฉะนั้นที่ฟังพระธรรม เพราะเหตุว่าไม่รู้ จึงต้องเรียน จุดเด่นของ
พระพุทธศาสนา คือ พุทธถึงเรื่องสังขธรรม ธรรม คือ สิ่งที่มีจริง และยังแสดงลักษณะ
จริง ๆ ของธรรมนั้น ตามความเป็นจริงด้วย ไม่ใช่พูดเรื่องสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ ไม่ใช่พูด
เรื่องที่ว่า ทุกอย่างเกิดขึ้นมาเพราะคนโน้นคนนี้ หรือเกิดขึ้นมาลอย ๆ

แต่ทุกอย่างที่เกิดขึ้น มีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิด ที่เราใช้คำที่เราได้ยินบ่อย ๆ
ปฏิจจสมุปบาท คือ ธรรม ซึ่งอาศัยกันและกันเกิดขึ้น แสดงให้เห็นว่า ไม่มีอะไรสัก
อย่างซึ่งเกิดโดยไม่มีเหตุที่ทำให้เกิด ไม่มีปัจจัยที่ทำให้เกิด ไม่ได้ ต้องมี

นี่คือ จุดเด่น จุดเด่น คือ สัจธรรม จริงทุกคำ โลภะเกิด ดับใหม่ ถ้าไม่มีเหตุให้ โลภะเกิด โลภะจะเกิดใหม่ โทสะเกิด แล้วดับใหม่ ถ้าไม่มีเหตุให้โทสะเกิด โทสะจะเกิดใหม่ ปัญญาเกิด แล้วดับใหม่ ถ้าไม่มีเหตุให้ปัญญาเกิด ปัญญาจะเกิดได้ใหม่

กรรมจัดให้

ผู้ถาม คนเราเลือกเกิดไม่ได้ แต่ทำไมคนเราต้องมาเกิด มีพ่อแม่แม่คนนี้มีพี่น้อง มีครอบครัวแบบนี้ เป็นเพราะอะไร เราจึงเกิดมาในสภาพนี้ คือ เราเลือกไม่ได้

สุ. ถ้าเป็นเรา น่าสงสัย แต่ถ้าเป็นธรรมหรือเป็นธาตุ ซึ่งไม่มีใครบังคับบัญชา แล้วแต่เหตุปัจจัย จะหมดความสงสัย แล้วจะไม่ใช่จะหมดความสงสัยว่า ทำไมเราถึงต้องมาเกิดอย่างนี้ ทำไมเห็นอย่างนี้ ทำไมได้ยินอย่างนี้ ต้องตามไปหมดเลย ทำไม ๆ ทั้งนั้น

เพราะว่าเกิดมาแล้ว ก็ต้องเห็น ต้องได้ยิน ต้องได้กลิ่น ต้องได้ลิ้มรส ต้องรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสต่าง ๆ กันไป ต้องมีเหตุ คือ กรรมที่ได้กระทำแล้ว อย่างที่กล่าวถึงในตอนต้นว่า เจตนา ความตั้งใจ ความตั้งใจ ทำให้กรรมนั้นสำเร็จ แม้ในขณะที่ผลนั้นยังไม่เกิด จงใจจะเอื้อมมือไปหยิบแก้วน้ำ จงใจจะขโมยของของคนอื่น นี่เพิ่มกำลังขึ้นมาแล้ว ถ้ากำลังมีมาก ก็จะทำให้จิต ซึ่งเป็นจิตอีกประเภทหนึ่ง คือ เป็นผลของกรรม ภาษาบาลีใช้คำว่าวิบากจิต กุศลเป็นเหตุ ทำให้เกิดกุศลวิบาก คือ จิตที่ดี ที่เป็นผล ถ้าอกุศลเป็นเหตุ ก็ทำให้เกิดอกุศลวิบาก คือ ผลของอกุศลกรรม

เพราะฉะนั้นผลของอกุศลกรรม เราควรจะทราบ เพราะถ้าเราไม่ทราบ ก็เหมือนกับพูดเลื่อนลอย พูดเรื่องกรรม พูดเรื่องผลของกรรม แต่ถ้าเราจะเอาชีวิตจริง ๆ เราจะเห็นชัดว่า ผลของกรรมเริ่มเมื่อไร เริ่มตั้งแต่ขณะแรก ที่เกิดในโลกนี้ เพราะเราเลือกไม่ได้ แต่กรรมทำทุกอย่าง จัดสรรไว้เสร็จ ที่ว่าคนนี้จะเกิดที่นี่ มีครอบครัว วงศาคณาญาติ ลาภ ยศ สรรเสริญต่อไปตามกำลังของกรรม เพราะว่ากรรมเราทำไว้มาก กรรมดี ไม่ได้มีกรรมเดียว กรรมดี แล้วก็กรรมดีมากขึ้นไปอีก แล้วก็กรรมดีกว่านั้นอีก ประณีตกว่านั้นอีก แล้วกรรมดีมากขึ้นอีก ที่นี้กรรมไหนจะให้ผล

ตามลำดับขั้นของกรรม ถ้าเป็นกรรมดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ให้ผล เราเกิดเป็นคนธรรมดา ๆ แต่ถ้ากรรมนั้นดีประณีตมาก ก็ทำให้ผลนั้นประณีตขึ้นมาอีก เป็นเศรษฐีมหาศาล เป็นคนหบดีมหาศาล เป็นกษัตริย์มหาศาล นั้นตามกำลังของเหตุ

เพราะฉะนั้นก็ไม่ใช่ใครจะเลือก ถ้าเป็นคน มองไม่ออกว่าใครทำ แต่ว่าถ้าเป็นเหตุ เป็นผล แล้วแต่กำลังของเจตนา ถ้าเป็นอกุศลก็เหมือนกัน ก็แล้วแต่การให้ผลของกรรม และอย่างเราทุกคนต้องมีการเจ็บไข้ได้ป่วย แต่จะเจ็บมากเจ็บน้อย ทำกรรมไว้นานแค่ไหน ก็ได้รับผลของกรรมขนาดนั้น ไม่ต้องมานั่งถามว่า ทำไมฉันเจ็บมากกว่าเขา ทำไมเขาไม่เจ็บเท่าฉัน

ผู้ถาม สมมติเรากำลังรับอกุศลกรรมที่ว่า รับมาเยอะแยะแล้ว ตอนนี้เรามีการฟังพระธรรมและมีการทำบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ แล้วสมมติว่า กรรมที่เราทำดีในปัจจุบัน จะแก้การประมวลกรรมที่ทำมาแล้วในอดีตได้ไหมคะ

สุ. อย่าไปคิดแก้ดีไหม สิ่งใดที่จบไปแล้ว เอามาแก้อย่างไร เพราะเหตุว่าสิ่งที่หมดแล้ว จบแล้ว แก้อย่างไร เมื่อก็รับประทานอาหารหมดไปแล้ว เอามาแก้ใหม่ ได้ไหม ไม่มีทางที่จะเป็นได้เลย จะเอาอะไรมาล้างอะไร เพราะฉะนั้นเราจะมีคำหลายคำซึ่งทำให้เราเข้าใจผิด เข้าใจคลาดเคลื่อน แล้วเราก็กังขังไปติดค่านั้น ใช้ค่านั้นอยู่ ทำไมเราไม่เลิกใช้คำที่ผิด และเริ่มใช้คำที่ถูกเสีย

กุศลกรรมทำจบแล้ว แก้อย่างไร อกุศลกรรมจบแล้ว แก้อย่างไร แต่ว่ากรรมใหม่ทำได้ และเมื่อกรรมนี้ให้ผล ก็ให้ผลที่ดี ซึ่งเราเรียงลำดับไม่ได้ว่า เอาอันนี้มาก่อนนะ อันนี้รับ ๆ ทำอันนี้ อันนี้จะได้มา เพราะเหตุว่าเราก็เคยเห็นคนที่ทำความดี แต่ก็ยังได้รับผลของอกุศลกรรม

เพราะฉะนั้นใครจะไปนั่งจัดระเบียบจัดการซึ่งจัดไม่ได้ อยากรู้ก็ทำไม่ได้ เพราะเหตุว่าไม่มีเรา แต่มีสภาพธรรมที่วิบากเกิด เพราะว่ากรรมนั้นสูงจอมพรวดจะให้ผลซึ่งกรรมมีมาก แล้วแต่กรรมไหนจะให้ผล

ตั้งใจ ไม่ใช่ข้อยาก

ประทีป ถ้าความเข้าใจในขั้นการฟังเริ่มเกิดขึ้น ทีละเล็กทีละน้อย แม้ที่ท่านอาจารย์เคยพูดว่า แม้ขณะที่ให้ท่าน ก็เป็นเพียงแต่จิตเกิดขึ้น ที่คิดในทาน ความเข้าใจขั้นการฟัง ก็เข้าใจอย่างที่ท่านอาจารย์ว่า เป็นอย่างนี้ แต่สติก็ยังไม่ได้เกิด พอให้ท่านที่ไร ก็ยังเป็นเราให้ทุกที

สุ. แสดงว่าหวังให้เกิดสติ ไม่ได้เกิดก็คือไม่ได้เกิด เกิดก็คือเกิด สบายดีไหมคะ อย่างนี้เพราะเรื่องละความหวัง ขอให้ทราบ ว่า ถ้ายังไม่เริ่ม ไม่มีทางถึง แม้เล็ก ๆ น้อย ๆ นิด ๆ หน่อย ๆ ก็ต้องละ การรู้แจ้งอริยสัจธรรม รู้ด้วยการละ ต้องละสมุทัยจึงจะแจ้ง นิโรธ ไม่ใช่เต็มไปด้วยความต้องการ แล้วจะไปประจักษ์ลักษณะของพระนิพพานได้ และการละนี้จะแสนยาก ถ้าไม่เริ่มละไปเรื่อย ๆ ทีละเล็กทีละน้อย ละสิ่งที่กำลังปรากฏ ให้เห็น อย่างเวลานี้ปรากฏให้เห็นว่า มีความต้องการ แต่ก่อนนี้ต้องการรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ทรัพย์สินเงินทอง ลาภ ยศ พอฟังธรรมก็ต้องการผลแล้ว ต้องการอันนี้แล้ว ไม่ต้องการอันโน้นแล้ว ก็ยังคงเป็นความต้องการอยู่ ทำไมเราไม่คิดว่า ปัญญาเป็นเรื่องของปัญญาไม่ใช่เรื่องเรา เราทำปัญญานี้ทำได้หรือ ถ้าอย่างนั้นเราก็ทำได้ยินได้ ทำเห็นได้ ทำทุกอย่างได้ แต่ทุกอย่างที่จะเกิดต้องมีเหตุปัจจัย

เพราะฉะนั้นปัญญา คือ ความเข้าใจ เราก็เป็นผู้ตรงว่า เราเข้าใจแค่นี้คือแค่นี้ ฟังอีกก็เข้าใจอีก เวลาที่สติเกิดก็มีความรู้ในขณะที่สติเกิดว่า นี่เป็นสติที่ระลึก ไม่ใช่เรา อย่างนี้คือสัมมามรรค ไม่ใช่ไปหวังรอ แล้วเมื่อไรปัญญาจะเกิด แล้วเมื่อไรมรรคจะเกิด แล้วเมื่อไรสติจะเกิด ฟังมา ๑๐ ปี ๒๐ ปี นั่งนับไป แล้วเมื่อไรอีก ถ้ามี แล้วเมื่อไรอีก ก็แปลว่ายังไม่พ้นโลกะ

ประทีป ฟังท่านอาจารย์แล้ว ก็ยังคิดอีกว่า รู้ว่ากุศลจิต กุศลกรรมเป็นสิ่งที่ดีที่งาม สิ่งที่เราควรกระทำ ส่งเสริม หรือสะสมให้มากยิ่งขึ้น การคิดอย่างนี้ ก็เป็นลักษณะหนึ่งของการติดข้องแล้ว ใช่ไหมครับ

สุ. ถ้าเราหวังว่า จะเอาอย่างอื่นมาทำ ให้เกิดอย่างนั้นขึ้น นั่นคือ ความติดข้อง แต่ถ้าเราทำทันที ไม่มีโลกะมากนักเลย

ประทีป ถึงแม้ว่าจะทำสิ่งที่ดี ให้ดียิ่งขึ้น

สุ. เพราะฉะนั้นขอให้คิด ต้องการใส่บาตร อยากจะใส่บาตร กับใส่บาตร ขณะไหนเป็นกุศล แต่ตอนอยาก ทำไม่ไม่ทำ ได้แต่อยาก เพราะฉะนั้น เวลาที่เราทำ คือ มีความตั้งใจที่จะทำ ไม่ใช่อยากจะทำ แต่ตั้งใจ ความตั้งใจไม่ใช่ ความอยาก ความตั้งใจนั้น เป็นกุศล ตั้งใจจะทำ แต่ใครก็ตามอยากทำ อยากทำบุญ ที่โน่น อยากทำอย่างนี้ที่นี่ อยากใส่บาตร ก็เรื่องอยากหมดเลย ทำไม่ถึงต้องอยาก ทำ ก็คือ ทำ กุศลจิต ก็คือ กุศลจิต ซึ่งมีความตั้งใจที่เป็นบุพพเจตนาได้ ไม่ใช่ ความอยาก อย่างเราคิดจะอ่านพระไตรปิฎก เราก็ไปหาหนังสือมา แล้วเราก็มาอ่าน ถ้าเราอยากอยู่นั่นแล้ว ไม่เห็นได้อ่านสักที ก็นั่งอยาก แสดงให้เห็นความต่างกันโดยละเอียดว่า อกุศลเข้ามาเมื่อไร ครอบงำเมื่อไรโดยไม่รู้ตัว

คนที่ไม่รู้จักโลภะ จะไม่รู้จักโลภะเลย ไม่รู้จักจริง ๆ เขาอยู่กับตัวตั้งแต่เกิด แล้ว แต่เขาต้องการอะไร หามาให้หมด ที่หามา หามาให้โลภะ ความติดข้อง แล้วจะพ้น จากเขาได้อย่างไร ถ้าปัญญาไม่เกิด หนีไม่พ้น ต้องมีปัญญา ไม่ใช่มีมันอยากมี ปัญญาอีก ก็ไม่ได้ ถ้าอยากมีปัญญา ก็คือ เขานั้นแหละ

ประทีป ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า อยากมีปัญญา ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่

สุ. ปัญญาเป็นสิ่งที่ดีงาม แต่อยากนั้นเป็นโลภะ เพราะว่าโลภะติดข้อง แม้แต่กุศล

ประทีป ก็ต้องแยกให้ละเอียดลึกลงไปอีกว่า ในขณะที่คิดอยากจะทำสิ่งที่ดี ที่งาม ขณะนั้นก็แน่นอนอยู่แล้ว

สุ. แต่ตรงกันข้าม ตั้งใจทำดี ไม่ใช่อยาก ตั้งใจ เป็นบุพพเจตนา

ประทีป ความเข้าใจขั้นการฟัง ก็ต้องพิจารณาตั้งแต่ตอนนี้เลย ใช่ไหมครับ

สุ. ละเอียดมากค่ะ ต้องฟัง เพื่อละ

ประทีป คือไม่ใช่ฟังเข้าใจ แล้วก็ไปทำเลย

สุ. ทำหรือไม่ทำ ก็ขึ้นอยู่กับว่า เข้าใจหรือเปล่า ถ้าไม่เข้าใจ ก็ต้องทำ ผิด อยากอยู่นั่นแหละ

ประทีป กระผมยังมีความเห็นว่า ถ้าความเข้าใจขั้นการฟังสมบูรณ์แล้ว สภาพธรรม คือ จิต เจตสิก รูป ก็จะต้องแต่งทำหน้าที่ของเขาเอง

สุ. จะไม่มีคำถามว่า ทำอย่างไร และเมื่อไรสติจะเกิด เมื่อไรปัญญาจะเกิดมาก ๆ จะไม่มีคำถามเหล่านี้เลย ถ้าใครถาม แสดงว่าขณะนั้น จิตเป็นอะไร ยังไม่รู้เลยว่า เป็นโลภะแล้ว

ประทีป เราก็จะต้องฟังพระธรรมไปเรื่อย ๆ แล้วให้ความเข้าใจทำหน้าที่ปฏิบัติกิจความเข้าใจของเขาเอง

สุ. และอย่าลืมว่า พระพุทธศาสนา รู้ แล้วละ ถ้าไม่ละเมื่อไร มาแล้ว ตัวโลภะ เร็วมาก พร้อมเสมอ มาทันที ไม่ต้องเรียก อยู่ใกล้ ๆ คอยอยู่แล้ว

ประทีป ถ้าอย่างนั้น ฟังกันมาตั้งแต่เช้าว่า ปัญญาในขั้นการฟัง ปัญญาในขั้นปฏิบัติ พระธรรมก็จะมีลักษณะนี้ว่า ไม่ใช่เรา เป็นผู้กระทำ เป็นสภาพธรรมที่...

สุ. ต้องฟังให้เข้าใจความหมายของคำว่า “อนัตตา” คำนี้จะไม่พ้นไปเลย เพราะว่าเป็นสัจธรรม

จนกว่าจะไม่ต้องคิด

ผู้ถาม ที่ท่านอาจารย์บอกว่า ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางกาย ลักษณะเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้น แล้วก็ดับไป สมมติขณะที่เราหยิบปากกา แล้วเรารู้สึกแข็ง แล้วเราก็พิจารณาว่า อันนี้ก็เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป เราพิจารณาอย่างนี้เรื่อย ๆ ปอย ๆ จะถูกต้องไหมคะ

สุ. คิดใช่ไหมคะ เพราะฉะนั้นยังมีปัญญาอีกระดับหนึ่งซึ่งไม่ใช่คิด แต่สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ หลังจากที่ได้คิดบ้าง ฟังบ้าง มาเรื่อย ๆ แต่จะมีการระลึกตรึงลักษณะ ซึ่งยังไม่ทันจะคิด แต่ลักษณะปรากฏ แล้วค่อย ๆ เข้าใจหรือรู้ขึ้น ตามที่เคยคิดหรือเคยพิจารณามาแล้ว

ผู้ถาม บางขณะไม่ได้คิด แต่พอกระทบแข็ง ก็มีความรู้สึกที่สภาพแข็งที่ปรากฏ อย่างนี้

สุ. เริ่มที่จะรู้ลักษณะที่เป็นปรมาตถธรรม เพราะแต่ก่อนนี้เคยกระทบสัมผัส กระดาษบ้าง อะไรบ้าง แต่ขณะนี้รู้ว่า มีสภาพนี้กำลังปรากฏ

ผู้ถาม แล้วเราพิจารณาอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

สุ. จนกว่าไม่ต้องคิด แล้วเราจะรู้เลยว่า แม้ไม่คิด ก็สามารถรู้หรือค่อย ๆ เข้าใจขึ้นได้ ก็เป็นอีกระดับหนึ่ง นี่ก็คือ มรรคมีองค์ ๘ เป็นสัมมาสติ เพราะเหตุว่าไม่มี ตัวตน ที่ไปกำกับหรือไปจงใจทำให้เกิด

ผู้ถาม จากการฟังเทศน์ของท่านอาจารย์เรื่อย ๆ ขณะที่เราฟังบ่อย ๆ ฟังมาก ๆ จนจำถ้อยคำของท่านอาจารย์ได้ แล้วสิ่งอะไรที่ปรากฏ จะเกิดขึ้นเอง แบบรู้เองโดย อัตโนมัตติ อันนี้ก็คือว่าเป็นการศึกษาพระธรรม

สุ. ศึกษาตัวจริง ไม่ใช่เรื่องราว และสภาพที่เป็นอนัตตาด้วย

ให้ท่านเพื่อปรุงแต่งจิต

ผู้ถาม ขอให้ท่านอาจารย์ช่วยอธิบาย และยกตัวอย่างเรื่องการให้ท่าน เพื่อปรุงแต่งจิต

สุ. ถ้าให้ท่านหวังผล ไม่ได้ปรุงแต่งจิต จิตก็ยังติดข้องอยู่ ยังเหมือนเดิม คือ ต้องการผล แต่ว่าให้ท่านโดยไม่หวัง รู้ว่าเป็นสิ่งที่ดี และการกระทำนั้น ก็เป็นการ กระทำเพื่อท่านจริง ๆ ไม่ใช่เพื่อตัวเราจะได้ผล หรือเพื่อตัวเราจะได้มีกุศลมาก ๆ หรือ อะไรก็ตามแต่ อย่างนั้นเป็นอรรถาธิบาย แต่ถ้าให้ท่านเพราะเห็นว่าเป็นประโยชน์ เพื่อธรรมจริง ๆ เป็นธรรมเท่านั้นเองที่ทำ ขณะนั้นปรุงแต่ง ที่จะละคลายความเป็น ตัวตน

บางเบาจนไม่รู้

ประทีป ท่านอาจารย์พูดว่าให้ทำอย่างนั้น ๆ เป็นเราทำหรือเป็นสภาพธรรม

สุ. เวลาที่อ่านพระสูตร ถ้าอ่านไม่ดี จะเป็นตัวตนตลอด ทั้ง ๆ ที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดงว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา คำใดที่ตรัสแล้วไม่เปลี่ยน เปลี่ยนไม่ได้ ไม่เป็นสอง

เพราะฉะนั้นอนัตตา ต้องเป็นอนัตตา ทั้งพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม แต่เมื่อไม่เข้าใจจริง ๆ อย่างนี้ เวลาที่ได้ยินพระธรรม ที่ทรงแสดงว่า ละชั่ว ทำความดีให้ถึงพร้อม ชำระจิตให้บริสุทธิ์ ฟังเหมือนให้ทำ เหมือนสั่ง เหมือนบอก ละชั่ว แต่ไม่ได้เข้าใจเลยว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรม ตามเหตุ ตามผล ตามความเป็นจริง เมื่อเป็นสิ่งที่ไม่ดี ก็ควรละ เป็นสิ่งที่ต้องละ แต่ไม่ได้บอกว่า จงละ หรือทำละ แต่ให้รู้ตามความเป็นจริงว่า เป็นสิ่งที่ต้องละ และความดีก็เหมือนกัน เมื่อเป็นสิ่งที่ดีก็ควรอบรม ควรเจริญให้ถึงพร้อม แต่ไม่ใช่สั่ง แต่เป็นการแสดงพระธรรมตามเหตุตามผลทั้งหมด ซึ่งถ้าคนฟังไม่ดี หรืออ่านไม่ถูก จะมีโลภะ จะมีความเห็นผิด จะมีความเป็นตัวตน ทำทันที นี่บอกให้ทำ ก็ทำ

แต่ว่าจริง ๆ ไม่ใช่อย่างนั้น เหมือนอย่างทาน ทานที่ประณีต ก็ให้ผลอย่างหนึ่ง ทานที่ไม่ประณีต ก็ต้องให้ผลตามขั้นของความเป็นทานที่ไม่ประณีต แต่พอฟังแล้วอยากทำทานที่ประณีต ไม่ได้เข้าใจเลยว่า แท้ที่จริงแล้วจะประณีตหรือไม่ประณีตตามเหตุตามปัจจัย แล้วผลที่จะเกิดก็เกิดตามเหตุตามปัจจัย แต่ความเป็นตัวเราและความต้องการผล ทำให้ชวนขายจะทำแต่ทานที่ประณีต

เหมือนอย่างที่มีคนถาม ที่วัดบวรก็มีน้ำดื่ม และน้ำที่ดื่มก็เหลือ เจ้าของน้ำก็ถามว่า จะถวายพระได้ไหม คล้าย ๆ กับของเหลือแล้ว จะมีประโยชน์ หรือควรจะทำหรือไม่ควรทำ นี่ทำไม เพื่อตัวเองหรือเปล่า ต้องการผลอะไรที่ดี ประณีตหรือเปล่า ที่ว่าจะต้องถวายอย่างนี้ จะต้องไม่ถวายอย่างนั้น แต่ถ้าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ ไม่คำนึงว่า เราจะได้อะไร ไม่ได้อะไร แต่สิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุหรือเปล่า ถ้าเป็นประโยชน์ แล้วควรถวายไหม เพื่อท่าน ก็ต้องถวายไป ไม่ใช่เพื่อเรา จะคอยเอากุศลที่ประณีตหรืออะไรอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นก็ต้องเข้าใจพระธรรมจริง ๆ ว่า ทั้งหมดแสดงตามเหตุตามผล ไม่ใช่ยุให้เราเกิดโลภะว่า จะต้องเอาให้ประณีตมาก ๆ หรืออะไรอย่างนั้น

ประทีป ฟังแล้วท่านอาจารย์ก็ไม่ให้ทำ

สุ. ทำได้หรือเปล่า ตามความเป็นจริง ทำได้หรือเปล่า

ประทีป มันเหมือนว่าเราทำได้

สุ. นั้นเพราะไม่เข้าใจความหมายของคำว่า “อนัตตา” ยังไม่หยั่งซึ่งลงไปว่า ทุกอย่างเป็นอนัตตา

ประทีป ความเข้าใจขั้นการฟังเรื่องการทำทาน ก็ต้องเป็นความเข้าใจอีกระดับหนึ่งหรือว่าปัญญาในขั้นการทำทานก็ต้องมี เพราะฉะนั้นไม่ว่าในขั้นการฟังหรือการทำทาน ก็ต้องมีความเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ในขณะนั้นเราให้ทานด้วยสภาพจิตที่หวังหรือไม่หวัง

สุ. เพราะฉะนั้นบารมีทั้งหมดจึงมีปัญญาเป็นหัวหน้า บารมีอื่นเป็นแต่เพียงบริวารของปัญญา

ประทีป ถ้าเราเข้าใจแค่นี้แล้ว ความเข้าใจของกรรมก็ลึกลงไปอีกว่า ปัญญาในขั้นการรักษาศีล ก็มีคล้าย ๆ อย่างนั้น

สุ. เหมือนกันค่ะ ไม่ใช่เพื่อหวังอะไรทั้งสิ้น

ประทีป แล้วปัญญาขั้นภาวนา ไม่ว่าจะเป็นสมถภาวนาหรือวิปัสสนาภาวนา ก็เป็นปัญญาอีกระดับหนึ่ง

สุ. เป็นเรื่องละคลายความต้องการทั้งหมด

ประทีป ก็ต้องทำความเข้าใจตั้งแต่ต้นเลย

สุ. เพราะฉะนั้นการศึกษาพระพุทธศาสนาถึงแน่นแล้วแน่นอีกว่า เพื่อเข้าใจถูก มีพระสูตรฯ หนึ่งที่แสดงว่า การฟังธรรมหรือการศึกษาธรรม ถ้าตั้งจิตไว้ผิด ก็เหมือนกับ ท่านใช้คำว่า เหมือนตั้งเดือยข้าวสาลี อาจเป็นส่วนที่แหลมหรือคมของเปลือก ถ้าตั้งไว้ดีก็ไม่สามารถบาดเท้า หรือสามารถเหยียบย่ำไปได้

เพราะว่าต้องเป็นเรื่องของการละอกุศล เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นเรื่องการทำลายอกุศล แต่ถ้าตั้งจิตไว้ไม่ดีพอกพูนอกุศล เต็มไปด้วยความต้องการ ความอยากได้ อยากถึงเมื่อไร ทำอย่างไร เป็นเรื่องของตัวตนทั้งหมด แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องละความไม่รู้

ละความเห็นผิด ละความต้องการ หนทางที่จะถึงการรู้แจ้งอริยสัจธรรม ต้องเป็นเรื่อง
ละตั้งแต่ต้นจนตลอด ถ้ามีเรื่องไม่ละมาเมื่อไร ก็นั่นที่ เครื่องเน้นซ้ำ

ประทีป ทำไมท่านอาจารย์ถึงว่า อกุศลเกิดมากกว่ากุศล อันนี้ยังสงสัย
เพราะว่าเราไม่ได้เบียดเบียนใครเลย หรือคิดร้ายใครเลย

สุ. เราไม่ได้ทำทุจริตกรรม แต่จะบอกว่า เราไม่มีอกุศลนี้ไม่ได้ เพราะว่า
ถ้าขณะใดกุศลจิตไม่เกิด ขณะนั้นเป็นอกุศล ถ้าเราไม่พูดถึงวิบากและกิริยาจิต เราจะ
พูดถึงกุศลหรืออกุศล ขณะใดที่กุศลไม่เกิด ขณะนั้นอกุศลเกิด และเวลาที่ตื่นขึ้นมา
คุณประทีปมีกุศลอะไรบ้าง

ประทีป ส่วนมากเฉย ๆ

สุ. เพราะฉะนั้นเฉย ๆ นั้นเป็นอะไรคะ

ประทีป ก็เป็นอกุศล

สุ. ก็เป็นแล้ว

ประทีป ถ้ากลับมาพิจารณาอีกว่า ถ้าขณะใดไม่เป็นไปในทาน ศีล ภาวนา
ก็เป็นอกุศล แต่มันละเอียดมากครับ

สุ. ก็ละเอียด ถึงได้ว่ารู้ยาก

ประทีป เพราะฉะนั้นในชีวิตประจำวัน เราก็มีแต่อกุศล

สุ. ทำไมกลับไปคุณประทีปต้องอาบน้ำ ไม่เห็นเปื้อนเปรอะตรงไหนเลย
แค่ล้างมือ ถ้าไม่ล้าง เราก็ไม่เห็นว่ามีมือเราเปื้อน แต่พอล้าง แล้วใช้สบู่ ยิ่งเห็นเลยว่า
ทำไมมือก็ไม่มีหมึกหรืออะไร แต่ก็มีสิ่งดำ ๆ ออกมา ผุ่นละของธุลีของอกุศลตลอดวัน
หนาแค่ไหนก็ไม่รู้ เพราะว่าเหมือนเดิมทุกวัน ๆ ไม่รู้เลยว่า มี แต่ความจริงมี มืออย่าง
ไม่รู้ ไม่ใช่มืออย่างรู้ ถ้ามืออย่างรู้ โลภะมาก ๆ โทสะมาก ๆ ก็รู้ แต่ถ้าจางลงไปกว่านั้นอีก
จะรู้ไหมว่า ตื่นขึ้นมาก็ติดแล้ว ทางตาเห็น ติดแล้ว ทางหูได้ยิน ก็ติดหมด เหมือนลิง
๕ ทาง ทั้งเท้า ทั้งมือ ทั้งหาง ทั้งปากจับ หนีไม่พ้น

ประทีป นี่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวัน ผมฟังท่านอาจารย์แล้ว แม้คำ
ง่าย ๆ ว่า ความโกรธห้ามไม่ได้ แต่ว่าอย่าเกลียด ท่านพูดไว้เท่านี้ โกรธกับเกลียดนี้
คล้ายกันไหมครับ ลองขยายสักนิดครับ

สุ. คุณพระทีปเคยโกรธใครไหมคะ

พระทีป เคยครับ เคยบ่อย

สุ. แล้วเกลียดคนที่โกรธหรือเปล่า

พระทีป เกลียดด้วยครับ

สุ. โกรธโดยไม่เกลียดมีไหม

พระทีป มีครับ

สุ. ก็เห็นความต่างของโกรธกับเกลียด

พระทีป แสดงว่าเกลียดนี้ยังจำไว้ตลอด เกลียดก็ต้องแรงกว่าโกรธ นึกขึ้นมาทีไรก็ต้องโกรธอยู่ดี

สุ. อย่างคนในบ้านเขาทำผิด เราต้องโกรธแน่ ๆ จะบอกว่าไม่โกรธ คนนั้นก็พระอนาคามี เพราะว่าโกรธ แม้แต่ความขุ่นใจนิดเดียว ไม่สบายใจเล็กที่สุด ก็ยังเป็นโทษะ แต่เราไม่ได้เกลียดเขา

ไม่คลุกคลีกับความเห็นผิด

ผู้ถาม พระพุทธองค์ได้เคยตรัสข้อความ “ไม่แสวงหาเชตุนุญนอกพระพุทธศาสนา” การแสวงหาเชตุนุญนอกพระพุทธศาสนาจะมีผลอย่างไร

สุ. อันนี้ก็ตามความเป็นจริงอีก ไม่ใช่ไปกัน ไปขวาง ธรรมเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น ธรรมมีหลายระดับชั้น ระดับทาน ไม่ได้จำกัดเลยว่า ต้องให้กับชาวพุทธเท่านั้น ใครก็ตามที่ทุกข์ยาก ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ ถ้าเราจะเกื้อกูลสงเคราะห์ให้พ้นจากความทุกข์ได้ ก็ไม่มีการห้ามเลย และระหว่างคนที่เป็ใจกับคนที่เป็นคนดี เราก็ต้องช่วยทั้ง ๒ คน แต่ผลก็ต้องต่างกัน แสดงโดยละเอียดยิบว่า เหตุคือ อย่างนี้ เพราะฉะนั้นผล ก็คือ อย่างนี้

อย่างการให้ทานกับพระอรหันต์ ผลต้องมากกว่า เพราะเหตุว่าท่านเป็นผู้ประพฤดีดีประพฤติชอบ ท่านหมดกิเลสและไม่เบียดเบียนใคร จึงไม่มีใครได้รับโทษ

จากท่าน เพราะฉะนั้นผลจากท่านนั้น ก็ต้องมากกว่า แต่ไม่ได้หมายความว่า ให้เรา
เที่ยวไปแสวงหาพระอรหันต์ ที่เราจะได้นุญมาก

ต้องเข้าใจจริงๆ ว่า ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ทรงแสดงตามเหตุ ตามผล ตามความ
เป็นจริง

เพราะฉะนั้นในเรื่องระดับท่าน ไม่มีการจำกัด แต่ในเรื่องของปัญญาต้อง
พิจารณาเห็นเองว่า เราจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในทางความเห็นผิดหรือเปล่า เพราะ
เหตุว่า ไม่ได้ทำให้เราเกิดความเห็นถูก แต่ยังทำให้เกิดความเห็นผิดด้วย

เพราะฉะนั้นเราอาจให้ท่าน ทำทุกอย่าง แต่ในเรื่องของสติปัญญา เราก็ไม่ไป
เกี่ยวข้องด้วย ก็เป็นเรื่อง ๆ ไป

สังฆทานคืออะไร

ผู้ถาม การถวายสังฆทานที่ถูกต้องควรจะทำอย่างไรคะ

สุ. ต้องเข้าใจว่าสังฆทาน คือ อะไร ทุกอย่าง ไม่ใช่เพียงเขาบอกวิธีทำ
หรือวิธีการ แต่ต้องเป็นเรื่องเหตุผลกับความเข้าใจ เวลาที่ได้ยินคำว่า “สังฆทาน”
เข้าใจว่าอย่างไรคะ

ผู้ถาม ถวายสังฆทานแล้วได้นุญมาก เลยทำ

สุ. ถ้าได้นุญน้อยจะทำไหม

ผู้ถาม ไม่ทำค่ะ

สุ. นี่แสดงให้เห็นจริงๆ ว่า เราไม่เข้าใจ ถ้าเราเข้าใจ เราจะไม่คิดอย่างนี้
แต่เราจะรู้เหตุผลตามความเป็นจริง ท่าน คือ การให้ สังฆ คือ หมู่สงฆ์ ซึ่งเราไม่
เจาะจงว่า จะต้องให้พระคุณเจ้ารูปนี้ เจ้าอาวาส หรือพระเพื่อนฝูง ที่เรารู้จักคุ้นเคย
หรือญาติ ไม่ใช่อย่างนั้น

การให้โดยไม่เจาะจง ให้แก่ภิกษุแม้รูปเดียวก็ได้ สงฆ์ที่นี้ ไม่ได้หมายความว่าถึง
ภิกษุบุคคล แต่หมายความว่าหมู่ของพระอริยสงฆ์ ซึ่งจริงๆ แล้ว เราไม่มีทางจะรู้เลย
ว่า พระภิกษุรูปใดเป็นพระอริยเจ้า แต่จิตใจของเรา ขณะที่ถวายทาน จิตขณะนั้น ที่

เป็นสังฆทาน ไม่ได้อยู่ที่ถัง หรือกระบุง หรือข้าวสาร หรือของแห้งที่เขามาตั้งวางอยู่ นั่นคือ วัตถุทาน

แต่สังฆทาน ต้องอยู่ที่ใจของเรา เพราะว่าวัตถุทาน คือ สิ่งที่เราให้ จะเรียกว่า “ไทยธรรม” ก็ได้ จะเรียกว่า “ทาน” ก็ได้ เป็นวัตถุทาน ที่มอบให้ แต่ที่จะเป็นสังฆทาน ไม่ใช่อยู่ที่นั่น แต่อยู่ที่สภาพจิต ที่เรามีความอ่อนน้อม ให้ด้วยความเคารพ ด้วยความนอบน้อมในพระอริยเจ้า ท่านจะเป็นใครก็ตามแต่ แต่ใจของเราไม่หวั่นไหว และในขณะนั้น เรามีความนอบน้อมต่อสงฆ์ ขณะนั้นจึงจะเป็นสังฆทาน

เพราะฉะนั้นสังฆทานให้ทราบว่า ไม่ได้อยู่ที่วัตถุ แต่อยู่ที่สภาพของจิต เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่รู้ เขาบอกให้เราทำสังฆทาน เขาก็ยกถังมาให้ แล้วก็บอกให้เราทำ แต่นั่นไม่ใช่สังฆทาน นั่นเป็นวัตถุทาน สังฆทานต้องอยู่ที่สภาพจิต ถ้าสภาพจิตของเรานอบน้อมต่อพระอริยสงฆ์ ใครจะบอกว่า นี่ไม่ใช่สังฆทาน ก็ไม่ได้ เพราะว่าใจของเรานอบน้อมถวายต่อสงฆ์ เพราะฉะนั้นก็เป็นสังฆทาน

ผู้ถาม อย่างนั้นเราใส่บาตรทุกวัน เราก็นึกเป็นสังฆทานได้

สุ. ไม่ใช่นึก จิตของเราเป็นหรือเปล่า เป็นการนอบน้อมต่อพระอริยเจ้าจริง ๆ หรือเปล่า ไม่คำนึงว่า ท่านเป็นภิกษุรูปไหน อยู่วัดไหน ทำอะไร ไม่สนใจ แต่ใจของเรา นอบน้อมต่อพระอริยเจ้า

ผู้ถาม ถ้านอบน้อมเมื่อใด ก็เป็นสังฆทานเมื่อนั้น

สุ. บุญมากไหม ที่ว่าบุญมาก มากตอนไหน จิตของเราผ่องใส ไม่ไปติดข้องว่า เราจะต้องถวายพระภิกษุรูปนั้น รูปนี้ ไม่หวังผล นี่คือ จิตที่ผ่องใส แต่ถ้าหวังผล บุญมากไหม

เพราะฉะนั้นให้ทราบว่า บุญจะมากหรือจะน้อยขึ้นอยู่กับสภาพของจิต ว่าเป็นกุศลที่ผ่องใส ปราศจากความหวัง โลภะ ติดข้องใด ๆ

ผู้ถาม เวลาทำแล้ว ก็มีหวังค่ะ

สุ. นั่นคือ โลภะ เพราะฉะนั้นบุญนี้ มีโลภะเป็นบริวาร

เหมือนรู้แต่ไม่รู้

สุ. เมื่อก็ถามคนที่มาก่อนว่า ไปอย่างไร มาอย่างไร บางคนก็บอกว่า เปิดวิทยุฟัง แล้วได้ยินบางคำที่คิดว่ามีประโยชน์ อย่างคำว่า “ธรรม” เคยได้ยินบ่อย ๆ และคิดว่าคงจะนำมาใช้มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน รู้สึกอย่างนี้หรือเปล่าคะ

ผู้ฟัง รู้สึกว่า ถ้าเราเอาธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เราสามารถพัฒนาชีวิตในทางที่ถูกได้ เราไม่หลงผิด ไม่เข้าใจผิด

สุ. เมื่อก็นี้บอกว่า ธรรมจะมีประโยชน์กับชีวิตอย่างมาก เป็นเพียงความคิดของเราหรือเปล่าคะ

ผู้ถาม ใช่ครับ ที่นี้ยังไม่รู้ว่า หัวข้อธรรมไหน พอแจกแจกออกมาแล้ว จะใช้สำหรับงานไหน ตรงนั้นคือ ยังมองไม่เห็น

สุ. อันนี้ถูกต้อง คือ เราทุกคนมีความคิด แต่ว่าความคิดอย่างเดียวไม่พอ เราจะต้องมีเหตุผลด้วย อย่างเราบอกว่า ธรรมน่าจะมีประโยชน์ แต่เรายังไม่รู้เลยว่า ธรรม คือ อะไร เพราะฉะนั้นถ้าเรารู้ว่า ธรรม คือ อะไร เราจะยิ่งเห็นประโยชน์มากขึ้น

เพราะฉะนั้นก่อนอื่น เราก็ต้องเข้าใจแต่ละคำ ที่เราได้ยินให้ชัดเจน แล้วเป็นคนที่มีเหตุผลด้วย ถ้าคนที่ไม่มีเหตุผล การศึกษาธรรมจะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เพราะเหตุว่าใครเป็นผู้แสดงธรรม

ผู้ถาม เข้าใจว่า เป็นสิ่งที่มีโดยธรรมชาติอยู่แล้ว แต่พระพุทธเจ้าทรงนำธรรมชาตินั้น มาแยก แล้วมาสั่งสอนอีกที

สุ. หมายความว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้แสดง ถ้าสมมติว่า เขาบอกว่า ศาสดาอื่นแสดงธรรม จะถูกหรือจะผิด

ผู้ถาม ถูกครับ

สุ. เพราะอะไรถึงว่าถูกคะ

ผู้ถาม เพราะว่าธรรมเป็นของกลาง เป็นของธรรมชาติ ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะตั้งธรรมชาติดตรงนั้นมาใช้ได้

สุ. บางคนอาจจะบอกว่า คนนั้นแสดงธรรม คนนี้แสดงธรรม หรือศาสนาโน้นแสดงธรรม ศาสนานี้แสดงธรรม แต่ว่าธรรมจริง ๆ หมายความว่าถึงสิ่งที่มีอยู่จริง ๆ เพราะฉะนั้นใครก็ตามแสดงให้เข้าใจสภาพที่มีอยู่จริง ๆ ได้ละเอียด ได้ลึกซึ้ง คนนั้นจึงจะชื่อว่าแสดงธรรม แต่ถ้าเขาเอามาเพียงบางส่วน ไม่ครบถ้วน คนนั้นก็แค่แต่มีความรู้ความเข้าใจเพียงบางส่วน

แต่สำหรับพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พวกเราทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยต้องเคยได้ยินว่า เป็นผู้เลิศกว่าบุคคลอื่นทั้งหมด เพียงแต่เรายังไม่ทราบว่าจะเลิศอย่างไร และเลิศแค่ไหน แต่ตอนเป็นเด็ก เราก็ถูกพ่อแม่สอนให้กราบไหว้ แม่เพียงเป็นเด็กเล็ก ๆ ก่อนจะนอนให้ไหว้พระเสียด

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ต้องมีคนหนึ่ง ซึ่งสูงที่สุด ฉลาดที่สุด เพราะเหตุว่าแม้ว่าสมัยนี้จะไม่มีแล้ว ผ่านไปแล้วถึง ๒,๕๐๐ กว่าปี แต่พระธรรมที่ทรงแสดงและคนเลื่อมใสนับถือกัน ยังมีมากมาย และสืบต่อไปเรื่อย ๆ

เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นสิ่งที่มีความค่ามากจริง ๆ ที่ว่าไม่สูญไป แต่ที่นี้ถ้าเราเป็นคนที่อยู่ในเมืองไทย ได้ยินคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระรัตนตรัย โดยที่เราไม่รู้เลยว่า คือ อะไร ก็เท่ากับเหมือนคนที่เหมือนรู้ แต่ไม่รู้ ซึ่งเราจะยอมเป็นคนอย่างนั้นไหม คือ เป็นคนที่เหมือนรู้ แต่ไม่รู้ เพราะฉะนั้นเราควรที่จะรู้จริง ๆ มากกว่าเหมือนรู้ แต่ความจริงพอคนอื่นถาม เราก็ไม่รู้อะไรเลย

เพราะฉะนั้นก่อนอื่น ต้องเข้าใจว่า ธรรมเป็นคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งไม่มีใครเทียบได้เลย เวลานี้เราอาจยังไม่รู้ว่า ทำไมถึงกล่าวว่า ไม่มีใครเสมอเหมือน เพราะว่าเรายังไม่ได้ศึกษา แต่เราลองคิดถึง พระพุทธเจ้ากับคุณพ่อคุณแม่ ใครฉลาดกว่ากัน ต้องมีเหตุผลด้วยนะค่ะ ถ้าใครจะตอบ

ตอบ พระพุทธเจ้าฉลาดกว่า

สุ. เพราะอะไร ต้องมีเหตุผล ทุกอย่าง คนที่ศึกษาธรรมแล้ว ต้องมีเหตุผล ถ้าไม่มีเหตุผล จะไม่เข้าใจธรรมได้เลย

ตอบ ก็พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ พ่อแม่ไม่ได้ตรัสรู้

สุ. คนอื่นจะตอบอีกไหมคะ ลองคิดคะ ธรรมนี้ยังคิด ยิ่งเข้าใจ

ตอบ คิดว่า คุณพ่อคุณแม่ฉลาดกว่า เพราะเลือกให้เราเกิดมา พระพุทธเจ้าไม่ได้เลือกให้เราเกิดมา

สุ. คุณแม่ไม่ได้เลือกค่ะ

ผู้ตอบ แต่ก็เต็มใจให้เราเกิด แล้วก็สามารรถเลี้ยงดู และก็สอนให้เราเชื่อท่านได้ เพราะบางเรื่องเราไม่เชื่อพระพุทธเจ้าเสียทีเดียว เรายังไม่ได้ศึกษา แต่อย่างคุณแม่ไม่จำเป็นต้องศึกษา แต่เราเชื่อท่าน

สุ. แต่ตามความเป็นจริง แม้คุณแม่ก็ยังนับถือพระพุทธเจ้า เราต้องค่อยๆ ไล่ไปตามเหตุผล ความคิดของเราจะถูกจะผิดอย่างไร เราแสดงได้ แต่ขณะเดียวกัน เราก็ต้องคิดให้กว้างไกลออกไป

พระมหากษัตริย์กับคุณแม่ ใครฉลาดกว่ากัน แต่จริง ๆ แล้ว พระมหากษัตริย์ก็ต้องนับถือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ว่าจะเป็นพระองค์ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงสมัยนี้ ก็แสดงว่า ต้องมีบุคคลหนึ่ง ซึ่งเลิศจริง ๆ และเราก็มีโอกาสจะได้ฟังพระธรรม ที่จะเห็นความที่ไม่มีใครเปรียบได้เลยกับพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ว่าขอถามอีกนิดหนึ่งที่ว่า ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ จะยากหรือจะง่าย ลองคิดดู ต้องใช้ความคิด ต้องพิจารณา แล้วให้เป็นความเข้าใจของเราเอง ไม่ใช่ไปตามใคร แต่เราต้องพิจารณาจนมีความเห็นอย่างนั้นจริง ๆ และมีเหตุผลด้วย

เพราะฉะนั้นพระธรรมที่ทรงตรัสรู้ ทรงแสดง ยากหรือง่าย

ตอบ ยากที่จะปฏิบัติ แต่ถ้าปฏิบัติได้แล้ว ก็จะเป็นสิ่งที่ดีต่อการใช้ชีวิต การเข้าใจความเป็นไปของโลก

สุ. ปฏิบัติ คือ อะไร จะปฏิบัตินี้

ผู้ตอบ ปฏิบัติให้อยู่ในวิถีอย่างมีความสุข

สุ. เวลาที่คำสอนของพระพุทธเจ้ามีแล้ว จะปฏิบัติอย่างไร คือ พุทธได้ทุกอย่างตามความคิด แต่ว่าต้องมีเหตุผล ถ้าจะปฏิบัติ ก็ต้องรู้ว่า จะปฏิบัติอย่างไร ต้องตั้งต้นฟัง แล้วเรียน ไม่อย่างนั้นจะไม่มีทางนึกออกเลยว่า พระพุทธเจ้าสอนอะไร พ่อแม่สอน เราก็ยังนึกออกกว่า สอนให้เป็นคนดี ให้มีความประพฤติดีต่าง ๆ ครูที่

โรงเรียนก็สอนหลาย ๆ อย่าง แต่ว่าไม่มีใครสอนเหมือนพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พูดอย่างนี้ถูกหรือผิด ต้องคิด มีใครว่าผิดบ้างไหม

เพราะฉะนั้นต้องนับว่า เป็นบุญ “บุญ” หมายความว่าถึงสิ่งที่ดีงาม ที่เราได้สร้างไว้สะสมมาแล้ว ที่เรามีโอกาสได้ยินได้ฟังธรรม ซึ่งยากแสนยากกว่าจะมีผู้รู้สักพระองค์หนึ่ง ซึ่งใน ๒,๕๐๐ กว่าปี ยังไม่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกเลยสักพระองค์เดียว ต้องอีกนานแสนนานมาก กว่าจะมีการตรัสรู้

เพราะฉะนั้นเราก็เป็นผู้มีโอกาสพิเศษที่ว่า มีโอกาสได้ยินได้ฟังสิ่งที่พระพุทธรเจ้าทรงตรัสรู้

เด็ก ๆ กับธรรม - อะไรสำคัญที่สุด

สุ. ธรรม หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่มีจริง แค่นี้ ง่ายไหม ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีจริง เราจะไม่พูดเรื่องเท็จ แต่เราจะพูดถึงสิ่งที่มีจริง ๆ ซึ่งแต่ละคนก็จะเห็นได้ว่า ทุกคนที่นั่งอยู่ที่นี้ จริงหรือเปล่า

ผู้ฟัง คิดว่าไม่จริง

สุ. เพราะอะไรคะ

ผู้ฟัง เพราะถ้าคุณลงไปลึก ๆ แล้ว ความจริงอยู่ตรงไหน อะไรที่เรียกว่าจริง เนื้อหนังมังสาก็เปลี่ยนไป ทุกสิ่งทุกอย่าง คือ ไม่มีอะไรจริง ถ้าจริงแล้ว อีกวันต่อไปของที่ว่าจริงวันนี้ ก็ไม่ใช่ของเดิมแล้ว

สุ. คงต้องตั้งต้นกันหลาย ๆ แบบ หลาย ๆ ครั้ง หลาย ๆ ทาง เอาใหม่ทีเดียว อะไรสำคัญที่สุดในชีวิต น่าคิดไหมคะ

ผู้ย ความสุขหรือเปล่าคะ

สุ. ความสุขมีตลอดวันหรือเปล่าคะ

ผู้ย บางทีมีสุขบ้าง ทุกข์บ้าง แล้วอย่างไรคะที่เรียกว่า ความสุขแท้ ๆ สุขแบบถาวร

สุ. เวลานี้มีใครมีความสุขถาวรบ้างไหมคะ ไม่มีเลยคะ ความสุขมีจริง แต่ความสุขก็หมดไป เวลาที่ไม่สุข ขณะนั้นเป็นอะไร

ผู้ย เวลาที่ไม่สุขเป็นทุกข์ค่ะ

สุ. แล้วเวลาที่ไม่สุข ไม่ทุกข์ เป็นอะไร มีไหม เวลาที่ไม่สุข ไม่ทุกข์ ก็มี คือ เรื่องจริง ต้องเป็นเรื่องจริง เราค่อย ๆ ไปหาความจริง ที่ละเล็กทีละน้อย กว่าเราจะรู้ว่า มันคืออะไร

นี่คือพยายามให้ทุกคนหัดคิด ชีวิตที่เราพูดกันทุกวันเป็นธรรมทั้งหมด เพราะฉะนั้นก็อยากจะทราบว่า เวลาที่ไม่สุข ไม่ทุกข์ ต้องมีแน่นอน มีหรือไม่มี เวลาที่ไม่สุข ไม่ทุกข์ มีนะคะ ขณะนั้นเป็นอะไร เป็นเฉย ๆ ก็มีจริง ๆ อีก

เพราะฉะนั้นทุกอย่างที่มีจริงเป็นธรรม เป็นสิ่งที่มีจริง ๆ เรากำลังจะเข้าไปหาความจริงอย่างหนึ่ง ซึ่งจะไม่มีการสอนที่ไหนเลย โรงเรียนไหนมีสอนเรื่องนี้บ้างไหมคะ

ตอบ สอนในหัวข้อเฉย ๆ

สุ. แล้วสอนเรื่องสุข เรื่องทุกข์ไหมคะ

ตอบ ไม่ได้ลึกลงไปตรงนั้น

สุ. ค่ะ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า พระธรรมละเอียดมาก ทรงแสดง ๔๕ พรรษา ตั้งแต่ตรัสรู้จนกระทั่งใกล้จะปรินิพพาน แล้วก็สืบทอดมาเป็นพระไตรปิฎก เป็นอรรถกถามากมาย แต่เราเรียนตลอดชีวิตไม่จบ อย่าคิดว่า เพียงฟังวันนี้ แล้วเราจะเข้าใจได้ แต่เราเริ่มที่จะคิดแล้วว่า สิ่งที่สำคัญในชีวิตอย่างที่คุณผู้ตอบเมื่อกี้นี้ว่า คือ ความสุข แต่ความสุขไม่ได้ตั้งอยู่นานเลย บังคับให้สุขได้ไหมคะ

ผู้ย ไม่ได้ค่ะ

สุ. บังคับให้ทุกข์ได้ไหม

ผู้ย ไม่ได้

สุ. บังคับให้เฉย ๆ ได้ไหม

ผู้ย ไม่ได้

สุ. เพราะฉะนั้นถ้ามีเหตุที่จะให้ความรู้สึกเป็นสุขเกิด ความรู้สึกเป็นสุขก็ต้องเกิด ถ้าเกิดป่วยไข้ขึ้นมาที่กาย แล้วจะบอกว่าไม่ให้เจ็บ

ผู้ย ไม่ได้

สุ. ไม่มีอะไรได้สักอย่างเลย

ผู้ย จะบนบานศาลกล่าว ก็ไม่ได้หรือคะ ไม่ได้ใช้ไหมคะ ผิด

สุ. หมายความว่าสิ่งที่เกิดแล้ว เราจะเปลี่ยนให้เป็นอย่างอื่นได้ไหม อย่างที่กาย เวลาเจ็บปวด แล้วเราจะบอกเจ็บปวดว่า อย่าเจ็บ ให้เป็นสุขได้ไหม

ผู้ย ไม่ได้ค่ะ

สุ. เพราะฉะนั้นก็มาถึงคำหนึ่งซึ่งครอบจักรวาล คือ คำว่า “อนัตตา” หมายความว่า สิ่งที่มีจริงทั้งหมดในโลก ในแสนจักรวาล นอกโลกที่ไหนก็ตามแต่ เป็นสิ่งที่มีจริง แต่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่สามารถบังคับบัญชาได้ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร

นี่คือการตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ตรัสรู้ว่า สิ่งที่มีจริงเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้นตามความเป็นจริง ไม่ใช่ว่าพอพระองค์ตรัสรู้แล้ว ก็จะไปเปลี่ยนแปลงคนใจให้เป็นคนฉลาด หรือจะเปลี่ยนความเจ็บให้เป็นกลายเป็นความสุข อย่างนี้ไม่ใช่ แต่ว่าทรงแสดงให้เห็นตามความเป็นจริงว่า ทุกอย่างที่จะเกิดขึ้น ต้องมีเหตุมีปัจจัย มีหลาย ๆ อย่าง ที่ปรุงแต่งรวมกัน ทำให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น

และสิ่งใด ๆ ก็ตามที่เกิดแล้ว ไม่มีสิ่งใดที่ยั่งยืน ทุกอย่างที่เกิดจะหมดไปอย่างรวดเร็วมาก ซึ่งเราจะใช้อีกคำหนึ่งก็ได้ คำว่า “เกิด” เมื่อไม่มี แล้วเกิดมีขึ้น และมีขึ้นแล้วหมดไป เวลาที่หมดไป ที่จะไม่กลับมาอีกเลย เราใช้คำว่า “ดับ” เหมือนกับไฟดับ ไฟที่ดับกลับมาอีกไหม ไม่มีทางที่จะกลับมาได้อีกเลย แต่ถ้าจะมีไฟใหม่เกิดขึ้นได้ ต้องมีเชื้อไฟอันใหม่ ทำให้ไฟอันใหม่เกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้น แล้วก็ดับไป ดับไปแล้ว ก็เกิดขึ้นอีก แต่ไฟใหม่ ไม่ใช่ไฟเก่า

เพราะฉะนั้นทุกอย่างที่มีจริง ๆ ในโลกนี้ที่เกิด ปรากฏ ให้รู้ว่า มีจริง แท้ที่จริงแล้วดับเร็วมาก เร็วจนเราไม่รู้เลยว่า ขณะนี้สภาพธรรมกำลังเกิดดับ แล้วทั้งหมดนี้ คือ อนัตตา หมายความว่าไม่ใช่ของเรา ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา และไม่เป็นของใครเลยทั้งสิ้น

เคยได้ยินคำว่า “ธาตุ” ไหมคะ พอพูดถึงธาตุ มีใครไปเป็นเจ้าของธาตุอะไรได้บ้าง อย่างธาตุทอง ใช้ได้ไหมคะ ธาตุเงิน ใช้ได้ไหมคะ และถ้าไปเรียนหนังสือ ก็ยังมี

ธาตุอีกหลายธาตุ มากมาย แล้วมีใครเป็นเจ้าของบ้าง ต้นไม้ใบหญ้า มีใครไปเป็น
เจ้าของบ้าง

ผู้ย ไม่มีค่ะ

สุ. ไม่มี นอกจากต้นไม้ใบหญ้าที่ตัว ที่ร่างกายของเรา มีใครเป็นเจ้าของ
บ้าง

ผู้ย ไม่มีค่ะ

สุ. ไม่มี แล้วที่ตัวมีอะไรบ้างคะ ที่ว่าไม่มีเจ้าของ

ผู้ย ไม่มีอะไรที่เราเป็นเจ้าของได้เลย

สุ. เช่น

ผู้ย เช่น ร่างกายเรา หรือจะเป็นพ่อแม่เรา หรือจะเป็นทุกคนที่เราเห็น ทุก
สิ่งที่เราเห็น ไม่มีใครเป็นเจ้าของ

สุ. แล้วนี้ตัวเราหรือเปล่าคะ

ผู้ย ใช่ค่ะ

สุ. เราเป็นเจ้าของตัวนี้หรือเปล่า

ผู้ย คำว่า เจ้าของ หมายถึงเราจะยึดติดไปได้ตลอดหรือเปล่าคะ

สุ. หมายความว่า มันเหมือนกับของเรา อย่างตาของเรา หูของเรา ใจของ
เรา ความรู้สึกของเรา ใช่ไหมคะ

ผู้ย ใช่ค่ะ

สุ. ค่ะ เพราะฉะนั้นจริง ๆ แล้ว เราต้องเข้าใจว่า พระพุทธศาสนาละเอียด
และลึกซึ้งและยาก ต้องยากแน่นอน ถ้าง่ายก็มีพระอรหันต์มากมาย มีพระโสดาบัน
มากมาย แต่ที่ยากเพราะเหตุว่า กว่าที่จะรู้ความจริงว่า ไม่มีเราเลย ที่นี้ไม่มีใครสักคน
เลย พอจะรับไหวไหมคะ

ตอบ ไหว

สุ. ไหว คือ คนที่ฟังมาบ้างแล้ว แต่คนที่ฟังใหม่ ๆ จะต้องคิดว่า เป็นไปได้
อย่างไร เพราะเหตุว่าสิ่งสำคัญที่สุดในโลก ลองคิดว่า คือ อะไรแน่ เมื่อกี้คุณผู้ยตอบ

ว่า คือความสุข แต่ที่จริงแล้ว คือ ชีวิต ถ้าไม่มีชีวิต จะมีความสุขไหม ไม่มี จะมี
ความสุขไหม จะมีพ่อแม่พี่น้อง มีตัวเราไหม ไม่มีใช่ไหม

เหมือนอย่างหญ้าที่อยู่ข้างนอก ไม่มีพ่อ ไม่มีแม่ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ แต่
สำหรับกรณีที่มีสิ่งที่มีชีวิตเกิดขึ้น เมื่อมีชีวิตก็จะมีความรู้สึก แล้วก็มีความรู้สึกว่า นี่
เป็นเรา นั่นเป็นเขา หรือว่านี่เป็นใคร

เพราะฉะนั้นที่น่าสนใจที่สุด ก็คือ สิ่งที่มีชีวิต เพราะเหตุว่าถ้าไม่มีสิ่งที่มีชีวิต ก็
ไม่มีการรู้เรื่องราวต่าง ๆ ไม่มีการเห็น ไม่มีการได้ยินเลย อย่างโตะเก้าอี้ไม่มีชีวิต
เพราะฉะนั้นโตะเก้าอี้จะมีความสุขไม่ได้ จะมีความสุขไม่ได้ จะมีความลำบาก
เดือดร้อนไม่ได้เลย แต่เมื่อมีชีวิต ถึงจะมีการรู้ว่า คนนั้นเป็นคน สิ่งนั้นเป็นอะไร สิ่งนี้
เป็นอะไร

เพราะฉะนั้นแต่ก่อนที่เราจะศึกษาธรรม เราารู้สึกว่า เรามีชีวิต แล้วเราเข้าใจชีวิต
แต่ถ้าศึกษาจริง ๆ แล้ว เราก็ต้องมาถึงที่ละเอียดกว่านั้นอีกว่า ชีวิต คืออะไร ต้อง
มาถึงจุดนี้ด้วยว่า ชีวิต คือ อะไร

เด็ก ๆ กับธรรม - ชีวิตคืออะไร

สุ. ขณะนี้รู้ความต่างของสิ่งที่ไม่มีชีวิตกับสิ่งที่มีชีวิต แต่ต้องถามว่า ชีวิต
คืออะไร พอที่จะตอบได้ไหมคะ

ยุ้ย ชีวิตก็คือ ต้องมาใช้กรรมหรือเปล่าคะ

สุ. ยังไม่ต้องพูดถึงกรรมเลย ชีวิต คือ อะไร เทียบคนตายกับคนเป็นแล้ว
จะค่อย ๆ เข้าใจชีวิต คนตายมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ไม่มีชีวิต คนเป็นมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต
ต่างกันอย่างไร คนเป็นกับคนตาย ตรงไหนที่ต่างกัน เขาก็มีผม แล้วก็มีหู แล้วก็มีขา
แล้วต่างกันอย่างไร คนเป็นกับคนตายต่างกันอย่างไร

ตอบ คนเป็นมีจิตคะ คนตายไม่มีจิต

สุ. เพราะฉะนั้นที่เราใช้คำว่า ชีวิต ต้องหมายความว่า ถึงสภาพที่สามารถที่
จะรู้ หรือรู้สึก หรือคิด นี่เป็นสิ่งที่มีชีวิต เพราะฉะนั้นสิ่งนี้มีจริง อย่างคนตายมีตา

แต่ไม่เห็น มีหู จริง ๆ แล้วก็เป็นแต่เพียงรูปร่างของหู แต่ตัวจักขุประสาทไม่มี เพราะฉะนั้นเขาก็ไม่ได้ยิน

เพราะฉะนั้นสิ่งที่มีชีวิต อย่างเราที่กำลังนั่งอยู่ในขณะนี้ เพราะเหตุว่ามีสภาพที่สามารถจะรู้ จะเห็น จะคิด จะนึก มีจริง ๆ ใช่มั้ยคะ

เพราะฉะนั้นถ้าเราจะพูดถึงธรรม หมายความว่าถึงสิ่งที่มีจริง เอาตัวเราออกหมดเลย พูดถึงแต่สิ่งที่มีจริง คือ ธรรม จะมีธรรม ๒ อย่าง ที่ต่างกันใหญ่ ๆ อย่างหนึ่งก็เป็นสภาพที่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย แต่ว่ามีจริง ๆ อย่างแข็ง มีจริง ๆ หรือเปล่า แข็งมีจริง ถ้ามีจริง ก็เป็นธรรมชนิดหนึ่ง กลิ่นมีจริงไหมคะ แต่กลิ่นไม่มีชีวิต แข็งก็ไม่มีชีวิต ไม่สามารถจะรู้ ไม่สามารถจะคิดได้

เพราะฉะนั้นถ้าแยกธรรมเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ส่วนที่มีจริง ๆ แต่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย ภาษาธรรมใช้คำว่า “รูปธรรม” คือ ทุกอย่างเป็นธรรมอยู่แล้ว แต่เราเติม “รู-ปะ” หรือ “รูป” เข้าไป หมายความว่า สภาพที่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย

การฟังธรรมเวลานี้ ก็เหมือนกับเรากำลังศึกษา เพราะว่าเป็นสิ่งที่จะทำให้เราค่อย ๆ เข้าใจสิ่งที่เราได้ฟัง การที่เราเริ่มจะเข้าใจสิ่งที่เราได้ฟัง คือ การศึกษาชนิดหนึ่งจะโดยฟัง โดยอ่าน โดยคิด โดยอะไรก็ได้ แต่ทำให้เข้าใจสิ่งที่กำลังได้ยินได้ฟัง

เพราะฉะนั้นเราอาจจะเคยคิดเรื่องราวของชีวิต เรื่องโลก เรื่องอะไรมาแล้วก็ตาม ขณะนี้ไม่ต้องเอามาเกี่ยวข้องเลย เพราะว่า เป็นความรู้ใหม่อีกเรื่องหนึ่ง อีกศาสตร์หนึ่ง ซึ่งจะพูดถึงสิ่งที่มีจริงทั้งหมดตามการตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะยุคกี่สมัยก็ไม่มีใครสักคนที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ แสดงว่าความรู้ของเขายังไม่สิ้นสุด แต่เวลาที่ใช้คำว่า “ตรัสรู้” หมายความว่า ทรงสามารถที่จะรู้ความจริงของสภาพธรรมทุกอย่างไม่เว้นเลยตามความเป็นจริงของสภาพนั้น ๆ จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงได้อีก

ไม่ว่านักวิทยาศาสตร์หรือศาสตร์อื่น ๆ แพทย์หรืออะไรก็แล้วแต่ อาจจะใช้คำที่ต่างกัน แต่ความรู้ของบรรดาหมอทั้งหลาย นักจิตวิทยาทั้งหลาย หรือนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลาย ยังไม่สิ้นสุด เพราะเหตุว่ายังไม่ใช้การตรัสรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ตามความเป็นจริง

เวลาที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วทรงแสดงพระธรรม มีคนอื่นตรัสรู้ตามใหม่ ลองคิดดู มีคนอื่นตรัสรู้ตามใหม่ ไม่มีหรือ ถ้าอย่างนั้นคำสอนก็เป็นโมฆะ

ผู้ฟัง แปลว่าคิดได้ด้วยตัวเองหรือเปล่า

สุ. ไม่ใช่ค่ะ ตรัสรู้ไม่ใช่ขั้นคิด ทุกคนคิดอะไรก็ได้ คนนั้นคิดอย่าง คนโน้นคิดอย่าง นักวิทยาศาสตร์ก็คิดอะไรขึ้นมาใหม่ ๆ เสมอ ทฤษฎีก็เปลี่ยนไป อันเก่าเป็นอย่างนี้ อันใหม่ก็เปลี่ยนไปอีกก็ได้ แต่การตรัสรู้เพราะประจักษ์ ใช้คำว่า “ประจักษ์แจ้ง” คือ เห็นชัดด้วยปัญญาตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งละเอียดมาก ซึ่งไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้อีกได้เลย จึงใช้คำว่า “ตรัสรู้”

เพราะฉะนั้นเมื่อทรงตรัสรู้ แล้วทรงแสดงพระธรรมให้คนอื่นเกิดความเข้าใจ อบรมเจริญปัญญา ถึงระดับที่จะรู้แจ้งอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อใช้คำว่า “รู้แจ้งอย่างนั้น” ก็คือ ตรัสรู้ ซึ่งอีกคำหนึ่งใช้คำว่า “อภิสมัย” “สมัย” แปลว่า กาลเวลา “อภิ” แปลว่า ยิ่งใหญ่ ใหญ่ที่สุดของภพชาติ ไม่มีการใหญ่เท่ากับการรู้ความจริงของสภาพธรรมอย่างที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ก่อน แล้วก็ได้ทรงแสดงพระธรรม

เพราะฉะนั้นสาวก พระอริยสงฆ์ หรือที่เราใช้คำว่า “พระรัตนตรัย” พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่ได้หมายความว่าถึงพระภิกษุที่บวช แต่หมายความว่าผู้ที่อบรมเจริญปัญญา จนสามารถที่จะรู้ความจริงโดยการตรัสรู้อย่างที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ก่อน และได้ทรงแสดง

เพราะฉะนั้นอภิสมัย ยิ่งใหญ่มาก คือ การรู้แจ้งสภาพธรรมที่เราใช้คำว่า “อริยสัจ ๔” ทำให้คนนั้นพ้นจากสภาพความเป็นคนธรรมดาที่เราใช้คำว่า “ปุถุชน” คงได้ยินบ่อย ๆ ที่เขาบอกว่า ฉันเป็นปุถุชนคนธรรมดา ก็ต้องต่างกับผู้ที่ป็นอริยะ “อริยะ” คือ ผู้ที่เจริญ แต่เจริญที่นี้ เจริญด้วยปัญญา เจริญด้วยความรู้ เจริญด้วยความดี ไม่ใช่เจริญทางด้านวัตถุ

ที่เราใช้คำว่า “อารยธรรม” หมายถึงทางด้านวัตถุ แต่ถ้าเป็นอริยบุคคล คนนั้นได้อบรมจิตใจจนกระทั่งสามารถรู้แจ้งความจริง บรรลุความดี ที่จะสามารถมีปัญญาประจักษ์แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ จึงมีทั้งพระพุทธรัตตะ พระธรรมรัตตะ และพระสังฆรัตตะ

พระสังฆรัตนะ ก็คือ พระอริยบุคคล ถ้ามีแต่พระพุทธรัตนะ ก็ไม่มีใครสามารถจะรู้ตามได้ คำสอนก็เป็นโมฆะ ไม่ได้ช่วยใครให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเลย แต่เพราะเหตุว่าเมื่อตรัสรู้แล้ว ทรงประกอบด้วยพระญาณมากมายมหาศาล สามารถที่จะรู้ว่าคนที่นั่งอยู่ที่นี่ทั้งหมด อดีตชาติก่อน ๆ นานแสนนานเป็นอะไร เพราะฉะนั้น ปัญญาระดับของชาวโลกทั้งหมด อย่าเปรียบกับพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย ไม่ได้อบรมเหตุที่จะให้สมบูรณ์ถึงระดับนั้น ที่สามารถรู้ทุกอย่าง ทั้งอดีตและปัจจุบัน และถึงอนาคตที่จะเกิดขึ้น เพราะมีปัจจัยที่จะให้กระแสของโลกเป็นอย่างไร ของแต่ละบุคคลเป็นอย่างไร ก็สามารถจะตรัสรู้ได้

นี่คือ ถ้ายังศึกษาก็จะเห็นว่า เป็นความจริง แต่เราก็ต้องเริ่มจากการที่เราจะต้องค่อย ๆ เข้าใจว่า ธรรมที่ทรงแสดง ไม่ใช่จากการคิดค้น แต่จากการตรัสรู้หมายความว่า ประจักษ์แจ้งความจริงของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ตามความเป็นจริง

เด็ก ๆ กับธรรม – รู้จักรูปธรรม

สุ. เพราะฉะนั้นก็เข้าใจความหมายของธรรมแล้วนะคะ ธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีจริง และผู้ที่ตรัสรู้ ก็คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วก็ทรงแสดงธรรมเพื่อจะให้คนอื่นเข้าใจธรรมตามที่พระองค์ได้ตรัสรู้ด้วย คือ ทรงตรัสรู้ทุกอย่างเป็นอนัตตา ไม่มีใครเป็นเจ้าของเลย พระจันทร์มีใครเป็นเจ้าของหรือเปล่า พระอาทิตย์ ดิน น้ำ ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีใครเป็นเจ้าของเลย แม้แต่สิ่งที่มีชีวิตทั้งหมด ก็เป็นธรรมซึ่งต่างกันเป็น ๒ อย่าง

อย่างแรกที่เรากล่าวถึง คือ พูดถึงธรรมว่า ทุกอย่างที่มีจริงเป็นธรรมก่อน สิ่งที่มีจริง แต่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย ทางธรรมใช้คำว่าอะไร ทวนอีกครั้งหนึ่งคะ พุดมาตั้งนาน จำได้ไหมคะ

ตอบ รูปธรรม

สุ. รูปธรรม สมัยนี้คงได้ยินวิทยุกับโทรทัศน์เขาใช้คำนี้บ่อย ๆ รูปธรรม แต่ภาษาไทยที่ใช้ หรือคำที่ชาวโลกใช้ เอาไปไว้ส่วนหนึ่ง ความหมายไม่เหมือนคำที่ใช้ใน

พระพุทธศาสนา เพราะเหตุว่าภาษาไทยเราใกล้ชิดกับภาษาบาลี เพราะฉะนั้นก็ใช้คำภาษาบาลี โดยที่เราไม่ได้เข้าใจความหมายนั้นจริง ๆ แต่ขอเอามาใช้ ผิด ๆ ถูก ๆ ตามความความคิดของเรา

เพราะฉะนั้นตอนนี้เราเอาผิดออกไป ให้เหลือแต่ส่วนถูก ที่เราจะเข้าใจจริง ๆ ว่า ความหมายเดิมหมายความว่าอย่างไร อย่างธรรม คือ สิ่งที่มีจริงทุกอย่าง แต่พอเพิ่มคำว่า “รูปะ” หรือ “รูป” รวมกับธรรม คือ ธรรมที่เป็นฝ่ายรูป หรือส่วนที่เป็นรูปที่เป็นรูปธรรม เป็นสิ่งที่มีจริง แต่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลยทั้งสิ้น มีไหม รูปธรรม มีหรือไม่มีคะ มี ที่ไหนบ้างมีรูปธรรม

ผู้ย ก็มียู่ทั่ว ๆ ไป

สุ. ที่ตัวมีไหมคะ

ผู้ย มีคะ

สุ. นอกตัวมีไหมคะ

ผู้ย มีคะ

สุ. ข้างบนนี้มีไหมคะ

ผู้ย มีคะ

สุ. ไม่พ้นเลย ถ้าเข้าใจแล้วจะรู้ว่า ไม่พ้นจากธรรม นี่คือความรู้ แต่ก่อนไม่เคยรู้เลย ต้องไปแสวงหาธรรมที่ต่าง ๆ พยายามไปที่โน่นบ้าง ไปที่นี้บ้าง แต่พอเข้าใจเข้าใจจริง ๆ ก็รู้ว่า ทุกอย่างเป็นธรรม ไม่พ้นจากธรรมเลย สิ่งที่มีจริงทั้งหมดเป็นธรรม

นี่เราเข้าใจรูปธรรมดีแล้ว หรือมีใครอยากจะซักถามเรื่องรูปธรรมบ้าง เข้าใจทุกคนหรือเปล่า รูปธรรมอยู่ในพระไตรปิฎกหรือเปล่า เราจะฟังทีละคำ แล้วให้เข้าใจตามไปที่ละคำ จะได้ไม่ลืมและไม่สับสน ที่เคยอ่าน เคยฟัง เคยรู้มาทั้งหมด ทิ้งไปเลยหรือไม่ต้องเอามาเกี่ยวข้องกับนี่ก็ได้ จำไว้ เก็บไว้ แต่กำลังฟังสิ่งใหม่

เพราะฉะนั้นไม่ว่าเราจะศึกษาวิชาอะไรทั้งสิ้น อย่างในห้องเรียน คนที่กำลังพูดเรื่องอะไร เรามีหน้าที่ฟังให้เข้าใจสิ่งที่เราได้ยินได้ฟังเท่านั้น ไม่ต้องเอาสิ่งอื่นมารวม เพราะเรากำลังฟังเรื่องนั้น ถ้าเขาจะพูดเรื่องปลูกต้นไม้ เราจะไปเอาเรื่องกับข้าวในครัวชิงเข้ามาไหม เราก็ไม่ไปเอามา เรากำลังฟังเรื่องปลูกต้นไม้ เราก็ต้องฟังเรื่องต้นไม้คือ

อะไร เพราะฉะนั้นทุกวิชาหมด ไม่ว่าที่ไหน เวลาฟังหมายความว่า ฟังให้เข้าใจสิ่งที่กำลังได้ยิน ถ้าสงสัย หรืออยากจะถาม ก็คือถามเรื่องสิ่งที่เรากำลังได้ยินได้ฟังเท่านั้น เอาแค่ว่ากำลังได้ยินได้ฟัง ไม่เกินเลยไปถึงที่อื่น

เพราะฉะนั้นเวลานี้ที่บอกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรม หมายความว่าถึงสิ่งที่มีจริงทั้งหมดเป็นธาตุ “ธา-ตุ” หรือ “ธรรม” หมายความว่า ไม่มีใครเป็นเจ้าของเลย แล้วไม่เป็นของใครด้วย จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยปรุงแต่งทำให้สิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น เสียง เสียงเกิดจากอะไรคะ เสียงมีที่เกิดไหมคะ

ตอบ เสียงก็มาจากกล่องเสียง

สุ. ถ้าไม่ใช่กล่องเสียง มีเสียงได้ไหมคะ

ตอบ ไม่มีคะ

สุ. แน่ใจหรือคะ

ตอบ มีคะ ถ้าเราทำให้มันเกิด

สุ. ถ้าเราไม่ทำ ยังมีเสียงไหม

ตอบ มีคะ เป็นเสียงที่เกิดจากคนอื่นทำ หรือสิ่งอื่นที่ทำให้เกิดเสียง

สุ. เพราะฉะนั้นเสียงก็คือ ของแข็ง ๒ อย่าง กระแทกกันแรง ๆ เมื่อก็ก็มีเสียงแล้ว เพราะฉะนั้นทุกอย่างที่เกิด เขาต้องมีสิ่งที่ทำให้เกิด ซึ่งเราใช้คำว่า “ปัจจัย” จะเกิดเองไม่ได้เลยทั้งสิ้น นี่คือการตรัสรู้ เพราะว่าโดยมากเราเกิดมาแล้ว เราไม่เคยคิด เราเกิดมาอย่างไร ชีวิตต่อไปเราจะเป็นอย่างไร ทำไมวันนี้เราคิดอย่างนี้ วันก่อนเราคิดอีกอย่างหนึ่ง ทำไมเพื่อนเราคิดอย่างนั้นอย่างนี้ เราไม่เคยคิดมาเลย แต่จากการตรัสรู้ ทรงแสดงความละเอียดทุกเลี้ยววินาที และเล็กยิ่งกว่านั้นอีก คือ ทุกขณะจิต

เพราะฉะนั้นนี่คือ การตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งรู้ว่าทุกอย่างเป็นธรรม ไม่ต้องไปแสวงหาที่ไหนเลย เวลาไม่รู้ก็คิดว่า เป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่พอรู้แล้วก็คือ ธรรมทั้งหมด แล้วจะค่อย ๆ เข้าใจความละเอียดของธรรมแต่ละอย่างเพิ่มขึ้น

ตอนนี้เข้าใจคำว่า “รูปธรรม” หมายความว่าถึงสิ่งที่มีจริง ๆ และไม่สามารถจะรู้อะไรได้ สิ่งที่มีจริง มีจริงเมื่อไรคะ ถามให้คิดอีก

ตอบ เมื่อมีเหตุให้เกิดใช้ไหมคะ

ส. สิ่งที่มีจริง มีชั่วขณะที่ปรากฏ จริงในขณะที่ปรากฏ เฉพาะขณะที่ปรากฏ อย่างเสียง มีจริงเมื่อไร จริงเมื่อเสียงกำลังปรากฏ พอไม่มีเสียงแล้ว จะบอกว่า เสียงเมื่อไหร่ดับไปแล้ว ขณะนี้เสียงยังไม่ได้ปรากฏเลย มีจริงไหม ขณะที่เสียงไม่ปรากฏ เสียงมีจริงไหม

ตอบ ไม่มีค่ะ

ส. ไม่มี เพราะไม่ปรากฏ ยังไม่เกิด เพราะฉะนั้นชีวิตของเราทุกขณะ ซึ่งเหมือนกับว่า ไม่เคยสูญหายไปเลยสักขณะเดียวตั้งแต่เกิดจนตาย ให้ทราบทั่วกัน แท้ที่จริงแล้วในขณะหนึ่ง มีชั่วขณะที่ปรากฏ ยกตัวอย่าง อย่างเสียง เสียงมี เมื่อปรากฏ แต่เวลาที่เสียงไม่ปรากฏ จะบอกว่าเสียงมีได้ไหม ไม่ได้

เพราะฉะนั้นชีวิตสั้นมาก เสียงที่ปรากฏ หดไปแล้ว แล้วก็ปรากฏอีก แล้วก็หดไปแล้ว แล้วก็ปรากฏอีก แล้วก็หดไปแล้ว นี่คือ ทุกอย่างที่ปรากฏ สืบต่อกันเหมือนไม่มีอะไรหายไปเลย

แต่ความจริงทุกอย่างที่เกิด ดับทันที เร็วมาก ถ้าไม่ศึกษาธรรม ไม่มีทางที่จะรู้ความจริง ก็คิดว่า ทุกอย่างสืบต่อตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ความจริงแล้ว วันหนึ่ง ๆ มีอะไรบางอย่างที่หลุด ที่เห็นเมื่อเข้านี้อยู่หรือเปล่าคะ เห็นตอนเข้า ๆ เห็นนั้นยังอยู่หรือเปล่า

ตอบ บางอย่างก็อยู่ บางอย่างก็ไม่อยู่ค่ะ

ส. เห็นค่ะ เอาเห็น ไม่ใช่เอาสิ่งที่ถูกเห็น

ตอบ ไม่อยู่ค่ะ

ส. ไม่อยู่แล้ว เห็นเมื่อไหร่อยู่หรือเปล่า

ตอบ ไม่อยู่แล้ว

ส. ได้ยินเมื่อไหร่ อยู่หรือเปล่า

ตอบ ไม่อยู่แล้ว

ส. ได้ยินขณะนี้ อยู่หรือเปล่า

ตอบ อยู่ค่ะ

สุ. หหมดแล้วคัะ เร็วแสนเร็ว เพราะฉะนั้นการฟังธรรม อย่าคิดว่าเราจะเข้าใจได้เร็ววันเดียว ฟังครั้งเดียว แต่ต้องตลอดชีวิต แล้วจะค่อย ๆ เข้าใจความจริงขึ้น และความจริงนี้ ไม่เปลี่ยน ถ้ามีคนบอกว่า ทุกอย่างเพียง ไม่มีอะไรสูญหายดับไปเลย ถูกหรือผิด ถ้าไม่รู้ ก็ตอบว่าถูก ไม่เห็นอะไรหายไปเลย ก็นั่งกันอยู่ที่นี่ตั้งนาน หลายนาที่แล้ว แต่ผู้รู้จะรู้เลยว่า เมื่อย่อยออกไปแล้ว จนเล็กกว่าเสี้ยววินาที ทุกอย่างที่เกิดขึ้นแล้วดับ แล้วก็สืบต่อกัน แม้แต่เห็นขณะนี้ ก็ไม่ใช่ขณะก่อน ถอย ๆ จนกระทั่งไม่ใช่ขณะเมื่อเช้านี้ ไม่ใช่ขณะเมื่อวานนี้ ไม่ใช่ขณะตั้งแต่เกิดจนกระทั่งโตมา

เพราะฉะนั้นทุกอย่างถ้ารู้แล้ว จะรู้ได้ว่า มี แล้วหายไป คือ เกิด แล้วดับ เร็วมาก ทันที ไม่มีอะไรเหลือ ชีวิตตอนเด็ก ตั้งแต่เกิด ไม่เหลือเลย ตอนเข้าโรงเรียนอนุบาล ยังเหลือไหม ไม่เหลือ ฟุ้งนี้ ชีวิตขณะนี้เหลือไหม ก็ไม่เหลือ

เพราะฉะนั้นจะมีคำเพิ่มขึ้นมาอีกคำหนึ่ง คือ อนิจจัง ไม่เที่ยง หมายความว่า เกิดดับ คำว่า “ไม่เที่ยง” ที่นี้หมายความว่า เกิด แล้วก็ดับ

เพราะฉะนั้นในพระพุทธศาสนา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น แล้วปรากฏ จะต้องมิลักษณะ ๓ อย่าง คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

เด็กๆ กับธรรม – รู้จักนามธรรม

สุ. คนที่เคยไปวัด ต้องเคยได้ยิน แต่คนที่ไม่เคย ก็ไม่ได้ยิน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่อาจจะไม่เคยรู้ความหมายแท้จริง ก็คิดคร่าว ๆ ว่า เกิดแล้วก็แก่ แล้วก็เจ็บ แล้วก็ตาย นั่นคือ อนิจจัง แล้วก็ทุกข์ด้วย และก็อนัตตาดด้วย แต่ถ้ารู้ละเอียด ทุกขณะ รูปธรรมทุกชนิด กลืน เกิดปรากฏแล้วก็หมด เสียง เกิดปรากฏแล้วก็หมด รส กระทบลิ้น ปรากฏแล้วก็หมด เย็น กระทบกายแล้วก็หมด คือ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดปรากฏ แล้วก็หมด หมดไปจริง ๆ ไม่กลับมาอีกเลย เพราะฉะนั้นทุกคนเกิดมาต้องไปจากเด็กเล็ก ๆ สู่ความเป็นเด็กโต สู่ความเป็นหนุ่มเป็นสาว สู่ความแก่ สู่ความเจ็บไข้ได้ป่วย แล้วก็ตาย ไม่มีอะไรเหลือสักขณะเดียว

เพราะฉะนั้นถ้าความจริงเป็นอย่างนี้ แล้วเรารู้เสียก่อน จะดีไหม ดีกว่าไม่รู้เลย เมื่อวานนี้ก็มีโทรศัพท์มาจากเชียงใหม่ คนที่รู้จักกัน เขาบอกว่า ลูกเขาอายุ ๑๙ ขวบรถชนกำแพงเสียชีวิต ก่อนเสียชีวิตสมองตาไปก่อน และเมื่อเข้ามีอีกคนหนึ่ง ตอนที่ดีบังเอิญจะเปิดฟังวิทยุ แต่ยังไม่มีรายการธรรม ก็ได้ยินว่ามีคนขับรถเบนซ์ชนกำแพงอีกเหมือนกัน รถเบนซ์ขาด ๒ ท่อน เสียชีวิต

เพราะฉะนั้นไม่มีใครจะรู้เลยว่า ใครจะจากไปเมื่อไร แต่จะจากไปโดยที่ไม่ได้ยินได้ฟัง เข้าใจชีวิต เรื่องธรรม เรื่องอะไรเลย หรือจะจากไปโดยการที่เริ่มจะเข้าใจว่า ธรรมคืออะไร คุณค่าของการมีชีวิตอยู่ด้วยความรู้ ความเข้าใจถูก ในสิ่งที่อยู่รอบตัว รวมทั้งตัวเองด้วยว่า แท้ที่จริงเป็นอนัตตาอย่างไร ไม่ใช่ของเราอย่างไร ก็จะทำให้เราเป็นคนที่จะสะสมความรู้ที่ถูกต้องต่อไปอีก

เพราะว่าถ้าไม่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ทรงแสดง ใครก็คิดเรื่องนี้ไม่ได้ ที่จะกล่าวว่า ทุกอย่างที่มีจริง เป็นธรรม ๒ อย่าง คือ อย่างหนึ่งเป็นรูปธรรม อีกอย่างหนึ่งเป็นธรรมที่เป็นธาตุอีกชนิดหนึ่งซึ่งต่างกับรูป เพราะเหตุว่ารูปธรรมหมายความว่าสภาพธรรมที่มีจริง แต่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้ แต่ธาตุอีกชนิดหนึ่ง วิจิตรมาก แปลกประหลาดอัศจรรย์จริง ๆ เพราะเหตุว่าเป็นธาตุที่รู้ ไม่เหมือนได้ระ แก้อี้ ไม่เหมือนอะไรเลย

ทันทีที่ธาตุชนิดนี้เกิดขึ้น จะต้องรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กำลังปรากฏ เช่น ทางตา ขณะนี้กำลังมองเห็นว่า สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเป็นอย่างนี้ เพราะเหตุว่ามีสภาพหรือธาตุชนิดหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเห็น แต่ถ้าไม่รู้ว่าเป็นธาตุหรือธรรมชนิดหนึ่ง ก็เป็นเรา แล้วเราเห็นมาตลอด ไม่เคยรู้เลยว่า แท้ที่จริงสภาพที่กำลังเห็น ไม่ใช่รูป ไม่ใช่สิ่งหนึ่งซึ่งมีจริงแต่ไม่รู้อะไร แต่สิ่งนี้เป็นสิ่งซึ่งสามารถเห็น สามารถได้ยิน สามารถได้กลิ่น สามารถลิ้มรส สามารถรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส สามารถคิดนึกทรงจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้

นี่เป็นธาตุที่มีจริง ๆ ที่ใช้คำว่า “ธาตุ” ก็คือ ธรรม หมายความว่าเราบังคับไม่ได้ เมื่อมีเหตุปัจจัยปรุงแต่ง ที่จะเกิดเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น

ความโกรธ ไม่เห็นมีใครชอบสักคน แต่เกิด บังคับได้ไหม บังคับไม่ได้ ความโกรธเป็นธรรมหรือเปล่า

ตอบ เป็นค่ะ

สุ. เป็นธรรมชนิดไหน เวลานี้เรามีธรรม ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ต่างกันชนิดไม่เกี่ยวข้องกันเลย รูปธรรม คือ สิ่งที่มีจริง ไม่สามารถจะรู้ จะเห็น จะคิด จะนึกอะไรได้เลย ส่วนธรรมอีกอย่างหนึ่ง เป็นสภาพที่มีจริง แล้วต้องรู้ เกิดขึ้นแล้วไม่รู้ ไม่ได้ ต้องรู้ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏให้รู้ อย่างเสียง รู้ว่าเสียงอะไร เพราะว่าสภาพนั้นเกิดขึ้นได้ยิน คือ สามารถจะรู้ว่า เสียงนั้นเป็นอย่างนั้น ต่างกับเสียงอื่น

เพราะฉะนั้นความโกรธเป็นสภาพธรรมหรือเปล่า

ตอบ เป็นค่ะ

สุ. เป็นสภาพธรรมอะไร

ตอบ สภาพธรรมที่รับรู้ได้

สุ. เป็นนามธรรม ที่นี้จะให้ชื่อแล้ว เมื่อก็มีรูปธรรม ซึ่งเป็นสภาพที่ไม่รู้อะไรเลย แต่สภาพธรรมที่เป็นฝ่ายรู้ ส่วนรู้ ต้องรู้ คือ นามธรรม ภาษาไทยเราสับสน “นาม” แปลว่าชื่อ แต่ภาษาบาลี “นา - มะ” หมายถึงสภาพที่นอนไปรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด หมายความว่าต้องเกิด แล้วรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่รู้ไม่ได้ นั่นคือ “นามธรรม” ถ้าเข้าใจแล้วบอกมาว่า มีนามธรรมอะไรบ้าง

ผู้ย ชื่อคนค่ะ

สุ. ไม่เกี่ยวแล้วค่ะ นี่ไม่ใช่ภาษาไทยแล้วค่ะ เอาความหมายที่ว่า มีธรรม ๒ อย่าง ธรรม คือ สิ่งที่มีจริง อย่างหนึ่งไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย ไม่ว่าจะเป็นกลิ้งก็เป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นเสียงก็เป็นรูปธรรม เพราะไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่คิดนึก ไม่จำ ไม่โกรธ แต่ว่านามธรรม เป็นสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับรูปธรรม คือ ไม่มีรูปร่างใด ๆ เจือปนเลย ไม่มีใครมองเห็นนามธรรม นามธรรมไม่มีกลิ่น ไม่มีรส แต่เกิดขึ้นเป็นธาตุชนิดหนึ่ง ซึ่งสามารถจะรู้ จะเห็น จะจำ จะคิด จะนึก เพราะฉะนั้นให้ตัวอย่างมาอีกว่า อะไรเป็นนามธรรม

ตอบ ความรู้สึกครับ

สุ. ความรู้สึกเป็นนามธรรม เพราะมีจริง ๆ อะไรอีกคะ ตอบมาได้เยอะแยะเลย ชีวิตประจำวันทั้งหมดเป็นธรรม ความโลภเป็นนามธรรม อะไรอีกคะ

ความหลงเป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ เสียงจับต้องได้ไหมคะ เป็นรูปหรือเป็นนาม เป็นรูปธรรม

เพราะฉะนั้นรูปธรรมในทางธรรม ก็นิความหมายกว้างกว่าสิ่งที่เราเคยเข้าใจว่าเป็นนาฬิกาหรือภาพที่เขียนเป็นรูป

ตอบ เพราะแต่ก่อนเข้าใจว่า รูปธรรมเป็นสิ่งที่จับต้องได้เฉย ๆ

สุ. เพราะฉะนั้นต่อไปนี้ ความรู้อื่นทั้งหมด เราไม่สนใจเลย เราฟังอะไร เราจะต้องเข้าใจในสิ่งที่เฉพาะที่เราฟัง ธรรมมีกี่อย่างคะ

ตอบ ๒ อย่าง

สุ. ๒ อย่าง คือ รูปธรรมกับนามธรรม ที่มองไม่เห็นเป็นรูปได้ไหมคะ

ตอบ ที่มองไม่เห็น เป็นรูปธรรมก็ได้

สุ. เพราะอะไร

ตอบ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

สุ. เพราะว่าสิ่งนั้นไม่สามารถจะรู้อะไรได้ สิ่งอะไรก็ตามแม้มองไม่เห็น แต่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้ สิ่งนั้นเป็นรูปธรรม รส เราก็มองไม่เห็น ใครเห็นรสหวานบ้าง ใครเห็นรสเค็มบ้าง ไม่เห็นเลย แต่ว่ารสไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นรสเป็นรูปธรรม

นี่คือ ความจริงแท้ ๆ ถ้าเราไม่ใช้คำว่า “รูปธรรม” แต่รูปธรรมก็ยังมีจริง ๆ ถ้าเราไม่ใช้คำว่า “นามธรรม” นามธรรมก็ยังมีจริง ๆ แต่เราจำเป็นต้องใช้คำ เพื่อจะแยกให้รู้ว่า เราหมายความว่าอะไร แต่ให้รู้ว่า ธรรมหมายความว่าสิ่งที่มีจริง แม้เราไม่เรียกชื่ออะไรเลย ก็มีจริง ๆ บังคับให้ไม่มีได้ไหม ไม่ได้ มีแล้ว เกิดแล้ว มีจริง ๆ จะเรียกชื่ออะไรหรือไม่เรียกชื่ออะไร ธรรมก็ยังคงเป็นธรรม อย่างรูปธรรม เราจะเปลี่ยนชื่อเรียกใหม่ได้ไหมคะ

ตอบ เปลี่ยนชื่อได้ค่ะ แต่ขึ้นอยู่กับความหมายที่เราใช้ มีความหมายเดียวกัน

สุ. เปลี่ยนชื่อได้ แต่ลักษณะของธรรมเปลี่ยนไม่ได้ อย่าง “รูปธรรม” ภาษาไทย มาจากภาษาบาลี ภาษาอังกฤษ ภาษาอะไรก็เปลี่ยนไป เรียกอะไรก็ได้ แต่เปลี่ยนลักษณะของรูปธรรมไม่ได้

เพราะฉะนั้นเวลาที่เรารู้ถึงธรรมที่มีจริง ๆ ซึ่งไม่มีใครสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะได้เลย เราจะเติมคำอีกคำหนึ่งคือ “ปรมัตตธรรม” ปรมัตตธรรมมาจากคำว่า “ปรม” หรือ “บรม” ในภาษาไทย

บรม แปลว่า ใหญ่ อรรถ แปลว่า ความหมาย หรือ ลักษณะ เพราะเหตุว่าธรรมที่เราจะกล่าวว่า หมายความว่าถึงอย่างนี้ หมายความว่าถึงอย่างนั้น ต้องมีลักษณะเฉพาะตัว ที่เราจะกล่าวถึงได้

ปรม + อรรถ + ธรรม รวมเป็น ปรมัตตธรรม อรรถ คือ ความหมายหรือลักษณะ ถ้าไม่มีลักษณะ เรากล่าวถึงความหมายไม่ได้เลย อย่างความโกรธ มีลักษณะอย่างไร อรรถ ความหมายหรือลักษณะของความโกรธ ก็คือ เป็นสภาพธรรมที่หยาบกระด้าง เวลาที่ไม่โกรธ ก็เฉย ๆ สบายดี แต่พอเกิดโกรธ จิตใจเป็นอย่างไรร่ หยาบกระด้างจริง ๆ ในขณะนั้น มีความรู้สึกไม่สบายใจเกิดขึ้น นั่นก็คือว่า มีอรรถ มีลักษณะ ที่เราสามารถให้ความหมายหรืออรรถ อธิบายความหมายลักษณะของสิ่งนั้นได้

เพราะฉะนั้นปรมัตตธรรม ก็คือ ธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตน ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่ได้เลย แม้แต่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เปลี่ยนไม่ได้ เพราะเหตุว่าธรรมอย่างไร ก็เป็นธรรมอย่างนั้น เป็นปรมัตตธรรม และถ้าจะเพิ่มอีกชื่อหนึ่ง คือ อภิธรรม อภิ ก็แปลว่ายิ่งใหญ่ เหมือนกัน ในพระไตรปิฎกจะมี ๓ ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก

เด็ก ๆ กับธรรม – พระไตรปิฎก

สุ. ที่ใช้คำว่า “พระไตรปิฎก” ทุกคนเข้าใจเลยว่า หมายถึงคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระสงฆ์ในครั้งต่อ ๆ มา หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ท่านก็สังคายนา รวบรวมทำให้สะดวกในการศึกษา โดยแบ่งเป็น ๓ ปิฎก ๓ ส่วน ปิฎก หมายถึง ตะกร้า หรือที่รวมก็ได้ ที่รวมของพระธรรมวินัย มี ๓ ส่วน คือ ๑. พระวินัยปิฎก เป็นข้อประพฤติปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ของพระภิกษุ แต่มี

ธรรมอื่นด้วย ในพระวินัยปิฎกไม่ใช่ไม่มีธรรมเลย แต่ว่าส่วนใหญ่เป็นการประพฤติปฏิบัติ ที่เหมาะสมของเพศบรรพชิต

พระสุตตันตปิฎก ก็เป็นการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมกับใครที่ไหน ก็ต้องเป็นธรรมอีก พระพุทธเจ้าที่จะไม่ทรงแสดงธรรมนั้นไม่มีเลย แต่ทรงแสดงกับใคร เรื่องอะไร แต่ละบุคคล วันนี้ทรงแสดงเรื่องนี้กับบุคคลนี้ วันต่อ ๆ ไป อาจจะแสดงกับบุคคลนั้น เรื่องนั้น เพราะฉะนั้นจึงมีมากมายหลายเรื่อง รวมเป็นพระสุตตันตปิฎก ซึ่งเรียกว่า พระสุต

ส่วนปิฎกสุดท้าย คือ พระอภิธรรมปิฎก ไม่เอาชื่อเสียงอะไรเลยทั้งสิ้น พูดเรื่องธรรมล้วน ๆ อย่างที่พูดถึงว่า ธรรมมี ๒ ส่วน ประเภทใหญ่ ๆ ก็คือ นามธรรมกับรูปธรรม ไม่ได้บอกว่าเป็นคนนั้นหรือคนนี้เลย แต่ว่าเป็นตัวธรรมล้วน ๆ นี่คือพระอภิธรรมปิฎก

เพราะฉะนั้นต่อไปนี้ ใครถามเรื่องพระไตรปิฎก ตอบได้เลยใช่ไหมว่าคืออะไร เพราะฉะนั้นให้ทราบได้เลยว่า วันนี้เราเรียนเรื่องพระไตรปิฎก โดยเฉพาะปิฎกที่ ๓ คือ พระอภิธรรมปิฎก ตัวธรรม ซึ่งเปลี่ยนลักษณะไม่ได้ แต่เปลี่ยนชื่อได้ ทุกอย่าง อย่างเสียง ภาษาไทยว่าอะไร ภาษาอังกฤษว่าอะไร ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน เรียกกันไปต่าง ๆ แต่ไม่มีใครเปลี่ยนลักษณะของเสียง ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏ เมื่อกระทบกับส่วนพิเศษในหู ที่สามารถจะกระทบเสียง แล้วก็มีธาตุรู้ที่ได้ยินเสียง เพราะว่ารूपทั้งหมด ไม่ใช่สภาพรู้ ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย

เด็ก ๆ กับธรรม – รู้จักบัญญัติ

ดี มีสิ่งที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน ๒ ประเภทนี้ได้ไหมคะ

สุ. มีค่ะ อย่างชื่อ ชื่อเป็นนามธรรมหรือรูปธรรม ชื่อ “ดี” เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม

ตอบ ประมัตตธรรม

สุ. ไม่ได้แล้ว ถ้าเราพูดถึงปรมาัตถธรรม เราหมายความว่าถึงสิ่งที่มีจริง แต่ “ดี” ไม่มี แต่เรียกนี่ว่า “ดี” ให้รู้ว่าหมายความว่าถึงคนนี่ ตรงนี้

เพราะฉะนั้นมีอย่างหนึ่งซึ่งไม่มีจริง ๆ ซึ่งถ้าไม่มีนามธรรม ไม่มีรูปธรรม ก็ไม่มี การเรียกอะไรหมดเลย จะไปเรียกอะไร ไม่มีอะไรจะให้เรียก แต่พอมีธรรมแล้ว จำเป็นต้องเรียก ไม่เรียกจะรู้ได้อย่างไร และคำที่เราใช้เรียก ไม่ใช่ปรมาัตถธรรม เป็น คำ เป็นเพียงคำ ไม่ใช่สิ่งที่มีจริง เราเรียกคำนี้ว่า บัญญัติ หมายความว่า คำที่สมมติ ให้เข้าใจกันว่า หมายความว่าถึงอะไร

เพราะฉะนั้นถ้าเราเข้าใจปรมาัตถธรรมจริง ๆ ว่า ปรมาัตถธรรมหมายความว่าถึง ธรรม คือ ธาตุ หรือสิ่งที่มีจริง ต้องมีจริง ๆ มีจริงอย่างไร มีลักษณะเฉพาะของแต่ละ อย่างให้รู้ว่า เป็นจริงอย่างนั้น ๆ อย่างความโกรธเป็นลักษณะหนึ่ง ความไม่โกรธมีไหม ดี มีค่ะ

สุ. มี ก็เป็นอีกลักษณะหนึ่ง เพราะฉะนั้นความโกรธก็เป็นปรมาัตถธรรม ความไม่โกรธก็เป็นปรมาัตถธรรม แต่ถ้าไม่เรียกชื่อ ๒ อย่างนี้ เราก็แยกไม่ออก บอก ไม่ถูก ไม่รู้จะหมายความว่าถึงอะไร เพราะฉะนั้นเมื่อมีปรมาัตถธรรมแล้ว จึงมีบัญญัติ คือ สมมติให้เข้าใจความหมายว่า คำนี้เราหมายความว่าถึงอะไร

เพราะฉะนั้นบัญญัติ คือ สิ่งที่ไม่จริง ๆ แต่เพราะมีปรมาัตถธรรม จึงมีบัญญัติ เพื่อให้เข้าใจว่า เราหมายความว่าถึงอะไร ถ้าเข้าใจปรมาัตถธรรมแล้ว บัญญัติง่ายมาก ไม่ต้องไปสงสัยอะไรเลย อะไรก็ตามที่ไม่ใช่ปรมาัตถธรรม เป็นบัญญัติทั้งหมด

นาฬิกาก็เป็นปรมาัตถธรรมหรือเป็นบัญญัติ เป็นบัญญัติ เพราะว่าไม่ใช่สี ไม่ใช่ เสียง ไม่ใช่กลิ่น ไม่ใช่รส แต่เมื่อเราจะหมายความว่าถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใด เราก็รู้ว่าเรากำลัง หมายความว่าถึงอะไร

ถ้าเข้าใจปรมาัตถธรรม จะทราบว่า สิ่งที่มีจริง แยกอย่างใหญ่ ๆ ก็คือ นามธรรม กับรูปธรรม แยกได้อีก ๆ จนละเอียดขึ้น ๆ แต่ต้องไม่สับสน ความรู้ที่สำคัญที่สุด คือ พื้นฐาน ถ้าพื้นฐานไม่มั่นคง เราจะไม่เข้าใจธรรมเลย แต่เราคิดว่าเราเข้าใจ เพียงอ่าน เราคิดว่าเรารู้ แต่ความจริงถ้าเราไม่รู้จักรว่าเป็นธรรม ถ้าเราไม่รู้ว่าเป็นปรมาัตถธรรม ถ้า เราไม่รู้ว่าเป็นอกิธรรม เราจะไม่เข้าใจทั้ง ๓ ปิฎกเลย แต่เมื่อเราเข้าใจปรมาัตถธรรมแล้ว

อะไรทั้งหมดที่ไม่ใช่ปรมาตมธรรม เป็นบัญญัติ เป็นสิ่งที่เราสมมติ เป็นภาษาต่าง ๆ สำหรับให้เข้าใจว่า หมายความว่าถึงปรมาตมอะไร

ทีนี้เมื่อก็ เราก็มาถึงรูปธรรมกับนามธรรม มีใครยังสงสัยไหม ในเรื่องรูปธรรม กับนามธรรม น้ำแข็งเป็นปรมาตมหรือเป็นบัญญัติคะ

ตอบ ชื่อก็เป็นบัญญัติ

สุ. ถ้าไม่มีปรมาตม จะมีบัญญัติไหมคะ

ตอบ ก็ไม่มี

สุ. ค่ะ แต่ต่อไปจะรู้ว่า แม้ไม่มีปรมาตม เราก็มีบัญญัติได้ เช่น พระราชา เป็นปรมาตมหรือเป็นบัญญัติ

ตอบ ถ้าเราใช้เรียกสิ่งนั้น ก็น่าจะเป็นบัญญัติ

สุ. ค่ะ เป็นบัญญัติ ปรมาตมที่เป็นพระราชา ไม่มีเลย ปรมาตมก็คือตา หู จมูก ลิ้น กายใจ เห็น ได้ยิน สัมผัส กลิ่น รส นี่เป็นปรมาตม แต่พระราชาไม่ใช่ปรมาตม เพราะฉะนั้นพระราชาเป็นบัญญัติ ซึ่งไม่มีปรมาตม

ถาม ตาเป็นปรมาตม เพราะว่า

สุ. มีจริง ๆ อะไรที่มีจริงทั้งหมดเป็นปรมาตม ไม่ใช่ตาทั้งหมด เพราะว่าคน ตาบอดก็ยังมีตาทั้งหมด แต่ไม่มีจักขุปสาท เพราะฉะนั้นจักขุปสาทเล็ก แล้วก็เป็นรูป พิเศษ ที่ตัวของเรา รูปนี้มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ทำให้เกิดขึ้น เฉพาะตรงกลางตา จักขุ ปสาทจะไม่อยู่ตรงไหน จะไม่อยู่ตรงอื่นเลย แต่ว่ากรรมจะทำให้รูปนี้เกิดแล้วก็ดับ เกิดแล้วก็ดับตลอดเวลา จนกว่าจะมีรูป คือ สีสันวัณณะกระทบกับจักขุปสาทเมื่อไร เมื่อนั้น ก็จะเป็นปัจจัยทำให้มีสภาพรู้หรือธาตุรู้ คือ จิตเกิดขึ้น แล้วก็กำลังเห็นสิ่งที่ กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น ถ้าเอารูปของใคร ๆ ออกหมดเลย ตรงไหนที่มีเห็น ตรงนั้นก็คือนามธรรม ซึ่งต้องอาศัยจักขุปสาทตรงนั้น

เพราะฉะนั้นเวลาที่เราจะประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ที่ไม่ใช่ ตัวตนต้องหมายความว่า ไม่มีตัวตนรวมอยู่ที่นั่น ถ้ายังมีตัวตน คือ เรายังจำว่าเป็น เรายังนั่งอยู่ที่นี่ แล้วจะบอกว่าไม่ใช่เรา เป็นไปไม่ได้ นอกจากคิดเอาเองว่า ไม่ใช่เรา

แต่การประจักษ์แจ้งก็คือว่า ตรงนั้นจะต้องไม่มีอะไรอื่นทั้งสิ้น แต่มีปัญญาที่สมบูรณ์ที่จะรู้ว่า ขณะนั้นเป็นนามธาตุ ที่กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏเท่านั้น เพราะฉะนั้นตัวไม่มี มีแต่สภาพธรรมเฉพาะอย่าง ๆ ซึ่งเป็นจิตแต่ละอย่าง ทีละ ๑ ขณะ ซึ่งเกิดดับสืบต่อกัน

เพราะฉะนั้นตัวตนรูปร่าง อะไรก็หายไปหมด ไม่มี เมื่อไม่มีแล้ว ก็รู้ความจริงว่า แท้ที่จริงรูปธรรมไม่ใช่นามธรรม นามธรรมก็เป็นเพียงแต่สภาพรู้หรือธาตุรู้

เพราะฉะนั้นจึงต้องแยกธรรมออกเป็น ๒ ฝ่ายเด็ดขาด คือ นามธรรมเป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม รูปธรรมก็เป็นรูปธรรม ไม่ใช่นามธรรม

เด็ก ๆ กับธรรม – เข้าใจรูปนามคือพื้นฐาน

ชิน จุดประสงค์ที่รู้ว่า นามธรรมกับรูปธรรม เพื่อรู้ความจริง ความจริงนี้ ความหมายจริง ๆ คืออะไรคะ

สุ. ไม่ใช่เรา อนัตตา

ชิน ก็คือ ให้รู้ว่า ไม่ใช่ตัวเรา

สุ. ไม่มีเราเลย ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นธรรมทั้งหมด ในสังสารวัฏฏ์ทุกชาติเป็นธรรม

ชิน ถ้ามีความคิดเป็นตัวเรา จะเป็นอย่างไรคะ

สุ. เป็นความเห็นผิด

ชิน ซึ่งจะก่อปัญหาเยอะแยะใช้ไหมคะ

สุ. ถูกต้องค่ะ เพราะฉะนั้นการรู้แจ้งอริยสัจธรรมขั้นแรก ดับความเห็นผิด สักกายทิฏฐิ ไม่มีอีกเลย ที่จะเห็นว่าเป็นเรา เห็นถูกตามที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศแจ้ง ทรงตรัสรู้ ทรงแสดงให้คนที่อบรมเจริญปัญญา ได้เห็นความจริงอย่างนั้นตามด้วย

แฉ้ว ฉะนั้นที่ท่านอาจารย์กล่าวมาทั้งหมด ไม่มีเรา มีแต่เฉพาะ...

สุ. ธรรมมี ๒ อย่าง เวลานี้ไม่มีเรา มีธรรม ซึ่งมี ๒ อย่าง คือ นามธรรมกับรูปธรรม

แฉ้ว อาจารย์กำลังบอกว่า ที่เด็ก ๆ กำลังคิดว่า มีคุณพ่อคุณแม่ มีท่านอาจารย์ที่กำลังแสดงธรรมอยู่ มีเสียงที่กำลังได้ยินอยู่ตอนนี้ มามูลนิธิ เป็นตัวเราอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะความเห็นผิด

สุ. ตอนนี้อยากบอกเด็ก ๆ ว่า เก็บไว้ให้หมดเรื่องความคิดของตัวเอง กำลังฟังอะไร ให้เข้าใจสิ่งนั้น จะได้ไม่ก้าวก่าย ไม่สับสน และเราเริ่มจะเข้าใจ พอเราเข้าใจอย่างนี้ เราคิดได้เลยว่า อะไรเป็นอะไร คือ ก่อนอื่นนามธรรมกับรูปธรรม ต้องเข้าใจเด็ดขาด แยกกันโดยเด็ดขาด ไม่สับสน ไม่ว่าจะเคยคิดว่าเป็นอะไร ที่ไหน อย่างไรทั้งสิ้น ให้ทราบว่า เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม

นี่คือการบ้าน ถ้าสงสัย ง่วงมีจริง ๆ ไหมคะ มี ง่วงเป็นนามธรรมหรือรูปธรรมคะ เป็นนามธรรม

นี่คะ คือเราเข้าใจจริง ๆ นี่คือการเข้าใจธรรม เราไม่ใช่เรียนตามตัวหนังสือหรือต้องไปท่องเลย แต่ขณะนี้ธรรม และเรียนให้เข้าใจธรรมที่กำลังมีในขณะนี้ให้ถูกต้อง โดยเริ่มที่ว่า เป็นธรรมทั้งหมด แล้วก็ป็นนามธรรมหรือรูปธรรม จะต่อได้ไหมคะ หรือจะอยู่ตรงนามธรรมกับรูปธรรม

นิภัทร ที่ท่านอาจารย์พูด ทุกคนคงจับประเด็นได้ว่า อาจารย์พูดว่าธรรมคืออะไร ธรรม คือ ของจริง ที่มีอยู่จริง ๆ อาจารย์พูดว่า ของจริงที่มีอยู่จริง ๆ มีลักษณะ ๒ อย่าง คือ ที่เป็นรูปธรรม สภาพที่ไม่รู้อะไรเลยอย่างหนึ่ง และที่เป็นนามธรรม คือ สภาพที่รู้อย่างหนึ่ง ๒ อย่าง อาจารย์พูดอย่างนี้ ลักษณะของรูปธรรมก็คือ ไม่รู้อะไรเลย ลักษณะของนามธรรมก็คือ รู้ได้ ก็มีอยู่แค่นี้ เป็นหลักที่จะทำให้เราคิดได้เยอะ ๆ

เด็ก ๆ กับธรรม – มีแต่เป็นธรรม

ถาม ที่ว่าพ่อแม่ไม่มี แล้วที่เห็นเป็นพ่อเป็นแม่ จริง ๆ คืออะไรคะ

สุ. ค่ะ เรามีไหมคะ

ผู้ถาม ถ้าศึกษาแล้ว จะบอกว่าไม่มี

สุ. เพราะฉะนั้นถ้าศึกษาแล้ว พ่อแม่ ก็คือ นามธรรมกับรูปธรรม เป็นธรรมทั้งหมด เพราะฉะนั้นตอนนี้ เราผ่านพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก ซึ่งมีสมมติบัญญัติทั้งนั้นเลย มีพระพุทธเจ้า แล้วมีพระเจ้าสุทโธทนะ พระราชาบิดา มาสู่ปรมาตมธรรม คือ ธรรมล้วน ๆ ซึ่งไม่กล่าวถึงชื่อ ไม่กล่าวถึงบุคคลเลย แต่กล่าวถึงความเป็นจริงที่มีว่า แท้ที่จริงแล้วที่เราเคยคิด เคยเข้าใจว่า เป็นคน เป็นสัตว์ต่าง ๆ โดยแท้จริง เมื่อเอาชื่อเสียงเรียงนามออกหมดแล้ว ก็คือ ตัวธรรม ซึ่งเมื่อมีธรรมแล้ว เราจะเรียนให้เข้าใจธรรมจริง ๆ แล้วถ้าจะเอาชื่อใส่ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง คือ เป็นเรื่องสมมติบัญญัติ

ผู้ถาม เดียวจะกลายเป็นพ่อแม่ไม่มี แล้วกลับไปจะพูดอย่างไรกับพ่อแม่ก็ได้ เพราะพ่อแม่ไม่มี

สุ. ก็บอกคุณพ่อคุณแม่ว่า คุณพ่อคุณแม่ก็เป็นธรรม เราก็เป็นธรรม ทุกอย่างเป็นธรรม

ผู้ถาม เดียวจะบอกว่า อกุศลกรรมมีจริง คือ กำลังจะโดนตี

สุ. อกุศลกรรมก็เป็นธรรม ทุกอย่างเป็นธรรม ถ้าใช้คำตอบว่า ทุกอย่างเป็นธรรม

เด็ก ๆ กับธรรม – ธรรมมีประโยชน์อย่างไร

นิภัทร คำว่าตัว ว่าตน ว่าเรา ว่าเขา ว่าบุคคล ว่าคนโน้นคนนี้ ไม่มี แต่ที่มีคือของจริง คือ ธรรม คือ ปรมาตมธรรม ที่มีคือของจริง ของจริงมีอยู่ ๒ อย่าง อะไรบ้าง

ตอบ รูปธรรมกับนามธรรม

แฉ้ว รูปธรรมคืออะไร และนามธรรมคืออะไร ต่างกันอย่างไร

ตอบ รูปธรรม คือ ไม่รับรู้ และนามธรรม คือ เราสามารถรับรู้ได้

แฉ้ว แล้วรูปธรรมที่บอกว่ารับรู้ไม่ได้ มีอะไรบ้าง ยกตัวอย่าง

ตอบ สิ่งของ โต๊ะ ไมโครโฟน แก้ว

แฉ้ว และในตัวเรามีไหมคะ

ตอบ มีค่ะ เช่น นาฬิกา เสื้อผ้า

แฉ้ว ในตัวเราที่ไม่รู้อะไรเลย

ตอบ เส้นผม ขนตา

แฉ้ว แล้วมีอะไรอย่างอื่นอีกไหมคะ ที่เป็นรูปธรรม หู เป็นอะไรคะ

ตอบ เป็นรูปธรรม

แฉ้ว แล้วอย่างอื่นล่ะคะ เสียง

ตอบ เสียงน่าจะเป็นรูปธรรม

แฉ้ว ทำไมถึงบอกว่าเป็นรูปธรรม

ตอบ ไม่รู้ค่ะ

แฉ้ว ไม่รู้ ก็เข้ารูปธรรม คือ คำจำกัดความต้องให้แม่นยำ คือ เปลี่ยนแปลงไม่ได้

ถาม เราจะนำความรู้เรื่องรูปธรรมกับนามธรรมที่เราเรียนแค่ขั้นนี้ ไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างไร หรือเราจะไปแยกแยะอะไรได้บ้าง

สุ. ชีวิตประจำวันเป็นเราใช่ไหมคะ ถูกหรือผิด

ผู้ถาม ครับ เราคิดว่า เราเป็นเรา

สุ. เพราะฉะนั้นเราเกิดมา เรามีความรู้เรื่องโลก เรื่องชีวิต เรื่องเราหรือเปล่า หรือเราไม่เคยรู้เลย มีแต่เราตลอด ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งถูกหรือผิด

ผู้ถาม ช่วยขยายอีกที

สุ. คืออย่างนี้นะคะ เราเกิดมาก็มีความเป็นเรา ทุกวันตั้งแต่เกิดจนตาย ถูกหรือผิด ที่ว่าเป็นเราทุกวัน ตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกวันนี้ ถูกหรือผิด

ผู้ถาม เราก็ไปคิดว่า เป็นอย่างนั้น

สุ. ความคิดอย่างนั้น ถูกหรือผิด

ผู้ถาม ถ้าผมไม่ได้เรียนธรรม ผมไม่รู้ว่าคุณหรือผิด

สุ. เมื่อเรียนแล้วถูกหรือผิด

ผู้ถาม ก็ยังไม่ทราบได้

สุ. เราเรียนแล้วว่า ทุกอย่างที่มีจริง ของมีจริงต้องเป็นธรรม แล้วก็เป็นอนัตตาด้วย ธรรม หมายถึง ธาตุ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เราหลงยึดถือว่าเป็นเรา แต่ไม่

มีอะไรเหลือ ทุกวัน ๆ นี่เกิดแล้วก็หมดไป หมดไป ๆ ไม่มีอะไรเหลือ แล้วก็บังคับบัญชาไม่ได้ เพราะฉะนั้นที่เคยคิดว่าเป็นเรา ยั่งยืน บังคับบัญชาได้ จะทำอะไรก็ได้ จะได้รับความสำเร็จอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นความเห็นถูก หรือเป็นความเห็นผิด

ผู้ถาม เป็นความเห็นผิด

สุ. ถ้าเป็นความเห็นผิด เราก็จะเห็นประโยชน์ว่า เราเกิดความเห็นถูกขึ้น หรือเราก็จะปล่อยให้ความเห็นผิดต่อไป อยู่ที่เรา ในเมื่อเวลานี้ เราเริ่มรู้แล้วว่า มีความเห็น ๒ อย่าง ความเห็นผิดกับความเห็นถูก และเรายังคงมีความเห็นผิดต่อไปอีก หรือเราจะทำความเห็นถูก ให้ถูกขึ้นเรื่อย ๆ นี่คือ ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ผู้ถาม ผมไม่ได้มาตอนเริ่ม อาจารย์ได้พูดถึงว่า เราเรียนธรรมเพื่ออะไรหรือยัง

สุ. อะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต มีคนตอบว่า ความสุข แต่ความสุขก็ไม่ยั่งยืนแล้วบังคับบัญชาไม่ได้ด้วย แล้วก็ทำให้เราติดข้องต้องการแต่ความสุข หาทุกสิ่งทุกอย่างทุกวันเพื่อความสุข ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ บางคนก็ทำความดีอวดคนอื่น ทำทุจริตเบียดเบียนตั้งแต่เล็กน้อย จนกระทั่งถึงใหญ่ ๆ โต ๆ ก็ได้ เพื่อแสวงหาความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเลย เพราะไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง

ความสุขอะไรก็ตามที่เกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่ยั่งยืน ดับทันที หมดไปเลย แล้วทำไมเราจึงไปติดข้องกับสิ่งที่เพียงเกิดแล้วก็หมดไป อย่างทุกวัน เราเห็น แล้วเราไม่รู้ตัวสักนิดว่า เราเห็นแล้วเรามีความรู้สึกอย่างหนึ่งอย่างใดกับสิ่งที่เห็นตลอดเวลา รักบ้าง ชังบ้างเฉย ๆ บ้าง แต่สิ่งนั้นก็หมดไป เพียงแค่เกิดมาให้ความรู้สึกรักชังแล้วก็หมดเท่านั้นเอง แม้แต่ความรู้สึกรัก ชัง เฉย ๆ นั้นก็ไม่เหลือด้วย คือ ทุกสิ่งอย่างไม่มีอะไรเหลือ แล้วเราควรที่จะรู้ความจริงอันนี้ หรือไม่ควรที่จะรู้ ให้ติดข้องต่อไป ให้หลงต่อไป ให้หวังต่อไป ให้เป็นทุกข์ต่อไป

นี่คือประโยชน์ของการฟังพระธรรม คือ รู้ว่าอะไรเป็นสัจธรรม เป็นความจริง ซึ่งมีประโยชน์มากมายมหาศาลกับทุกชีวิตที่ได้รู้ความจริง ถ้าไม่รู้ความจริง เราจะมีความเป็นเรามากมาย แล้วก็จะเกิดเหตุให้เกิดอกุศลเยอะแยะหมดเลย ทุกชาติ ๆ ไป เพิ่มขึ้น ๆ

เพราะฉะนั้นเราจะเห็นชีวิตของคนที่แตกต่างกัน บางคนก็นิสัยดี บางคนก็เห็นแก่ตัว บางคนก็ขี้อิจฉา พูดอะไรก็ไม่จริง บางคนสิ่งที่ไม่ดี ทำไม่ได้เลย พูดจริงตลอด คำไม่จริงเขาไม่สามารถจะกล่าวได้ หรือสิ่งที่ไม่ดี เขาก็ทำไม่ได้ บางคนวาทะดีมาก ในขณะที่บางคนก็กล่าววาทะที่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนใจ รำคาญหู เสียงก็เหยิ่ม หรือดูร้าย แต่อีกคนก็รู้เลยว่า ถ้าไม่พูดคำนั้นจะมีประโยชน์กว่า

เพราะฉะนั้นเราเอง เราก็พอที่จะรู้ได้ว่า ชีวิตของเรา ถ้ามีคน ๒ คน ให้เราเลือก เราจะเป็นคนไหน คนดีกับคนชั่ว ทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งใจ ทุกคนย่อมอยากเป็นบุคคลที่ดีพร้อม กาย วาจา ใจ มีหนทางที่จะดีพร้อม หนทางนั้น คือ คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าไม่มีคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เราไม่รู้ได้เลยว่า กายของทุกคนที่เคลื่อนไหวยับเยินมาจากจิตชนิดไหน คำพูด บางคำก็ดูหวานดี แต่ต้องการอะไรในคำหวาน ๆ นั้นหรือเปล่า เลียบเคียง ต้องการจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ แล้วก็ใช้คำพูดอย่างนั้นอย่างนี้หรือเปล่า

นี่ก็เป็นสิ่งที่มีจริง ไม่มีการหลอกลวงตัวเองได้ เพราะตัวเองต้องรู้ อย่างคนที่พูดเท็จ เขารู้ตั้งแต่คิดว่า เขาจะกำลังพูดสิ่งที่ไม่จริง เวลาพูด เขาก็รู้ว่า กำลังพูดสิ่งที่ไม่จริง พูดแล้วก็รู้เลยว่า พูดแล้วในสิ่งที่ไม่จริง

เพราะฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ใครชอบคำไม่จริง ที่จะเป็นคนไม่ดีด้วยประการทั้งปวง แต่การที่จะเป็นคนดี ไม่ง่าย ถ้าจะดีได้จริง ๆ ก็เพราะปัญญา ที่รู้ความจริงว่าทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งสิ้น เพราะทุกคนอยากจะได้ดี แต่ทำไมบางคนไม่ดี เพราะอะไร เพราะฉะนั้นมีหนทางเดียว ที่จะทำให้ทุกคนค่อย ๆ ดีขึ้น เพราะมีปัญญา รู้ความจริงขึ้น ไม่อย่างนั้นเราจะไม่เสียเวลามานั่งฟังที่มูลนิธิ หรือไม่อย่างนั้นจะไม่มีความรู้หรือมากกว่าจะมีมูลนิธินี้ได้ก็แสนยาก เพราะต้องการให้ทุกคนได้เข้าใจความจริงว่า พระธรรมที่ทรงแสดงไว้ คือ อย่างไร และเป็นประโยชน์อย่างไร

เด็ก ๆ กับกรรม - ยิ่งไม่มีเรา ยิ่งสุข

แฉ้ว ท่านอาจารย์กำลังจะพูดว่า ธรรมสามารถจะเปลี่ยนนิสัยของเราได้ ใช่ไหมคะ

สุ. เมื่อมีปัญญา

แฉ้ว เมื่อมีปัญญา ซึ่งปัญญานั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างไรคะ

สุ. จากการฟัง ขณะนี้เข้าใจอะไร นั่นคือปัญญา ภาษาบาลีใช้คำว่า ปัญญา แต่ภาษาไทย คือ ความเห็นถูก ความเข้าใจถูก ความรู้ถูก

แฉ้ว ซึ่งต่างจากปัญญาในทางโลก ใช่ไหมคะ

สุ. ภาษาไทยก็เก็บไว้เลย ไม่ต้องเอามาปะปนกับภาษาบาลี เพราะว่าใช้ คำสับสน และไม่ใช่คำที่มีความหมายที่ถูกต้องด้วย

ผู้ถาม ถ้าอย่างนั้นความสุขที่แท้จริงที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ สิ่ง...

สุ. ความสุขที่แท้จริง คือ รู้ว่าไม่มีเรา มีเรา นี่ทุกข์แค่ไหนคะ

ผู้ถาม ก็มากครับ เพราะว่ารู้ว่าเป็นเรา เราก็จะคิดว่า คนโน้นเป็นอย่างนั้น

สุ. ใครเขาจะมองเราอย่างไร ใครเขาจะคิดถึงเราว่าอย่างไร เขาจะชอบเราหรือเปล่า หรือเราทำอย่างนี้ผิดไปแล้ว จะทำอย่างไร เดือดร้อนมากมายมหาศาล แต่ถ้ารู้ว่าเป็นธรรม ความเบาจะมี และการที่ความดีทั้งหลายจะหลั่งไหลมา เพราะรู้ว่าไม่มีเรา จะเป็นประโยชน์กับโลกอย่างมากมาย ทั้งตัวเอง ทั้งคนอื่น ทั้งสังคมด้วย

ผู้ถาม เมื่อก่อนผมเคยสงสัยว่า ถ้าคิดว่าไม่มีเรา เราไม่เอาใจไปผูกกับสิ่งอื่น รอบตัวเรา จะทำให้เกิดการเพิกเฉยกันในสังคมหรือเปล่าครับ

สุ. นั่นคือความคิด ซึ่งไม่ใช่ความจริง พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทำประโยชน์ยิ่งกว่าใครในโลก ตั้งแต่ก่อนที่คนอื่นจะตื่นนอน ทรงตรวจดูสัตว์โลกว่ามีใครบ้างที่สะสมมา ที่จะทรงอนุเคราะห์ด้วยการแสดงธรรม จะเห็นพระภิกษุออกบิณฑบาตแต่เช้า แต่ก่อนนั้น เสด็จไปโปรดคนที่จะได้รับฟังพระธรรมแล้วจะเข้าใจ แม้จะไม่ใช่วันนั้น แต่อีกนานเขาก็จะเข้าใจได้ ก็ไป หลังจากที่ยบิณฑบาตแล้ว เสวยภัตตาหารแล้ว ก็ทรงแสดงธรรม ก่อนจะไปประทับเข้าไปในพระคันธกุฎีพักผ่อน

หลังจากนั้นแล้ว ก็ออกมาสนทนาธรรมอีก และตอนเย็นก็มีคนที่เป็นเพื่อนบ้าน ชาวเมืองที่ทราบว่า ประทับอยู่ที่ไหนก็ไปเฝ้า เพื่อฟังธรรม ตอนค่ำชาวบ้านกลับไป แล้ว พระภิกษุก็มาทูลถามปัญหาต่าง ๆ หมดยุคของพระภิกษุ ก็ยังมีเทวดามาอีกตอน ดึก บรรทมเพียง ๑ ชั่วโมง

ชีวิตใครมีประโยชน์อย่างนี้บ้าง ที่จะทำได้แบบนี้ เพราะอะไร เพราะพระมหากรุณาคุณที่รู้ว่า ถึงจะมีทรัพย์สินมหาศาล มีทุกอย่างทุกอย่าง ก็ไม่เที่ยง ไม่มีใครเอาอะไรไปได้เลย คำชม แค่ว่านู ก็หมดแล้ว ไปตื่นตื่นอะไรนักหนา เพื่ออะไรอะไรมากมาย หลายวันหลายคืน เพราะอะไร เพราะความเป็นเรา เพราะมีเรา แต่ถ้าไม่มีเรา ก็มีสภาพธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลกับฝ่ายอกุศล กุศล คือสภาพธรรมที่ดีงาม อกุศล ก็คือสภาพธรรมที่ไม่ดีงาม

แล้วเมื่อรู้อย่างนี้ ใครจะจะทำสิ่งที่ไม่ดีงาม ถ้าปัญญาสามารถที่จะดับถึงระดับ อกุศลได้ เพราะว่าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงพระนามว่า “พระอรหันต์” เพราะเหตุว่า เป็นผู้ที่ไม่ไกลจากกิเลส คือ ดับกิเลส ไม่มีกิเลสใด ๆ มาแผ้วพานได้เลย

อย่างเราเห็นอาหารอร่อยรู้สึกอย่างไรคะ

ผู้ถาม เราก็อยากกิน เราก็ชอบ

สุ. แต่ถ้าเป็นพระอรหันต์ ไม่มีเลยที่จะมีความติดข้อง ไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ ไม่มีริษยา ไม่มีอะไรทุกอย่างที่ไม่ดี เพราะฉะนั้นจะเบาสบายไหม เห็นใครก็ไม่เดือดร้อน ใครจะเปลี่ยนสีผมอย่างไร ก็ไม่เห็นเดือดร้อนเลย มีแต่ความเมตตาในความไม่รู้ ว่า เขายังไม่รู้ เพราะฉะนั้นมีทางไหนที่เขาจะรู้ได้ ก็ช่วยให้เขาได้รู้ เหมือนอย่างพระองค์ทรงรู้ ทรงกำจัดกิเลส ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์

เราทุกข์ เพราะกิเลส ทั้ง ๆ ที่วันนี้เราก็แข็งแรงดีไม่เจ็บไข้ได้ป่วย แต่ใจที่กำลังเดือดร้อนสักนิดหนึ่งก็เพราะกิเลส แต่ลองคิดถึงผู้ที่ไม่มีความกิเลสเพราะดับสนิท ไม่มีเชื้อที่จะเกิดกิเลสใด ๆ ได้อีกเลย จะทำประโยชน์ได้มากมายแค่ไหน ที่เราทำประโยชน์ได้น้อย สละได้น้อย เพราะยังมีเรา แต่ถ้าเรามีปัญญาจริง ๆ ดับกิเลส กิเลสจะหมดไปเป็นส่วน ๆ แล้วเราก็จะทำประโยชน์ได้มากขึ้น

เด็ก ๆ กับธรรม – ทุกคนเริ่มต้นลักษณะเดียวกัน

แฉ้ว พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านเริ่มต้นเหมือนเราอย่างนี้ใช้ไหมคะ เริ่มต้นจากการฟังอย่างนี้ การสนทนาธรรมอย่างนี้ ศึกษาอย่างนี้ เพราะฉะนั้นพวกเราทุกคน เด็ก ๆ ในนี้ ก็จะต้องเริ่มจากตรงนี้

สุ. การเป็นพระอรหันต์สัมผัสมาสัมผัสพุทธเจ้า ด้วยพระปัญญา ถ้าไม่มีปัญญา ก็ดับกิเลสไม่ได้ เพราะฉะนั้นจากความไม่รู้ สู่ความค่อย ๆ รู้ขึ้น ด้วยการเป็นพหูสูตร คือ ผู้ที่ฟังมาก ฟังแล้ว ต้องไตร่ตรองและเข้าใจด้วย เพราะฉะนั้นถึงได้บอกว่า เวลาฟัง ให้เข้าใจสิ่งที่กำลังฟัง พอเข้าใจสิ่งที่กำลังฟังวันนี้ ฟังอีก ก็เข้าใจเพิ่มเติมอีก จากสิ่งที่เข้าใจแล้ว จากการฟัง

เพราะฉะนั้นไม่ต้องไปคิดเรื่องอื่น ซึ่งเราคิดเองไม่ได้ ต้องอาศัยการฟังจริง ๆ ที่ฟังแล้วจะรู้ว่า ความเข้าใจของเราที่เข้าใจจริง ๆ จะค่อย ๆ เสริม เพิ่มขึ้น เมื่อเรามีพื้นฐานที่มั่นคง จากความเข้าใจจริง ๆ แม้ว่าจะเป็นเพียงคำ สองคำ สามคำ แต่ขอให้เข้าใจคำนั้นจริง ๆ

แฉ้ว เคยได้ยินได้ฟังมาว่า ในการได้ฟังธรรมที่ถูกต้อง จะต้องมีการสะสมมาจากชาติปางก่อน ขอให้ท่านอาจารย์ช่วยอธิบาย

สุ. ชาตินี้ ก็เป็นชาติปางก่อนของชาติหน้า ก็ไม่ต้องไปคิดถึง เราก็จะรู้ตัว เราได้ว่า ขณะที่ฟัง เราเข้าใจไหม นี่สำคัญที่สุดเลย ประโยชน์ของการฟัง คือเข้าใจในสิ่งที่ได้ฟัง ไม่อย่างนั้นจะเสียเวลามาก ๓ ชั่วโมงนั่งนิ่งอยู่ตรงนี้ แล้วไม่เข้าใจอะไรเลย กับ ๓ ชั่วโมง ที่เริ่มเข้าใจขึ้น เราจะเห็นความต่างและประโยชน์

เพราะฉะนั้นขอให้เข้าใจ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ไม่ใช่เป็นเรื่องจำ อย่างคำว่า “อนัตตา” ไม่ต้องไปท่องเลย คำว่า “ธรรม” ก็ไม่ต้องไปท่อง ถ้าเข้าใจแล้ว หมายถึงสิ่งที่มีจริง เป็นคำเดียวกับธาตุ หรือ “ธา – ตุ” ซึ่งไม่มีใครเป็นเจ้าของ และโยงโยไปถึงอนัตตา เมื่อเป็นธาตุ ก็คือ เป็นอนัตตา ไม่มีใครเป็นเจ้าของ บังคับบัญชาไม่ได้ ก็เกี่ยวโยงกันไป และธรรมที่มีจริง ก็ต้องเกิดขึ้น ถ้าไม่เกิดขึ้น ก็ไม่ปรากฏ อย่างเสียง ขณะ

ใดที่จริง ก็คือ ขณะที่กำลังปรากฏ เมื่อดับแล้ว ก็หมดแล้ว ไม่มีแล้ว ก็มีอย่างอื่น
เกิดขึ้นสืบต่อ ก็เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่างที่มีจริง ๆ

เด็กๆ กับธรรม – เมตตาหรือรัก

ผู้ถาม เมื่อที่เราพูดถึงกุศลและอกุศลกันเล็กน้อย อยากให้ท่านอาจารย์อธิบาย
ละเอียดสักนิดหนึ่งว่า อกุศล ไม่ต้องใหญ่โต เล็ก ๆ ก็เป็นอกุศล เพื่อเป็นแนวทาง
สำหรับเด็ก ๆ

สุ. สนใจไหมคะ สนใจแจกหนังสือ “บุญกิริยาวัตถุ” การบ้าน

ผู้ถาม สงสัยเด็ก ๆ จะไม่เปิดค่ะ

สุ. การบ้านค่ะ คือ คนที่จะเข้าใจธรรม ไม่ใช่แค่ฟัง ต้องไตร่ตรอง และ
เริ่มเห็นประโยชน์ และต้องค้นคว้า ศึกษาด้วยตัวเองเพิ่มเติมด้วย เพราะเรียนเท่าไรก็
ไม่หมด ตลอดชีวิตไม่จบ เพราะฉะนั้นถ้าฟังวันนี้แล้วไปอ่านหนังสือได้เลย อย่าไป
คอยว่า เขายังไม่ได้พูดถึงเรื่องนี้ เราอย่าไปอ่าน ไม่ได้ อ่านได้เลย หมดทุกเล่ม แล้ว
จะประกอบกันทั้งหมด แล้วจะทำให้เข้าใจสิ่งที่ได้ยินได้ฟังด้วย และก็เร็วด้วย
ไม่ต้องคอย

แต่ว่าสิ่งใดก็ตามที่ได้ยิน อย่าลืมว่า ต้องเข้าใจจริง ๆ ถึงกระดูก ใช้คำว่า “จรด
กระดูก” อย่างคำว่า “อนัตตา” เริ่มเห็นความจริงว่า บังคับใครได้ คนนี้ยากจะบังคับ
คนอื่น แม้ก็อยากให้ลูกเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ลูกก็อยากให้แม่เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่
ไม่ต้องคนอื่น ตัวเองบังคับได้หรือเปล่า แคตัวเองยังไม่ได้ แล้วจะให้คนอื่นเป็นอย่างใจ
ได้อย่างไร แต่มีทางเดียว คือ เข้าใจคนอื่น เมื่อเริ่มเข้าใจตัวเอง เพราะว่าเหมือนกัน
หมด

ทุกคนก็มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย มีใจ มีคิด มีสุข มีทุกข์ มีรัก มีชัง ใน
สิ่งที่กำลังปรากฏ เลือกไม่ได้ แล้วแต่กรรมของใคร เพราะฉะนั้นถ้าเริ่มเข้าใจ ก็จะทำให้
เห็นใจคนอื่น ที่ใช้คำว่า เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา

เมตตา ก็คือ อยากจะให้คนอื่นได้มีความสุข จากการมีปัญญา มีความเห็นถูก แล้วถ้าเขาอยู่ในสภาพที่เราจะเกื้อกูลได้ ช่วยได้ ก็กรุณาให้เขาได้ยินได้ฟัง หรือกรุณาเรื่องไหนก็ได้ที่จะให้เขาพ้นทุกข์ ถ้าเขาเข้าใจ เราก็มีมุทิตา ดีใจด้วย ที่หลังจากที่ไม่ได้ฟังมาตั้งปีก็แล้วแต่ ก็เริ่มที่จะได้ยินได้ฟัง

ผู้ถาม ลูก ๆ สามารถเมตตาพ่อแม่ได้ไหมคะ

สุ. เมตตาทุกคนได้ เพราะจริง ๆ แล้ว อุปสรรค คือ พ่อแม่รักลูก และลูกรักพ่อแม่ เพราะฉะนั้นก็มีความรักซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่ใช่เมตตา แต่ถ้าเรียนจริง ๆ จะรู้ว่า เป็นพ่อแม่ลูกกันก็ชาติแล้ว ชาติเดียว คือ ชาตินี้ ชาติก่อนเป็นลูกใคร ไม่รู้เลย พ่อแม่ชาตินั้นเขาก็รักอยู่ ถ้าเราตายเร็ว เขาก็ยังคร่ำครวญหวนให้อยู่ ยังสุดแสนรัก

เหมือนน้องสาวดิฉันคนหนึ่ง คนสุดท้อง ลูกของเขาเสียชีวิตเมื่ออายุ ๒๘ เป็นโรคภูมิแพ้เลือด SLE เรียนจบ ทำงานได้ทุกอย่างที่ดี ทุกวันนี้ไปไหน ต้องไปกับกระดูก ลูก เวลานอนก็ไม่มีสักครั้งเดียวที่จะลืมคุยกับลูก ทุกสิ่งทุกอย่างของเขา คือ ลูกอยู่ในชีวิตของเขา จะบอกสักเท่าไร ก็ชาตินี้ชาติเดียว ก็ไม่ฟัง หรือฟังแล้ว ฟังแล้วนะคะ ก็ยังคงเหมือนเดิม คือ ยากแสนยาก ที่ความรักโดยสายเลือด โดยความผูกพัน โดยการให้กำเนิด จะทำให้ลืมว่า เขาไม่ใช่ของเรา

ทุกคนมีกรรมเป็นของตัวเอง ถ้าเขาไม่มีกรรมของเขา ที่ต้องเกิดมาเป็นลูกคนนี้ เขาก็ไม่เป็นลูกของคนนี้แน่ ๆ แล้วเขาก็จะอยู่ได้ด้วยกรรม อย่างที่เล่าให้ฟังถึงคนที่อยู่เชียงใหม่ถึงลูกที่เสียชีวิตเมื่ออายุ ๑๙ ขับริชชน เมื่อเขานี้ฟังทาง จส. ก็มีคนหนึ่งซึ่งเสียชีวิตขับริชชนอายุ ๒๕ เหมือนกัน ก็ไม่มีใครไปบังคับว่า สิ่งนี้อย่าเกิด เกิดกับคนอื่นได้ แต่อย่าเกิดกับเรา ก็เป็นไปได้ เกิดกับเขาได้ ก็ต้องเกิดกับเราได้ทั้งนั้น ไม่ว่าอะไรทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นก็ไม่มีอะไรเป็นของเราจริง ๆ ตัวเรายังไม่ใช่ของเรา แต่ความไม่รู้ก็ทำให้เราผูกพันมาก แต่ทางเดียวที่เราจะผูกพันน้อยลง แล้วจะเพิ่มเมตตาขึ้น ก็ต่อเมื่อเห็นโทษของโลกะ และรู้ว่า ขณะที่โลกะกับขณะที่เป็นเมตตา นี่ต่างกันมาก มองดูข้างนอกคล้ายคลึงกัน เพราะว่าถ้ามีความเมตตา ก็คือ มีความเป็นมิตร มีความหวังดี หวังประโยชน์เกื้อกูล ที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ เหมือนมารดาทำให้กับ

ลูก แต่ต้องตัดคำว่า “โลภะ” ออกไป ถ้าเราสามารถทำให้คนอื่น เหมือนกับพ่อแม่ทำ กับลูก แต่ไม่ได้ทำด้วยโลภะ นั่นคือ เมตตาจริง ๆ

เพราะฉะนั้นถ้ามีความรู้ว่า เมตตา คือ ขณะที่ไม่มีความผูกพัน เรามีปัญญาที่จะรู้ความจริงว่า ควรที่จะเกื้อกูล เขาเป็นลูก ในฐานะพ่อแม่ก็ให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดี ที่สุดที่จะให้ได้ แต่อย่าลืมว่า เขามีกรรมเป็นของเขา อย่างคนที่ให้ทุกสิ่งทุกอย่างกับ ลูก ให้รถเบนซ์ ก็ขับไป แล้วก็ตาย รถเบนซ์ขาด ๒ ท่อน ก็คิดว่า กรรมของใคร ไม่ใช่กรรมของแม่ แม่ไม่ได้ต้องการอย่างนั้น ไม่ใช่กรรมของพ่อ เพราะว่าแม้แต่วิสาขามิคารมารดา ซึ่งท่านเป็นพระโสดาบัน เวลาหลานตาย ท่านก็ร้องไห้รำพันเข้าพระวิหารเชตวัน ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ก็เป็นเรื่องที่กิเลสจะหมดไปได้ ต่อเมื่อปัญญาถึงระดับขั้นที่จะดับกิเลส แต่ถ้ากิเลสยังไม่ดับ ก็ยังมีปัจจัยที่จะให้กิเลสเกิดอยู่

ก็เห็นธรรม เห็นความเป็นธรรมดาของทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา ธรรมดาอย่างไร เพราะมีเหตุปัจจัย สะสมมาที่จะเป็นอย่างนี้ ก็ต้องเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นคำถามที่ขบถกันแต่ก่อนว่า “ทำไมถึงต้องเป็นเรา” คนที่ศึกษาธรรมแล้ว ตอบเหมือนกัน เพราะต้องเป็นเรา จะเป็นคนอื่น หรือจะเป็นใครไปไม่ได้เลย สะสมมาอย่างไร เป็นอย่างไร ก็ต้องเป็นอย่างนั้น

เด็ก ๆ กับธรรม – เรียนธรรมเพื่ออะไร

ผู้ถาม มีปัญหาที่ผมสับสนมานานแล้วว่า ที่เรามาเรียนธรรมกัน จุดประสงค์ คือ ความสุขที่แท้จริงใช่ไหม

สุ. ความหมายว่า เราซึ่งเป็นคนที่ฉลาด คนฉลาดเขาต้องรู้ว่า มีคนที่ฉลาดกว่า จะไม่มีคนฉลาดจริง ๆ ที่คิดว่าตนเองฉลาดที่สุดแน่ ๆ นั่นคือ คนที่ไม่ฉลาด ถ้าเป็นคนที่ไม่ฉลาด เขาต้องรู้ว่า ต้องมีคนฉลาดกว่า นี่แน่นอน แล้วแต่ว่าจะเป็นใคร เพราะฉะนั้นเขาก็เลือกคนฉลาด ที่เขาจะฟังคำของคนฉลาด และสำหรับเรา เป็นบุญอย่างยิ่งที่มีโอกาสได้ฟังพระธรรม คนที่สะสมบุญมาแล้วในอดีต จะเกิดในประเทศอื่น เช่น เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย อังกฤษ เขาก็สะสมบุญมา ที่จะได้ฟังพระธรรม

เพราะฉะนั้นการได้ฟังธรรม เป็นการสะสมในอดีต ใครจะเคยคิดว่า จะมี สันทนาธรรม เด็ก ๆ ทั้งหลายจะมาฟังธรรม เป็นกิจกรรมใหม่ กิจกรรมธรรมดา ก็ไป คาราโอเกะ ไปเล่นฟุตบอล ไปสนุกสนานกัน แต่นี่ เป็นกิจกรรมซึ่งถ้าไม่มีการสะสม มา จะไม่มีขณะนี้ ต้องทราบว่า ทุกขณะจิตเราเลือกไม่ได้ ต้องมีการสะสมมาจริง ๆ ที่ จะเป็นอย่างนี้ จะไม่เป็นอย่างอื่น ต้องเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเมื่อเรามีโอกาส แล้ว เราจะทิ้งโอกาส หรือเราจะเหมือนคนที่ไม่รู้ ประเทศไหนมีพระพุทธศาสนา ก็ไม่รู้ พระพุทธศาสนา คือ อะไรก็ไม่รู้ สอนว่าอะไรก็ไม่รู้ ทั้ง ๆ ที่เรามีโอกาสอย่างมากที่จะรู้ได้

เพราะฉะนั้นคนฉลาด เขาจะเฝ้าหาความรู้ และความรู้อื่น ๆ ไม่ใช่ความรู้ที่จะ ทำให้เขาเข้าใจตัวเอง แต่ว่ามีอยู่เพียงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จากคำสอนของ พระองค์ที่ทำให้เข้าใจทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งตัวเองและคนอื่น ทั้งภายนอกภายใน ทุก อย่างหมด ตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้นถ้าเรารู้ว่า มีบุคคลที่เลิศกว่าบุคคลอื่น เราควรจะฟังหรือควร จะ ศึกษาใหม่ นี่ก็เป็นเรื่องที่แต่ละคน จะตัดสินใจเอง

เด็ก ๆ กับธรรม – อะไรประเสริฐสุด

ผู้ถาม ที่ผมหมายถึงคือ เราต้องการจะมีความสุขที่แท้จริง แต่ผมสงสัยว่า เป็นความโลภหรือเปล่า ที่เราอยากได้ความสุข

สุ. ตอบได้ไหมว่า ความสุขที่แท้จริงคืออะไร

ผู้ถาม คือการไม่มีเรา

สุ. คือการที่ทุกอย่างไม่เกิดขึ้นอีกเลย ถ้ายังเกิด ก็ต้องมีสุข มีทุกข์ บังคับไม่ได้ เพราะฉะนั้นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน ใช้คำว่า “ปรินิพพาน” คือ ดับโดยรอบ ไม่มีสภาพธรรมใด ๆ เกิดอีกเลย เพราะว่าไม่มีกิเลสที่ ต้องการให้มีสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดเกิดขึ้น เพราะรู้ว่าสภาพธรรมใดที่เกิด สภาพธรรมนั้นดับ สิ่งที่เกิดดับแสนเร็ว และหมดไปเร็วมาก มีค่าอะไร มีอะไรเหลือ ไม่มีเหลือเลยสักอย่างเดียว ควรหรือที่จะติด ควรหรือที่จะยึดถือว่าเป็นสุข

เพราะฉะนั้นความสุขที่แท้จริง คือ ความสงบจากการเกิด ไม่มีการเกิดอีกเลย แต่ใครจะถึง ถึงได้วันหนึ่ง อย่างที่พระอรหันต์ทั้งหลายท่านถึงแล้ว เพราะฉะนั้นต้องอาศัยการอบรม เพราะเป็นเรื่องของปัญญา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ใครอยากไม่เกิด ก็ไปฆ่าตัวตาย ไม่ใช่อย่างนั้นเลย ก็ต้องเกิดอีกแน่ ๆ

ผู้ถาม จากที่เราเรียนรู้ ก็คือ ความโลภเป็นสิ่งที่เราควรละ

สุ. เราละได้อย่างไร ทุกอย่างที่ไม่ดี เราควรละหมด แล้วเราละได้อย่างไร

ผู้ถาม โดยที่..

สุ. ไม่มีทาง

ผู้ถาม ถ้าเราพยายามละครับ

สุ. เรา ไม่มีทาง เพราะเหตุว่าเป็นเรา จึงไม่มีทาง เมื่อไม่มีเราเท่านั้นแหละ คือ ทาง ทาง คือ เมื่อไม่มีเรา แต่ถ้ายังมีเราอยู่ ก็ไม่มีทาง เพราะเป็นเรา เป็นความเห็นผิดตั้งแต่ต้นเลย

ผู้ฟัง เพราะฉะนั้นก็ต้องศึกษา จนเข้าใจว่าอย่างไร ถึงจะไม่มีเรา

สุ. ผู้ที่มีบุญ ศึกษาคำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะคนนั้นสะสมมาที่จะรู้ว่า มีค่าที่สุด ประเสริฐที่สุด เป็นวิเศษที่สุด ถ้าเราได้ลาภเป็นเพชร นิลจินดา หายได้ไหม ตกน้ำได้ไหม ขโมยลักได้ไหม โจรปล้นได้ไหม แต่ความรู้ของเรา ใครจะเอาไปได้ ไม่มีทางที่ใครจะเอาไปได้เลย

เพราะฉะนั้นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด สูงที่สุด ไม่ใช่ทรัพย์สินเงินทอง ลาภอันประเสริฐ ก็คือ การได้มีโอกาสฟัง และเข้าใจพระธรรม

แล้ว อาจารย์กำลังจะบอกว่า สิ่ง que ทุกคนได้ฟังวันนี้และมีความเข้าใจ ก็เป็น การสะสมความรู้ความเข้าใจอีกต่อไป ใช่หรือเปล่าคะ

สุ. เราจะรู้ผลของการฟังคราวนี้เมื่อไร ทราบไหมคะ

ผู้ถาม หมายความว่าอย่างไรคะ

สุ. ผลของการมานั่งฟังวันนี้ เราจะรู้ได้เมื่อไร

ผู้ถาม ตอนนี้เข้าใจมากขึ้น ก็รู้ผลตอนนี้แล้วคะ

สุ. ค่ะ เพราะฉะนั้นตัวเองเป็นผู้รู้ แล้วจะรู้ด้วยว่า จะติดตามต่อไปหรือเปล่า ถ้าเป็นผล ก็คือ ติดตามต่อไป แต่ถ้าเห็นว่าไม่มีค่า ก็คือ ไม่ติดตามต่อไป

เพราะฉะนั้นแต่ละคน จะรู้ด้วยตัวของตัวเอง ไม่ต้องไปสอบที่ไหน แต่รู้จากกำลังฟัง เห็นประโยชน์ไหม มีคุณค่าหรือเปล่า สมควรที่จะศึกษาต่อไปไหม หรือจะรอ ๆ รอไปเรื่อย ๆ หรือแม้อรก็ไม่รอ ไม่เห็นประโยชน์ สนุกดีกว่า

นี่ก็เป็นเรื่องของแต่ละคน ซึ่งจะรู้จักตัวเองตามความเป็นจริง

เด็ก ๆ กับธรรม – ศึกษาธรรม คือ ศึกษาชีวิต

นิภัทร ถ้าเราเข้าใจว่า ธรรมเป็นเรื่องที่ต้องมาฟังจากท่านอาจารย์ ถ้าเข้าใจแค่นี้ ก็ไม่ใช่ จริง ๆ แล้วถ้าเราทุกคนรู้ว่า ธรรม คือ ชีวิตของเราทั้งชีวิต ถ้าไม่ศึกษาจะเป็นอย่างไร จะพลาดโอกาส จะเสียโอกาสหลาย ๆ อย่าง เพราะถ้าไม่เข้าใจตัวเราจริง ๆ ว่าเป็นธรรม ก็ถือว่าชาตินี้เกิดมาทั้งชาติเป็นตัวเป็นตน มันฟรีไปเลย มันเสียไปเลย ไม่ได้อะไร ไม่มีอะไรเลย

เพราะฉะนั้นถ้าธรรม อาจารย์เป็นผู้แนะ เพื่อให้เรารู้จริง ๆ ว่า ตัวธรรมมันอยู่กับเราทุกคนแล้ว ถ้าอย่างนี้ ผมว่าทุกคนจะต้องติดตาม เพราะถ้าไม่ติดตาม จะไปรู้ตัวเองได้อย่างไร

เด็ก ๆ กับธรรม – รู้จักจิต เจตสิก

สุ. อยากจะเรียนสิ่งที่ยากหรือสิ่งที่ยาก ทุกคนช่วยกันตอบค่ะ

ตอบ สำหรับตัวเอง ก็อยากจะเรียนสิ่งที่ยากค่ะ

ตอบ1 สิ่งที่ยากค่ะ

ตอบ2 จากง่าย ๆ ก่อน แล้วก็ยากขึ้น

สุ. วันนี้ง่ายไหมคะ

ตอบ ง่ายที่จะฟัง แต่ยากที่จะทำความเข้าใจให้สูงขึ้น ละเอียดขึ้น

ตอบ1 อยากเรียนสิ่งที่ยากค่ะ เพราะว่าถ้าเข้าใจสิ่งที่ยาก สิ่งที่ยากก็ง่ายจะเข้าใจได้ง่ายขึ้น

สุ. สลิตาล่ะคะ

สลิตา สิ่งที่ยาก

สุ. อยากเรียนสิ่งที่ยาก วันนี้มีอะไรง่ายบ้างคะ

ตอบ การได้รู้จักนามธรรม ความหมายของนามธรรม ความหมายของรูปธรรม รู้จักว่าความสุขในชีวิตจริง ๆ แล้ว ก็คือ การไม่ยึดว่า นี่เป็นตัวของเรา

สุ. นี่เป็นสิ่งที่ง่ายหรือคะ คือว่าบางคนสะสมมาที่จะเข้าใจได้ สิ่งนั้นก็มียาก อยู่ที่มีการสะสม เวลาฟังแล้วสามารถจะเข้าใจได้ว่า จริง ๆ แล้วการพูดวันนี้พูดเรื่องอะไร และจุดประสงค์คืออะไร น่าสนใจไหมคะ จะฟังต่อไปอีกหรือเปล่า พอหรือยัง นามธรรมกับรูปธรรม จะต่อไหม

ผู้ถาม ผมก็ยังสงสัยเรื่องนามธรรมกับรูปธรรม ไม่ทราบเข้าใจถูกหรือเปล่าว่า รูปธรรม คือ สิ่งสัมผัสได้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่ถ้าเป็นนามธรรมสัมผัสด้วยใจ

สุ. ไม่เอาค่ะ อย่างนี้คือ เราคิดเอง เอาใหม่ รูปธรรม หมายความว่า สิ่งที่มีจริง แต่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย นี่คือการจำกัดความตลอดพระไตรปิฎก นามธรรมที่เกิดขึ้นเป็นธาตุหรือธรรม ซึ่งไม่มีรูปร่างลักษณะเลย แต่สามารถหรือต้องรู้ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กำลังปรากฏให้รู้

เช่น เห็นขณะนี้ ตาเฉย ๆ ไม่สามารถจะเห็นอะไรได้เลย แต่ตาสามารถกระทบสี แล้วนามธรรมเกิดขึ้น เพราะการกระทบกันของสีกับตา นามธรรมกำลังรู้ว่า ขณะนี้ สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นอย่างไร เช่นเดียวกับทางหู เสียงมีเยอะ หลากเสียง แต่ นามธรรม ก็คือ ขณะที่กำลังได้ยิน รู้ว่าเสียงนั้นที่กำลังปรากฏมีลักษณะอย่างนั้น ๆ เสียงน้ำไหลในก๊อกกับเสียงคนพูด เห็นไหมคะ นี่คือนามธรรม ที่สามารถจะรู้ความต่างของสิ่งที่ปรากฏให้รู้คือ รู้แจ้ง รู้จริงในสิ่งที่ปรากฏให้รู้ว่า สิ่งทีปรากฏนั้นมีลักษณะต่าง ๆ กันอย่างนั้น ๆ

กลิ้งก็มีต่าง ๆ เพราะนามธรรม จึงสามารถรู้กลิ้ง เวลาที่กลิ้งปรากฏ ก็รู้ลักษณะของกลิ้งต่าง ๆ เวลาที่ลึ้มรส เราก็รู้สีกว่าหวาน เค็ม แต่ความจริงต้องมีสภาพที่รู้ความหวาน รู้ความเค็ม รู้ความเปรี้ยว ในขณะที่กระทบลิ้น

เพราะฉะนั้นนามธรรมไม่มีรูปร่างเลย แต่เป็นธาตุหรือสภาพธรรม ที่ต้องเกิดขึ้น รู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด ทางตา คือ เห็น ทางหู คือ ได้ยิน ทางจมูก คือ ได้กลิ่น ทางลิ้น คือ ลิ้มรส ทางกาย ก็รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ทางใจแม้ว่าไม่มีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ก็คิดนึก

ที่เราใช้คำว่า “จิต” เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม ทุกคนมีจิตใหม่ ใครบ้างที่ไม่มีจิต ไม่มีใจใหม่ ที่นี้ไม่มีใครไม่มีจิตบ้าง มีหมดนะคะ จิตเป็นนามธรรมหรือรูปธรรม

ตอบ เข้าใจว่าเป็นนามธรรม

สุ. เป็นนามธรรม เพราะว่าจิตนั่นเองเป็นสภาพที่เห็น เพราะว่าเวลาที่เราพูดถึงจิต โดยที่ยังไม่ได้ฟังธรรม เหมือนเราเข้าใจ จิตใจนี้เข้าใจ แต่ถามว่า จิตอยู่ที่ไหนตอบได้ไหม ไม่ได้เลย จิต คือ อะไร ตอบได้ไหม ก็ไม่ได้อีก แต่พอศึกษาแล้ว พระพุทธศาสนามีคำตอบทั้งหมดว่า จิต คือ สภาพธรรมที่เป็นนามธรรม เป็นสภาพธรรมที่สามารถรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏ ทางหนึ่งทางใด

เพราะฉะนั้นขณะเห็น ก็คือจิตนั่นเองที่เห็น ขณะได้ยิน ก็คือจิตได้ยิน ขณะได้กลิ่น ก็เป็นจิตอีกชนิดหนึ่ง ขณะที่ลิ้มรส ก็เป็นจิตอีกชนิดหนึ่ง ขณะที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย ก็เป็นจิตอีกชนิดหนึ่ง ขณะที่คิดนึก ก็เป็นจิตอีกชนิดหนึ่ง

เพราะฉะนั้นมีจิตมากมายหลายประเภท ไม่ใช่มีจิตอย่างเดียว เราคิดว่าเรามีจิตเดียว แล้วเดี๋ยวรู้มันรู้นี่ แต่ความจริงไม่ใช่ เป็นจิตแต่ละชนิดซึ่งเกิด แล้วก็ดับ เกิดแล้วก็ดับ แล้วก็ทำหน้าที่เฉพาะอย่าง ๆ ของจิตนั้น

จิตเป็นนามธรรมแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าพูดถึงนามธรรมที่เกิดขึ้น ที่เราใช้ในชีวิตประจำวัน เราหมายความว่าจิต แต่จริง ๆ แล้ว นามธรรมมี ๒ ประเภท นามธรรมที่เกิดขึ้นมี ๒ ประเภท คือ จิต ๑ แล้วก็เจตสิกอีก ๑ คงไม่เคยได้ยินคำว่า เจตสิก แน่ ๆ

ที่นี้นามธรรมมี ๒ อย่าง เมื่อกี้นี้ธรรมอย่างเดี่ยวแยกเป็น นามธรรมกับรูปธรรม ที่นี้นามธรรมต่างกันเป็น ๒ อย่าง นามธรรมที่เกิดขึ้น เป็นจิตชนิดหนึ่ง แล้วเป็นเจตสิกอีกชนิดหนึ่ง คำว่า “เจตสิก” โดยคำแปลก็หมายถึงสภาพธรรมที่เกิดกับจิต หรือ

ว่าเกิดในจิต โดยรูปศัพท์ “เจ - ตะ - ลิก- กะ” เกิดในจิตหรือเกิดกับจิต เวลาที่เห็นแล้ว ต้องมีความรู้สึก ชอบหรือชัง ดีใจหรือเสียใจ ดีใจหรือเสียใจไม่ใช่จิต แต่เป็นเจตสิก

เวลาที่เห็น ทุกคนเห็นเหมือนกัน แต่คนนี้ชอบ อีกคนหนึ่งโกรธ เพราะฉะนั้น เห็นเป็นจิต แต่ชอบหรือไม่ชอบเป็นเจตสิก ความเมตตาเป็นจิตหรือเจตสิก เป็นเจตสิก หมายความว่าชีวิตประจำวันของเราทั้งหมด ส่วนใหญ่ที่เราบอกว่า ชยัน เกียจคร้าน ดีชั่วพวกนี้เป็นสภาพธรรมที่เกิดกับจิตบางครั้งบางคราว แต่ว่าจิตต้องเกิดขึ้นเป็นประจำ เป็นสภาพรู้หรือธาตุรู้ ซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้

เพราะฉะนั้นตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ขาดจิตเลย ต้องมีจิตเกิดดับ ๆ สืบต่อ ตั้งแต่ขณะแรกที่เกิดจนถึงขณะสุดท้าย คือ ตาย หลังจากที่เกิดขณะสุดท้ายดับไป ก็คือตาย แต่ว่าระหว่างนั้น ก็จะมีสภาพธรรมที่เป็นนามธรรม แต่ไม่ใช่จิต แต่นามธรรมชนิดนี้ ต้องเกิดกับจิต ดับพร้อมกับจิต เร็วเท่ากันเลย แล้วจิตรู้อะไร เห็นอะไร เจตสิกนั้นก็รู้สิ่งนั้น แล้วก็มีความรัก ความชอบ ความชัง ความโกรธ ความขยัน ความเพียร

เจตสิกก็แบ่งเป็นประเภท เจตสิกที่เป็นฝ่ายกลาง ๆ เกิดได้ทั้งจิตที่ไม่ดี และจิตที่ดี ส่วนเจตสิกอีกชนิดหนึ่งเป็นอกุศลเจตสิก ฝ่ายไม่ดี เกิดกับจิตใด จิตนั้นเป็นจิตที่ไม่ดีเท่านั้น แล้วก็เจตสิกฝ่ายดี เกิดกับจิตฝ่ายดี

นี่ก็ค่อย ๆ ไป ทีละเล็กทีละน้อย แต่ให้ทราบว่าเป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ ที่ศึกษาธรรม คือ สิ่งที่มีจริงในชีวิตประจำวัน ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ว่าเป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม เป็นธรรม

เพราะฉะนั้นถ้าพูดถึงปรมัตถธรรมจะมี ๔ คือ จิต ๑ เจตสิก ๑ รูป ๑ นิพพาน ๑ เอาแค่นี้เลยวันนี้ ให้ทราบว่ามี ๔ อย่าง ทั้ง ๆ ที่ยังไม่รู้จักนิพพานเลยก็ตามแต่ แต่รู้ว่านิพพานเป็นสิ่งที่จริง ซึ่งไม่ใช่จิต ไม่ใช่เจตสิก ไม่ใช่รูป จิตเป็นเจตสิกหรือเปล่าคะ ไม่ใช่ จิตเป็นรูปหรือเปล่าคะ ไม่ใช่ จิตเป็นนิพพานหรือเปล่าคะ ไม่ใช่

เพราะฉะนั้นความจริงแท้ที่เป็นปรมัตถธรรมจะมี ๔ อะไรบ้างคะ คุณนุช

นุช ก็จิต เจตสิก รูป นิพพาน

สุ. แต่จริง ๆ แล้ว คนที่อยากได้ อยากได้เพราะไม่รู้ ถ้ารู้แล้ว บางคนไม่
อยากได้

เด็กๆ กับธรรม – อยากได้นิพพาน

ผู้ถาม อันนี้คือ สิ่งที่ผมสงสัยว่า ก่อนที่จะถึงนิพพาน ผมก็ต้องมีความอยากได้นิพพาน

สุ. จริง ๆ แล้ว ถ้าเรายังไม่รู้อะไร เราไม่น่าจะอยากได้ แต่ว่าวิสัยของสภาพธรรม คือ โลภะ เป็นสภาพที่ติดข้องทุกอย่าง แต่เขาไม่สามารถประจักษ์ลักษณะของนิพพานได้เลย เพราะเป็นอกุศล ต้องเป็นปัญญา ที่อบรมจนกระทั่งเห็นสภาพธรรมตามความเป็นจริงก่อน มีปัญญาหนายความติดข้องในจิต เจตสิก รูป แล้วจึงสามารถประจักษ์ลักษณะของนิพพานได้ แต่โลภะเป็นสภาพธรรมที่เป็นอกุศล เพราะฉะนั้นเขามีความติดข้องในชื่อ แต่ไม่ใช่ในสภาพของธรรม เพราะเขาไม่มีโอกาสเลยที่จะสัมผัสนิพพานได้ แต่พอได้ยินชื่อ อะไรก็อยากได้ทั้งนั้น

ผู้ถาม ที่อยากได้เพราะว่า ไม่รู้ว่าจริง ๆ มันคืออะไร รู้แค่พอดี เขาพูดกันว่าดี รู้ว่าเป็นสิ่งที่หลาย ๆ คนอยากได้ แต่ไม่รู้ว่า สภาพจริง ๆ มันคืออะไร กว่าที่จะไปถึงได้

สุ. เพราะฉะนั้นตามความเป็นจริงก็คือ ต้องตรงต่อตัวเอง ไม่ใช่ว่าอยากได้นิพพาน เพราะยังไม่รู้จักนิพพาน

เด็กๆ กับธรรม – รักต่างกับเมตตา

ผู้ถาม ธรรมไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ที่เราจะเข้าใจเอาได้เอง อยากจะรบกวนท่านอาจารย์อีกทีหนึ่งว่า อาจจะมีบางอย่างที่ทำให้เราเข้าใจผิด คือ สภาพธรรมบางอย่างที่เป็นอกุศล แต่ถ้าเราไม่ได้ศึกษาอย่างละเอียด เราก็จะคิดว่าเป็นกุศล

สุ. นี่เป็นเหตุที่เราต้องศึกษาตามลำดับจริง ๆ ว่า ธรรม คือ อะไร ธรรมมีอะไรบ้าง แล้วก็ค่อย ๆ ไปด้วยความเข้าใจจริง ๆ จะได้ไม่สงสัย ถ้าพูดถึงกุศล อกุศล โดยไม่พูดเรื่องจิต เจตสิก เขาจะรู้ไหมว่า กุศล คือ อะไร เขาก็ไม่รู้

แฉ้ว ที่ผ่านมาก็ือบชั่วโม่่ง ที่ท่านอาจารย์พูดถึงว่า พ่อแม่รักลูก ลูกรักพ่อแม่ ปัญหาก็คือว่า เรามีความรักซึ่งเป็นโลภะ อย่างวันนี้คุณพ่อคุณแม่พาลูก ๆ มาฟังธรรม ส่วนหนึ่งจะเป็นทั้งโลภะสลับกับเมตตา ไชหรือเปล่าคะ

สุ. ถ้าเมตตา คือ จะเป็นลูกเราหรือไม่เป็นลูกเรา ก็อยากให้เขาฟังธรรม แต่ถ้าเราอยากให้ลูกเราฟัง เราก็ต้องละเอียด ถ้าเราไม่ละเอียด เราไม่เห็นโลภะ เราละโลภะไม่ได้เลย เราถูกหลอกด้วยโลภะมาตลอดในสังสารวัฏฏ์ เพราะไม่เห็นโลภะ โลภะมีจริง แต่ไม่เห็น ไม่เห็นแม่น้ำหนทางที่จะละโลภะด้วย ก็คิดว่าต้องบังคับบ้าง จะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้บ้าง แต่ความจริงไม่รู้ว่าเป็นเรื่องของการอบรมเจริญปัญญาเท่านั้น ที่เห็นโลภะได้ และที่จะละโลภะได้

เพราะฉะนั้นต้องเป็นคนตรงมาก พร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่ใช่เอามาเพียงวิจารณ์วิพากษ์ว่า อย่างนี้เป็นโลภะใหม่ อย่างนั้นแล้วจะเป็นโลภะใหม่ แต่ต้องเป็นขณะที่ประกอบพร้อมด้วยสติและปัญญา ที่จะรู้ขณะจิตว่า ขณะนั้นความรู้สึกที่มีต่อลูก ที่อยากจะให้ลูกฟังธรรม เหมือนความรู้สึกที่เราอยากให้ทุกคนได้ฟัง ไม่ว่าจะเป็นลูกหรือไม่ใช่ลูก ก็อยากให้ฟัง

ผู้ถาม ธรรมดาร์ยรุ่น เขาจะรู้สึกว่ามีเพื่อนมาก ๆ เป็นเรื่องที่ดี เพราะฉะนั้นเขาก็จะรักเพื่อน และผูกพันกับเพื่อน และคิดว่าความรักเป็นสิ่งที่ดี ทีนี้พอเราพูดว่าความรักความผูกพัน...

สุ. เพราะเขายังไม่เข้าใจพื้นฐานตั้งแต่ต้น ไม่เข้าใจตั้งแต่นามธรรม รูปธรรม เพราะฉะนั้นเขาไม่มีโอกาสจะรู้ตัวจริง เขาเพียงแต่ได้ยินเรื่องราว เป็นเรื่องไปหมด แต่ถ้าเขารู้ว่า มันเป็นสภาพธรรมและพิสูจน์ได้ และรู้ได้ทันที เขาจะค่อย ๆ รู้ได้จากชีวิตจริง ๆ ของเขา เริ่มเข้าใจความเป็นธรรม แล้วก็ป็นนามธรรมรูปธรรมก่อน

ผู้ถาม หมายความว่า ทุกคนก็ต้องพยายามพิจารณาจิตของตัวเอง

สุ. มีพื้นฐานในการเข้าใจธรรมก่อน ถ้าไม่อย่างนั้น ฟังได้ แต่จะมีปัญหา ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งไม่ทราบจะตัดสินใจอย่างไร แต่เวลาที่เรามีพื้นฐานมั่นคงแล้ว เราจะได้ ความต่างของโลภะกับความต่างของเมตตา

เด็ก ๆ กับธรรม – เพศใดบรรลุได้เร็วกว่า

ผู้ถาม ความแตกต่างระหว่างเพศฆราวาสกับบรรพชิต ถ้าจะศึกษาธรรม ผลของการศึกษาจะต่างกันไหมคะ

สุ. อยู่ที่คุณเข้าใจ คฤหัสถ์ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมในสมัยพระพุทธเจ้า ก็มีมาก ในขณะที่พระภิกษุไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมก็มี พุทธบริษัทมี ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นขณะนี้คงจะไม่มีปัญหาเรื่องอื่น นอกจากเข้าใจธรรมว่า เป็นธรรมเป็นธาตุ มีจริง ๆ ปัญญาที่เป็นธาตุชนิดหนึ่ง ซึ่งสามารถจะรู้ จะเข้าใจ จากการฟัง การพิจารณา การไตร่ตรอง การอบรม จนสามารถประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมได้

ผู้ถาม คราวนี้ระหว่างอยู่ในเพศฆราวาส เป็นพรหมจรรย์กับมีครอบครัว

สุ. ในพระสูตรครบหมดค่ะ พุทธบริษัททั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นครองเรือน ไม่ครองเรือน ก็สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ผู้ถาม คือไม่มีผล ระหว่างการมีครอบครัวกับไม่มี

สุ. ไม่ควรคิดเรื่องอื่น นอกจากเรื่องปัญญา เพราะพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องตรง เป็นเรื่องจริง ปัญญาจะรู้ อะไร ขณะที่กำลังเห็น เห็นขณะนี้ มีจริง ปัญญาจะรู้ความจริง สภาพที่แท้จริงของเห็น ขณะที่กำลังคิดนึก ซึ่งมีจริง ๆ ขณะนั้นปัญญาก็สามารถจะรู้สภาพแท้จริงของความคิดนึก

เพราะฉะนั้นแต่ละคน ก็เป็นผู้ที่ตรงว่า รู้สิ่งที่กำลังปรากฏหรือเปล่า ไม่ว่าจะเป็นเพศไหน ไม่ว่าจะเป็นครองเรือนหรือไม่ครองเรือน ก็ไม่เป็นปัญหา ปัญหามีอยู่ที่รู้สิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงหรือเปล่า

ไม่ห้ามเลย ใครจะครองเรือน ก็ไม่มีการห้าม เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย แต่ว่าสะสมปัญญาได้ รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

การฟังธรรม ก็ไม่ต้องนั่งขาว ห่มขาว ใส่อะไรก็ได้ ฟังธรรมให้เข้าใจ อยู่ที่ความเข้าใจถูก

เด็กๆ กับกรรม – ทำผิดต่อผู้มีคุณ

ผู้ถาม จริง ๆ แล้ว ทำไมได้ยินบัญญัติว่า ฆ่าบิดามารดาถึงเป็นอนันตริยกรรม สมมติเด็ก ๆ โกรธเคืองพ่อแม่ มีจิตที่ขุ่นเคือง ก็บาปมากกว่าโกรธผู้อื่นหรือเปล่าคะ

สุ. กลัวบาปหรืออย่างไรคะ หรือกลัวอกุศลทุกชนิดแม้เล็กน้อย ที่จริงแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมตามความเป็นจริง คนที่เขาดีกับเรา แสندیแล้วยังโกรธเขาได้ คิดดูว่า จิตเป็นอย่างไร ดีแสดดีตั้งแต่เกิดมา ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้หมด สิ่งที่คนอื่นไม่สามารถกระทำได้ด้วย แล้วเราก็กังโกรธ แต่ความโกรธก็บังคับบัญชาไม่ได้ แต่ขณะนั้นจิตใจเป็นอย่างไร ก็ทรงแสดงตามความเป็นจริงอย่างนั้น

ลูกโกรธแม่เป็นของธรรมดา แม่โกรธลูกก็เป็นของธรรมดา เพราะมีโลภะ มีความผูกพัน ถ้าไม่มีความผูกพัน เราจะโกรธไหม ใครจะพูดอะไร ก็ช่างเขา ไม่ได้ดร้อน แต่กับคนใกล้ชิด เราอาจจะขุ่นเคืองเดือดร้อนมาก เพราะเรามีความผูกพัน และมีความคิดว่า ไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น ไม่ควรจะเป็นอย่างนี้ แต่ทุกสิ่งทุกอย่างก็เป็นอนัตตา คือ บังคับบัญชาไม่ได้ แต่เมื่อแสดงถึงสภาพของจิตที่หยาบกระด้างตามลำดับขั้น อย่างการโกรธผู้มีคุณกับผู้ไม่มีคุณอย่างนี้ ทั้ง ๆ ที่คนนั้นเป็นผู้มีคุณก็ยังโกรธได้

เพราะฉะนั้นความโกรธในขณะนั้น ก็ต้องหยาบกระด้างมากกว่า และถ้าถึงกับเจตนาฆ่า ยิ่งรุนแรงที่สุด เพราะเหตุว่าความโกรธโดยไม่ประทุษร้ายมี แต่ความโกรธถึงขั้นรุนแรงอย่างนั้น ก็ยิ่งเพิ่มกำลังของความโกรธขึ้น ก็ทรงแสดงสภาพธรรมตามความเป็นจริง

เด็กๆ กับกรรม – ต้องมีปัญญาเท่านั้น

แล้ว การที่ได้ยินได้ฟังธรรมอย่างนี้ จะเป็นการค่อย ๆ ละคลายความเป็นตัวเรา

สุ. อย่างหวังอะไรมากมาย เพียงรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ ได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง มีความรู้ว่า คนที่รู้ได้มากมายมหาศาล จนถึงแสดงความละเอียดยิบ มี และที่เพิ่งเริ่มฟังวันนี้ เพียงเล็กน้อยที่สุด เทียบไม่ได้เลย เหมือนมหาสมุทรกว้างใหญ่และขนหางกระต่ายชนิดเดียวที่จุ่มลงไป

เพราะฉะนั้น ก็ยังมีอีกมากมายมหาศาลที่จะเห็นว่า ถ้ายิ่งศึกษาก็ยิ่งรู้ว่า ผู้ที่สามารถแสดงความจริงได้ละเอียด มีบุคคลเดียว คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ชิน ถ้าสมมติเรารู้ธรรม รูปกับนาม แล้วเรารู้เลยว่า นี่คือ ความอยากได้ แต่ไม่ได้ ถึงโมโห เรารู้ว่ามันเป็นอย่างนั้น และจะแก้ มันก็ยังเป็นอย่างนั้น ปราภฏแล้ว ก็ดับไปแล้ว

สุ. ใครไม่มีโทษะ

ชิน พระอนาคามี

สุ. แล้วเราเป็นใคร

ชิน ปุณฺณธรรมดา

สุ. แล้วเราพยายามจะทำอะไร

ชิน ก็คือ เห็นความน่ารังเกียจของอกุศล

สุ. เพราะฉะนั้นรู้ได้หนทางเดียว คือ มีปัญญากว่านี้ ต้องอบรมปัญญากว่านี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเดือดร้อนค่ะ

ชิน กว่าจะมีปัญญาถึงขั้นนั้น

สุ. ต้องอดทน ขันติเป็นตบะอย่างยิ่ง เริ่มเข้าใจพระพุทธพจน์

ชิน อดทน ความหมายของอาจารย์ก็คือ

สุ. อบรมไปจนกว่าปัญญาจะสมบูรณ์

ชิน และถ้าสมมติ โทสะเขาเกิด

สุ. ก็เป็นธรรม เพราะฉะนั้นความเข้าใจธรรม ต้องจรดกระดูก สัจญาณ ไม่ใช่รู้อื่นเลย อนัตตา ทุกอย่างเป็นธรรม มีสติที่จะระลึกได้ว่า ขณะนั้นเป็นธรรม

นี่เป็นหนทางเดียว และสามารถเป็นสติปัฏฐานที่ละเอียดที่ละน้อยได้ ถ้ามีปัจจัยพอ นี่เป็นหนทางเดียว ทรงชี้หนทางเดียวไว้ และเราไปพยายามหาหนทางอื่น ไม่มีทางจะเป็นไปได้ หนทางเดียวต้องเป็นหนทางเดียว

ชิน แต่บางครั้งมันไม่มีสติรู้ว่า

สุ. ไม่มีสติ ก็เป็นกรรม หลงลืมสติ ก็เป็นกรรม ต้องมั่นคงมาก ๆ ในสังขยาณ

ชิน แต่กรรมที่เป็นอกุศลกรรม เกิดไปแล้ว

สุ. ก็เกิดแล้ว ก็แล้วไป ยิ่งแล้วไปแล้ว ก็ยิ่งแก้ไม่ได้ เพราะแล้วไปแล้วตั้งต้นใหม่

ชิน ไปว่าคนอื่นแล้วเรียบร้อย ก็คือเกิดไปแล้ว จบ

สุ. เพราะฉะนั้นขณะต่อไปจะทำอีกไหม

ชิน เราบอกว่า ไม่ทำ ก็เราไม่ชอบ

สุ. แต่เมื่อปัญญาไม่พอ ก็ทำ เพราะฉะนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัญญา ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับเราจะทำ แต่ต้องขึ้นอยู่กับกรอบมจรณปัญญา ต้องอดทนมาก ที่จะอบรมเจริญปัญญา จนกว่าจะถึงระดับนั้นได้

ชิน ยากมาก

สุ. ถูกต้องค่ะ ไม่อย่างนั้นพระอรหันต์เต็มเมือง

ชิน ยากมาก เพราะว่าเห็นทุกสิ่งทุกอย่างก็ต้องตามใจตัวเอง

สุ. ก็รู้ว่า ขณะนั้นหนทางเดียว คือ อะไร ไม่ใช่หนทางอื่น กลับมาหาหนทางเดียวให้ได้

ที่จริงชีวิตยังจะต้องพบอะไรอีกมากมาย แล้วความรู้สึก ก็เป็นสิ่งที่เราบังคับบัญชาไม่ได้ เราอาจจะมีความผูกพันมาก ยิ่งกว่าที่เคยเป็น และอาจจะมีสุขมากกว่าที่เคยเป็น มีทุกข์มากกว่าที่เคยเป็น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ทั้งหมดนั้นก็ไม่ได้อยู่กับเราตลอด วันหนึ่งก็จะต้องจากไปอย่างแน่นอน ซึ่งขณะนี้ จริง ๆ แล้ว ขณะนี้กำลังจากทุกขณะ โดยไม่รู้ตัวเลย

เพราะฉะนั้นก็เป็นการจากไป ที่เรายังอบอุ้ม คือ อันหนึ่งไป อันหนึ่งก็มาทดแทนอยู่เรื่อย ๆ จนเหมือนกับว่าไม่ขาดอะไรสักอย่างเดียว ไม่มีอะไรที่พลัดพรากจากเราไปจริง ๆ แต่ถ้าเป็นผู้ที่รู้จริง ก็จะประจักษ์การพลัดพรากตลอด สำหรับผู้ที่มีปัญญาถึงระดับนั้น

เพราะฉะนั้นก็จะเห็นความต่างของระดับของปัญญาว่า เพียงปัญญานิดหนึ่งดูโทรทัศน์ แล้วก็หุ้บ ก็ยังคิดได้แค่นี้ แต่ถ้าอบรมมาก จนกระทั่งสามารถประจักษ์ได้จริง ๆ ความเข้าใจอย่างมั่นคง และอย่างประจักษ์แจ้งจริง ๆ จะทำให้เราเห็นความจริง ไม่ใช่เพียงขั้นคิด แต่ขั้นประจักษ์แจ้ง เพราะฉะนั้นผลก็ต้องต่างกันมาก แต่ให้ทราบว่ามีชีวิตในสังสารวัฏฏ์ จะไม่พ้นไปจากโลกธรรม ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ สุข ทุกข์ นินทา สรรเสริญ พวกนี้ต้องมี

เพราะฉะนั้นถ้าเราสามารถเข้าใจความจริงว่า ไม่มีเรา คำสรรเสริญ สรรเสริญอะไร ที่จริงเขาสรรเสริญกุศลธรรม ไม่มีใครสรรเสริญอกุศลธรรม คือ ธรรมฝ่ายไม่ดีเลย แต่เพราะความไม่เข้าใจจริง ๆ ปัญญาไม่พอ แม้รู้ว่าอกุศลไม่ดี แต่อกุศลก็ยังเกิด

เพราะฉะนั้นเราก็เห็นระดับของปัญญาว่า ระดับขั้นฟังแค่นี้ ทำอะไรก็เลิไม่ได้เลย อย่าไปว่าใครว่า ทำไมมาฟังธรรมแล้วนิสัยไม่เปลี่ยน หรือไม่เห็นเป็นคนดีขึ้นมาเลย เพราะว่าไม่ใช่จะเปลี่ยนได้เร็วอย่างนั้น เพียงความดี จากไม่เคยฟัง มาเป็นผู้ฟัง อันนี้แน่ ๆ ใครก็ปฏิเสธไม่ได้

แต่เมื่อฟังแล้ว มีความเข้าใจเพิ่มขึ้น มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น ก็รู้ว่า เป็นเรื่องของปัญญา ไม่ใช่เป็นเรื่องของเรา ก็จะทำให้เราสะสมปัญญาเพิ่มขึ้น โดยความไม่ประมาท พร้อมทั้งจะรับทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งไม่ใช่มีแต่กลีบกุหลาบ ก็ต้องมีหนาม มีอะไรเยอะแยะ ก็ต้องค่อย ๆ รู้ไปที่ละเล็กทีละน้อยอย่างนี้ว่า เพราะอะไร